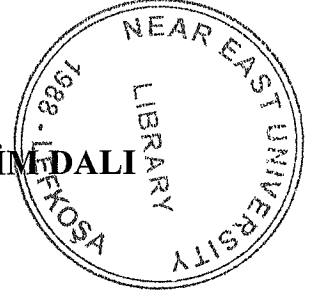

YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK VE REHBERLİK ANABİLİM DALI

TEK EBEVEYNE SAHİP ERGENLERİN BENLİK
SAYGISI DÜZEYLERİNİN ÇEŞİTLİ DEĞİŞKENLERE
GÖRE İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan: Müge AŞIKLI ERSOY

Danışman: Doç. Dr. Aşkın KİRAZ

Lefkoşa
Ocak, 2016

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

Müge Aşıklı Ersoy'a ait bu çalışma jürimiz tarafından Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan :.....

Prof. Dr. Münevver Yalçınkaya

Üye (Danışman):.....

Doç. Dr. Aşkın KİRAZ

Üye :.....

Dr. Ayhan Çakıcı Eş

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

..... / / 2016

Prof. Dr. Orhan ÇİFTÇİ

Enstitü Müdürü

Annelerin En Güzeli ve En Meleğine;

Senin adın Melek. Seni tanıyanlar adın gibi melek bir insan olduğunu, kimin canı sıkkın, üzgün olsa hemen onu neşelendirmek için uğraştığını söylüyorlar. Kadere bak ki seni çok küçük yaşta kaybettim. Seni tanıyamadım, o güzel yüzüne dokunamadım, senin anne sıcaklığını, şefkatini hissedemedim. Benim içimde öyle bir boşluksun ki inan bana bu boşluğu anlatmak imkansız.

Küçük kızın büyüdü anne ve senin gibi o da bir anne oldu. Şu an biri iki yaşında diğeri ise kısmetse kısa zaman sonra kucağıma alacağım iki tane kızım var. Bir anne olarak beni nasıl sevdiğini ve yaşasaydın benim için neler yapabileceğini şimdi daha iyi anlıyorum. Çünkü bir anne için dünyada evladından daha değerli biri yoktur.

Hiç kimseyi üzgün olduğumda veya zor zamanımda aramadım. Ama seni arıyorum anneciğim. Sen benim yaşadığım bütün güzelliklerimi ve dertlerimi paylaştığım güzel yüzlü meleğimsin.

Şimdi bu güzel başarıımı da seninle paylaşıyor ve sana armağan ediyorum...

Sen Rahat Uyu

ÖZET

TEK EBEVEYNE SAHİP ERGENLERİN BENLİK SAYGISI DÜZEYLERİNİN ÇEŞİTLİ DEĞİŞKENLERE GÖRE İNCELENMESİ

Müge AŞIKLI ERSOY

Yüksek Lisans, Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Aşkın Kiraz

Ocak 2016, 130 sayfa

Bu çalışmanın amacı, tek ebeveyne sahip ergenlerin benlik saygısı düzeylerini incelemektir. Buna göre araştırmada, anne babası boşanan ve tek ebeveynle yaşamak zorunda olan ergenlerin benlik saygılarının Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği alt boyutlarına göre ve ergenlerin demografik değişkenlerine göre incelenmesi hedeflenmiştir.

Araştırma, Lefkoşa'ya bağlı 10 farklı okulda 9., 10., 11. ve 12. sınıfta öğrenim gören 140 tek ebeveynli öğrenci üzerinden yürütülmüştür. Bu öğrencilerin 65'i kız, 75'i erkektir. Araştırmada, öğrencilerin benlik saygılarını ölçmek için Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği ve demografik özellikler için ise araştırmacı tarafından hazırlanan kişisel bilgi formu kullanılmıştır.

Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği 63 sorudan ve 12 alt boyuttan oluşmaktadır. Bu alt boyutlar; Benlik Saygısı, Kendilik Kavramının Sürekliliği, İnsanlara Güven Duyma, Eleştiriye Duyarlılık, Depresif Duygulanım, Hayalperestlik, Psikosomatik Belirtiler, Kişilerarası İlişkilerde Tehdit Hissetme, Tartışmalara Katılabilme

Derecesi, Anne Baba İlgisi, Babayla İlişki ve Psikik İzolasyondur. Araştırmadan elde edilen veriler, SPSS 20.0 programı kullanılarak analiz edilmiş ve yorumlanmıştır.

Araştırma sonuçlarına göre, anne babası boşanmış ergenlerin benlik saygısı düzeyleri düşük seviyede çıkmıştır. Tek ebeveynli ergenlerin Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeğinin alt boyutlarına göre puanları, en düşük ikinci (kendilik kavramının sürekliliği), üçüncü (insanlara güven duyma), yedinci (psikosomatik belirtiler), 11. (babayla ilişki) ve 12. alt boyutta (psikik izolasyon) çıkmıştır. En yüksek puanları ise dördüncü (eleştiriye duyarlılık), beşinci (depresif duygulanım) ve 10. alt boyutta (anne baba ilgisi) çıkmıştır.

Ergenlerin cinsiyet, yaş, kardeş sayıları, anne baba ayrılma süresi, anne babanın başka evlilik yapıp yapmadıkları ve şu an kiminle yaşadıkları değişkenleri ile benlik saygısı düzeyleri arasında anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır. Fakat psikolojik yardım alan ergenlerin almayanlara oranla benlik saygısı düzeylerinin yüksek çıktığı belirlenmiştir.

Anne babası boşanmış ergenlerin demografik değişkenlerinden yaşları, anne babalarının ayrılma süresi, yaşadıkları birey, anne babaları ile görüşme sıklığı, kardeş sayıları, psikolojik yardım alıp almamaları, anne babalarının başka bir evlilik yapıp yapmamaları, içinde yaşadıkları aile tipleri ile ölçeğin alt boyutları arasında anlamlı farklılıklara rastlanmıştır. Fakat cinsiyetleri ile ölçeğin alt boyutları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Anahtar Kelimeler: Aile yapısı, benlik saygısı, boşanma, ergen.

ABSTRACT

ANALYSING THE SELF-ESTEEM LEVEL OF ADOLESCENTS WITH SINGLE PARENTS ACCORDING TO SEVERAL VARIABLES

Müge AŞIKLI ERSOY

Post Graduate, Department of Physical Counselling and Guidance

Thesis Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Aşkın Kiraz

January 2016, 130 pages

The aim of this study is to analyse the self-esteem level of adolescents with single parents. Accordingly, in the research, it is aimed to analyse the self-esteem level of adolescents whose parents are divorced and who have to live with a single parent in terms of the sub-dimensions of Rosenberg Self-Esteem Scale and in terms of demographic variables of adolescents.

The study was performed upon 140 single parented students having education in 10 different schools in Nicosia at 9th, 10th, 11th and 12th grades. 65 of these students are females and 75 of them are males. In the study, to assess the self-esteem of students Rosenberg Self-Esteem Scale and for the demographic characteristics personal information questionnaire prepared by the researcher have been used.

Rosenberg Self-Esteem Scale consists of 63 questions and 12 sub-dimensions. These sub-dimensions are; Self-Esteem, Self-Concept Continuity, Trust to People, Sensitivity to Criticism, Depressive Emotions, Fancifulness, Psychosomatic Symptoms, Feeling Threats in Interpersonal Relations, The level of

Participating in Discussions, Parental Interest, Relations with Father and Psychic Isolation. Data gained in the research has been analysed and interpreted using SPSS 20.0 programme.

According to the research results, the self-esteem levels of adolescents with divorced mother and father have turned out to be in the low level. The lowest self-esteem levels of Adolescents with Single Parents have turned out in 2nd (Self-Concept Continuity), 3rd (Trust to People), 7th (Psychosomatic Symptoms), 11th (Relations with Father) and 12th sub-dimensions (Psychic Isolation). The highest self-esteem levels have turned out in the 4th (Sensitivity to Criticism), 5th (Depressive Emotions) and 10th sub-dimensions (mother and father interest).

A meaningful difference between the variables of adolescents' gender, age, number of siblings, mother and father separation duration, whether their mother or father has married or not and who they live with presently, and self-esteem levels hasn't been encountered. However, it is determined that the self-esteem levels of adolescents who get psychological assistance have turned out to be higher than the ones who don't get psychological assistance.

A meaningful difference between demographic variables of the adolescents with divorced mother and father such as the age, mother and father separation duration, their father or mothers' living with other people, the meeting frequency with mother and father, whether they get psychological assistance or not, whether their mothers or fathers have married to other people or not and their living status as in an elementary family or in a large family, and the sub-dimensions of related scale has been encountered. However, a meaningful difference between their genders and the sub-dimensions of the scale hasn't been found.

Keywords: self-esteem, adolescent, family structure, divorcement.

TEŞEKKÜR

Bu çalışma boyunca tüm ilgi ve desteği ile yanımda olan, bilgi ve deneyimlerini benden esirgemeyen, her aradığımda ulaşabildiğim, sırasında arkadaş, sırasında tez danışmanım olan çok sevgili Doç. Dr. Aşkın Kiraz'a yürekten teşekkür ederim.

Bugünlere gelmemde büyük emeği olan, bana hem anne hem baba olan, maddi ve manevi desteklerini benden esirgemeyen babam Mustafa Aşıklı'ya, ayrıca çok zor geçen anket toplama sürecimde, benden destek ve yardımlarını esirgemeyen sevgili kayınvalidem Ziba Ersoy'a ve kayınpederim Emir Ersoy'a teşekkür ederim.

Beni sonsuz bir sevgi ve ilgiyle büyütüp bugünlere getiren, yüksek lisans yapmam için beni yüreklendiren, bana ilham kaynağı olan çok sevdiğim babaannem Beraat Aşıklı'ya ve lisans hayatım boyunca bana evini açan yardım ve ilgisiyle destek olan halam Hülya Küçük'e sonsuz sevgilerimi sunarım.

Son olarak büyük bir sevgi ve sabırla yanımda olan canım kızlarıma ve eşim Onur Ersoy'a yürekten teşekkür ederim.

Müge AŞIKLI ERSOY

Lefkoşa, Ocak 2016

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	iii
TEŞEKKÜR.....	v
İÇİNDEKİLER	vi
TABLolar DİZİNİ	x
1. GİRİŞ	1
1.1. Problem	5
1.2. Araştırmanın Amacı	6
1.3. Araştırmanın Önemi	7
1.4. Sınırlılıklar	8
1.5. Tanımlar	9
2. KURAMSAL BİLGİLER.....	10
2.1. Aile	10
2.1.1. Sağlıklı Aile.....	11
2.1.2. Sağlıksız Aile	12
2.2. Ergenlik Dönemi ve Gelişimsel Özellikleri	13
2.2.1. Ergenlikte Bedensel Gelişim.....	15
2.2.2. Ergenlikte Cinsel Gelişim	17
2.2.3. Ergenlikte Sosyal Gelişim.....	18
2.2.4. Ergenlikte Duygusal Gelişim	18
2.3. Boşanma ve Boşanmanın Ergen Üzerindeki Genel Etkileri	19
2.4. Benlik Kavramı	24

2.4.1. Benlik	24
2.4.2. Benlik Saygısı	27
2.5. İlgili Araştırmalar	30
3. YÖNTEM.....	41
3.1. Araştırma Modeli	41
3.2. Evren ve Örneklem	42
3.3. Veri Toplama Araçları	46
3.3.1. Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği.....	46
3.4. Verilerin Toplanması	48
3.5. Verilerin Analizi	49
4. BULGULAR, YORUM VE TARTIŞMA	51
4.1. Anne Babası Boşanmış Ergenlerin Benlik Saygısı Düzeyleri.....	51
4.2. Anne Babası Boşanmış Ergenlerin Benlik Saygısı Düzeylerinin Demografik Bilgilere Göre Değişimi	52
4.2.1. Anne Babası Boşanmış Ergenlerin Cinsiyetlerine Bağlı Olarak Benlik Saygısı Düzeyleri	53
4.2.2. Anne Babası Boşanmış Ergenlerin Yaşlarına Bağlı Olarak Benlik Saygısı Düzeyleri.....	54
4.2.3. Anne Babası Boşanmış Ergenlerin Anne Babalarının Boşanma Sürelerine Bağlı Olarak Benlik Saygısı Düzeyleri	55
4.2.4. Anne Babası Boşanmış Ergenlerin Birlikte Yaşadığı Bireye Bağlı Olarak Benlik Saygısı Düzeyleri.....	56
4.2.5. Anne Babası Boşanmış Ergenlerin Babalarını Ne Sıklıkla Gördüğüne Bağlı Olarak Benlik Saygısı Düzeyleri	57

4.2.6. Anne Babası Boşanmış Ergenlerin Annelerini Ne Sıklıkla Gördüğüne Bağlı Olarak Benlik Saygısı Düzeyleri	58
4.2.7. Anne Babası Boşanmış Ergenlerin Kardeş Sayısına Bağlı Olarak Benlik Saygısı Düzeyleri	58
4.2.8. Anne Babası Boşanmış Ergenlerin Psikolojik Yardım Almalarına Bağlı Olarak Benlik Saygısı Düzeyleri.....	59
4.2.9. Anne Babası Boşanmış Ergenlerin Annelerinin Başka Bir Evlilik Yapmalarına Bağlı Olarak Benlik Saygısı Düzeyleri.....	61
4.2.10. Anne Babası Boşanmış Ergenlerin Babalarının Başka Bir Evlilik Yapmalarına Bağlı Olarak Benlik Saygısı Düzeyleri.....	62
4.2.11. Anne Babası Boşanmış Ergenlerin Aile Tiplerine Bağlı Olarak Benlik Saygısı Düzeyleri	63
4.3. Anne Babası Boşanmış Ergenlerin Benlik Saygısı Düzeylerinin Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeğinin Alt Boyutlarına Göre Belirlenmesi	63
4.4. Anne Babası Boşanmış Ergenlerin Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeğinin Alt Boyutlarına İlişkin Puanları ile Ergenlerin Demografik Değişkenleri Arasındaki İlişki	66
4.4.1. Katılımcıların Cinsiyetleri ile Ölçeğin Alt Boyutları Arasındaki İlişki ...	66
4.4.2. Katılımcıların Yaşları ile Ölçeğin Alt Boyutları Arasındaki İlişki	67
4.4.3. Katılımcıların Anne ve Babalarının Boşanma Süresi ile Ölçeğin Alt Boyutları Arasındaki İlişki	69
4.4.4. Katılımcıların Yaşadıkları Birey ile Ölçeğin Alt Boyutları Arasındaki İlişki....	71
4.4.5. Katılımcıların Babaları ile Görüşme Sıklığı ile Ölçeğin Alt Boyutları Arasındaki İlişki	73

4.4.6. Katılımcıların Anne ile Görüşme Sıklığı ile Ölçeğin Alt Boyutları Arasındaki İlişki	75
4.4.7. Katılımcıların Kardeş Sayısı ile Ölçeğin Alt Boyutları Arasındaki İlişki.....	77
4.4.8. Katılımcıların Psikolojik Yardım Alıp Almamaları ile Ölçeğin Alt Boyutları Arasındaki İlişki	79
4.4.9. Katılımcıların Annelerinin Başka Evlilik Yapması Durumu ile Ölçeğin Alt Boyutları Arasındaki İlişki	81
4.4.10. Katılımcıların Babalarının Başka Evlilik Yapması Durumu ile Ölçeğin Alt Boyutları Arasındaki İlişki	83
4.4.11. Katılımcıların Yaşadıkları Aile Tipi Durumu ile Ölçeğin Alt Boyutları Arasındaki İlişki	85
5. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	88
5.1. Sonuç.....	88
5.2. Öneriler	92
5.2.1. Ailelere Öneriler.....	92
5.2.2. Psikolojik Danışmanlara ve Rehber Öğretmenlere Öneriler.....	94
5.2.3. Gelecekteki Araştırmalara İlişkin Öneriler	95
 KAYNAKÇA	 97
EKLER.....	108
ÖZGEÇMİŞ	115

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1. Cinsiyete Göre Dağılım.....	43
Tablo 2. Yaşa Göre Dağılım.....	43
Tablo 3. Anne Baba Ayrılma Süresine Göre Dağılım.....	43
Tablo 4. Kiminle Yaşandığına Göre Dağılım.....	44
Tablo 5. Baba ile Görüşme Süresine Göre Dağılım.....	44
Tablo 6. Anne ile Görüşme Süresine Göre Dağılım.....	44
Tablo 7. Kardeş Sayısına Göre Dağılım.....	45
Tablo 8. Psikolojik Yardım Almalarına Göre Dağılım.....	45
Tablo 9. Annenin Başka Evlilik Yapma Durumuna Göre Dağılım.....	45
Tablo 10. Babanın Başka Evlilik Yapma Durumuna Göre Dağılım.....	45
Tablo 11. Aile Tipine Göre Dağılım.....	46
Tablo 12. Anne Babası Boşanmış Ergenlerin Benlik Saygısı Düzeyleri.....	51
Tablo 13. Ergenlerin Cinsiyetlerine Göre Benlik Saygılarının Değerlendirilmesi....	53
Tablo 14. Ergenlerin Yaşlarına Göre Benlik Saygılarının Değerlendirilmesi..	54
Tablo 15. Ergenlerin Anne Babalarının Boşanma Sürelerine Göre Benlik Saygılarının Değerlendirilmesi.....	55
Tablo 16. Ergenlerin Yaşadığı Bireye Göre Benlik Saygılarının Değerlendirilmesi.....	56
Tablo 17. Ergenlerin Babalarını Görme sıklıklarına Göre Benlik Saygılarının Değerlendirilmesi.....	57
Tablo 18. Ergenlerin Annelerini Görme Sıklıklarına Göre Benlik Saygılarının Değerlendirilmesi.....	58
Tablo 19. Ergenlerin Kardeş Sayısına Göre Benlik Saygılarının Değerlendirilmesi	59

Tablo 20. Ergenlerin Psikolojik Yardım Almalarına Göre Benlik Saygılarının Değerlendirilmesi.....	60
Tablo 21. Ergenlerin Annelerinin Başka Bir Evlilik Yapmasına Göre Benlik Saygılarının Değerlendirilmesi.....	61
Tablo 22. Ergenlerin Babalarının Başka Bir Evlilik Yapmasına Göre Benlik Saygılarının Değerlendirilmesi.....	62
Tablo 23. Ergenlerin Çekirdek veya Geniş Ailede Yaşamalarına Göre Benlik Saygılarının Değerlendirilmesi.....	63
Tablo 24. Katılımcıların Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeğinin Alt Boyutlarına İlişkin Benlik Saygısı Düzeylerinin Değerlendirilmesi	64
Tablo 25. Katılımcıların Cinsiyetleri ile Ölçeğin Alt Boyutları Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi.....	66
Tablo 26. Katılımcıların Yaşları ile Ölçeğin Alt Boyutları Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi.....	68
Tablo 27. Katılımcıların Anne ve Babalarının Boşanma Süresi İle Ölçeğin Alt Boyutları Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi.....	70
Tablo 28. Katılımcıların Yaşadıkları Birey ile Ölçeğin Alt Boyutları Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi.....	72
Tablo 29. Katılımcıların Babaları ile Görüşme Sıklığı ile Ölçeğin Alt Boyutları Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi.....	74
Tablo 30. Katılımcıların Anneleri ile Görüşme Sıklığı ile Ölçeğin Alt Boyutları Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi.....	76
Tablo 31. Katılımcıların Kardeş Sayısı ile Ölçeğin Alt Boyutları Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi.....	78

Tablo 32. Katılımcıların Psikolojik Yardım Alıp Almamaları ile Ölçeğin Alt Boyutları Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi...	80
Tablo 33. Annenin Başka Evlilik Yapma Durumuna Göre Ölçeğin Alt Boyutları Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi.....	82
Tablo 34. Babanın Başka Evlilik Yapma Durumuna Göre Ölçeğin Alt Boyutları Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi.....	84
Tablo 35. Katılımcıların Yaşadıkları Aile Tipi ile Ölçeğin Alt boyutları Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi.....	86

BÖLÜM I

GİRİŞ

Ergenlik dönemi, bireylerin bedensel, bilişsel ve sosyal-duygusal alanda pek çok değişim yaşadıkları bir dönemdir. Ergenler bu dönemde birçok gelişimsel görevi yerine getirmeye çalışırlar. Bu dönemin en önemli gelişimsel görevi benlik saygısı kavramının kazanılmasıdır (Morsünbül, 2011).

Ergenlik dönemi aynı zamanda buluş dönemi olarak da adlandırılmaktadır. Ergenlik, çocuklukla yetişkinlik arasında kalan bir ara dönemdir. Ergenlik dönemi kızlarda 11, erkeklerde 13 yaş civarında başlar; kızlarda 18, erkeklerde 20 yaşlarına kadar sürer. Bu dönemde birey duygusal, sosyal, cinsel ve fiziksel yönden bir takım değişikliklere uğrar. Gerek ergenlik gerekse gençlik dönemleri insan yaşamının en güzel, en mutlu ve en güçlü dönemleri olurken, aynı zamanda birer kriz ya da bunalım dönemleridir (Kulaksızoğlu, 2006). Bu dönemde daha hassas, daha kırılgan ve daha öfkeli olurlar. Ergenin bu dönemi başarılı bir şekilde atlatabilmesi için bu konuda yeterli bilgiye sahip olan, hoşgörülü ve anlayışlı bir anne babaya ihtiyacı vardır.

Bu dönemin belirgin özelliği hızlı bir büyüme ve gelişme görülmesidir. Her çocuk için bu gelişim ve değişim aynı olmayabilir. Bazı çocuklar ergenlik dönemine erken girerken, bazıları ise geç girer. Ergenlik belirtilerinin görülmeye başlamasında öncelikle çevrenin, aileden gelen kalıtsal özelliklerin ve ruhsal etkenlerin rolü vardır (Kulaksızoğlu, 2005). Bu hızlı büyüme ve gelişimin sakin ve rahat atlatılması için hem anne babanın hem de ergenin bilinçlendirilmesi önemlidir.

Yaşamın her döneminde olduğu gibi ergenlik döneminde de aile ergen için çok önemli bir faktördür. Ergenlik döneminde ebeveyn ile yaşanan olumsuz ilişkiler, ergenin uyumsuz olmasına ve hem anne baba için, hem çocuk için dönemim daha zor geçmesine neden olur. Bunun yanında anne baba ile kurulan yakın ve sıcak ilişkiler, ergenin bireyselleşmesine ve yaşadığı değişimlere kolay uyum sağlamasına yardımcı olmaktadır (Gullato ve Adams'tan akt. Ateş ve Akbaş, 2012). Benlik saygısı gelişimi bebeklik döneminden itibaren gelişmeye başlayarak özellikle ergenlik döneminde önem kazanmaktadır.

Benlik saygısı, bireyin kendisini yetenekli, önemli, başarılı ve değerli biri olarak algılama derecesidir. Kişinin kendisini bu açılardan yeterli biri olarak değerlendirmesi eğilimi de olumlu bir kişilik özelliği sayılmaktadır. Benlik saygısı yüksek olan bireyler, kendilerini saygıya ve kabul edilmeye değer, yararlı kişiler olarak algılama eğilimindedirler (Aksoy ve Temel, 2005). Benlik saygısının yüksek olabilmesi için ergenin ilk olarak mutlu, sağlıklı, özgüvenli ve iyi ilişkiler kurabilen bir ailede yetişmesi önemlidir.

Çocuğun kişiliğinin oluşumu, karakterinin biçimlenmesi ve benlik saygısının gelişimi, büyük ölçüde özdeşim modelleri olan ana babanın kişilik yapılarına bağlıdır. Kendine güveni olan anne ve baba, bu özgüvenlerini çocuklarına da yansıtıp güvenli olmalarını sağlarlar. Anne ve babanın davranışlarını kendine model olarak alan çocuk, böylelikle istenen ve istenmeyen davranışları onlardan öğrenecek, kendini bu doğrultuda yönlendirecektir (Yavuzer, 2004). Diğer taraftan benlik saygıları düşük olanlar, kendilerini pek önemli olmayan, sevilebilir özelliklerden yoksun, kendilerine ve yeteneklerine güvenmeyen kişiler olarak görme eğilimindedirler (Aksoy ve Temel, 2005). Bu nedenle anne babanın davranışlarında tutarlı olmaları, her kuracakları cümlede ve sergileyecekleri davranışlarda titiz

davranmaları gerekmektedir. Her çocuğun mutluluğun, şefkatin, huzurun ve ilginin olduğu bir aile ortamında büyümeye ihtiyacı vardır.

Her şeyden önce iyi bir ebeveyn, iyi bir araştırmacıdır. Kendini geliştiren, değişime açık ve çocuklarıyla empati kuran ebeveynler her zaman çocuklarının gelişimlerine katkı sağlarlar. İyi bir ebeveyn çocuğuyla her zaman pozitif ilişkiler kurar. Çocukla kurulan pozitif ilişkiler onun her yönden gelişmesine, özellikle de benlik saygısının gelişimine çok fayda sağlayacaktır (Özkaynak, 2013).

Toplumda her ergen aynı aile yapısına sahip olamamaktadır. Bazı ergenler sağlıklı aileye sahip olurken, bazıları ise anne babası boşanmış sağlıklı aileye sahip olmaktadır. Ne yazık ki bu gibi durumlarda çocukların veya ergenlerin ne derecede etkileneceği göz önünde bulundurulmamaktadır.

Sağlıklı aile düzeninde aile üyelerinin hepsi görev ve sorumluluklarının bilincindedir. Hiçbir zaman görev ve sorumluluklarını yerine getirmekten kaçınmazlar. Duygusal yönden birbirlerine bağlıdırlar. Eşler birbirlerine isteyerek ve zevkle yardım ederler. Birbirlerini değerli bulur ve birbirlerinin benlik değerlerini olumlu yönde geliştirirler. Aile toplumla ilişkisini dengelemiştir, ne toplumdan kopar ne de toplumun baskısına tümüyle boyun eğer. Kısacası, sağlıklı aile, insanların psikososyal yönden olgunlaşmasını temin eden temel sosyal bağlamı oluşturur (Cüceloğlu, 2000).

Birbirlerine karşı saygılı, iletişimi tam ve sağlıklı bir aile ortamında büyüyen çocuklar olumlu benlik saygısına sahip, kendisi ve çevresiyle barışık, kendine güvenen, yaşamı boyunca emin adımlar atabilen bireylerdir. Diğer yandan tek ebeveyne sahip ergenler daha fazla risk altındadırlar; benlik saygılarının düşük olma olasılığı daha yüksektir. Çünkü çocuk veya ergen, anne baba arasında yaşanan çatışmalardan, olumsuz olarak etkilenebilmektedir.

Boşanma bir çocuğun hayatını etkileyecek en önemli olaylardan biridir. Çocuğun boşanmaya tepkisi ailenin o anki tutumu ve çocuğu nasıl bilgilendirdiği ile oldukça ilgilidir. Bu bilgilendirme sonunda çocuğun kendisini suçlu hissetmemesi önemlidir (Öztürk, 2006). Çocuk artık iki ebeveyniyle birlikte yaşamayacak ve anne babasının iyi ya da kötü birlikte yaşamalarına tanık olamayacaktır. Kabul edilmeyen bu gerçek karşısında çocuk çeşitli duygusal ve davranışsal problemler yaşayacaktır.

Çocuğun boşanma karşısında yaşadığı duygusal ve davranışsal problemleri onun hem aile içerisinde hem de sosyal çevresinde uyum problemleri yaşamasına neden olacaktır. Belki de beklenmeyen tepkiler gösterdiği için çevresi tarafından dışlanacaktır. Bu durum çocuğun daha da içe kapanık veya hırçın olmasına neden olup tamamen terk edilmişlik duygusuna kapılmasına neden olacaktır. Tüm bu olumsuzlukların yaşanmaması ve benlik saygısının olumsuz etkilenmemesi için tüm aile bireylerinin bilinçli, anlayışlı, empati kurarak bireye yaklaşması önemlidir.

Carl Rogers, benlik saygısının oluşmasında ebeveyn-çocuk ilişkisinin üç önemli alanı üzerinde durmuştur. Bunlardan ilki çocuğa gösterilen kabul, ilgi, şefkat ve sıcaktır. İkincisi izin ve cezalardır. Üçüncü kritik alan ise, ebeveynin demokratik tutumlarıdır. Bu üç kriter yerine getirilerek yetiştirilen çocuklarda benlik saygısı yüksek olacaktır. Boşanmanın bunlara ket vuracağı düşünülürse, kişinin benlik saygısının oluşumuna zarar verebileceği ortadadır (akt. Öztürk, 2006).

Her çocuk anne babasıyla mutlu olduğu bir evde yaşamının hayalini kurar. Bu durum ne yazık ki her ailede mümkün olmayabilir. Çocuğun yüksek benlik saygısına sahip olarak gelecekte başarılı, cesur ve kendine güvenen bir birey olarak yaşamını sürdürmesi için anne babaların boşanmış olsalar da bilinçli davranmaları ve çocuklarını olumsuz etkileyecek davranışta bulunmamaları gerekmektedir.

1.1. Problem

Araştırmada yanıtlanması beklenen temel soru şu şekilde belirtilebilir: “Anne babası boşanmış tek ebeveynli ergenlerin benlik saygısı düzeyleri, ergenlerin demografik özelliklerine ve ölçeğin alt boyutlarına göre nasıl değişkenlik göstermektedir?”. Problemin çözüme ulaştırılmasında, benlik saygısı ile ilgili alt boyutlar ve ergenlerin demografik değişkenleri de göz önüne alınmıştır. Bu temel problem ışığında aşağıdaki alt problemler belirlenmiştir:

1. Anne babası boşanmış ergenlerin benlik saygısı düzeyleri nasıldır?
2. Anne babası boşanmış ergenlerin benlik saygısı düzeyleri, ergenlerin demografik değişkenleri olan;

- cinsiyetlerine,
- yaşlarına,
- anne babanın boşanma süresine,
- şu anda kiminle yaşadığına,
- babalarını görme sıklığına,
- annelerini görme sıklığına,
- kardeş sayısına,
- psikolojik yardım almalarına,
- annenin başka bir evlilik yapmasına,
- babanın başka bir evlilik yapmasına,
- çekirdek ve geniş ailede yaşamalarına

göre değişkenlik göstermekte midir?

3. Anne babası boşanmış ergenlerin, Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeğinin;

- Benlik Saygısı,
- Kendilik Kavramının Sürekliliği,

- İnsanlara Güven Duyma,
- Eleştiriye Duyarlılık,
- Depresif Duygulanım,
- Hayalperestlik,
- Psikosomatik Belirtiler,
- Kişilerarası İlişkilerde Tehdit Hissetme,
- Tartışmalara Katılabilme Derecesi,
- Anne Baba İlgisi,
- Babayla İlişki,
- Psişik İzolasyon

alt boyutlarına göre aldıkları puanlar nasıl değişmektedir?

4. Anne babası boşanmış ergenlerin Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği alt boyutlarına göre belirlenen puanları ile ergenlerin demografik değişkenleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmada anne babası boşanmış ergenlerin benlik saygısı düzeylerinin, benlik kavramının alt boyutları dahilinde incelenmesi amaçlanmaktadır. Araştırmanın diğer bir amacı ise anne babası boşanmış olan ergenlerin benlik saygısı düzeyleri ile kişisel bilgi formuyla elde edilen bireysel özelliklerinin ve ailelerine ilişkin bazı değişkenlerin arasında anlamlı bir farklılaşma olup olmadığını belirlemektir.

Benlik saygısı düzeyleri, ölçme aracı kapsamında alt boyut olarak değerlendirmeye alınan benlik saygısı, kendilik kavramının sürekliliği, insanlara güven duyma, eleştiriye duyarlılık, depresif duygulanım, hayalperestlik, psikosomatik belirtiler, kişilerarası ilişkilerde tehdit hissetme, tartışmalara

katılabilme derecesi, anne baba ilgisi, babayla ilişki, psişik izolasyon olgularından oluşmaktadır. Bireysel özellikler ve ailelerine ilişkin değişkenler olarak ergenlerin cinsiyetleri, yaşları, anne babalarının medeni durumu, boşanma süreleri, yaşadıkları birey, babalarını ve annelerini görme sıklıkları değerlendirmeye alınmıştır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Ergenlik, bireyin sürekli ve süratli bir şekilde gelişim gösterdiği bir dönemdir. “fırtına ve gerginlik dönemi” olarak da adlandırılan ergenlik, her bireyin yaşadığı önemli bir evredir (Yavuzer, 2013). Özellikle bu dönemde, gelişen ve bireyin tüm yaşamını etkileyen benlik saygısı bireye kazandırılmaktadır.

Benlik, çocuğun doğumdan itibaren aile ve sosyal çevresiyle yaşadığı etkileşim ve iletişim sonucu oluşur. Bireyin kendi benliğinden memnun olması ve beğenilmesi durumu da benlik saygısını oluşturur. Aile, çocukların gelişimi, sağlıklı, mutlu, başarılı bir birey olmalarında, olumlu bir benlik ve kişilik geliştirmelerinde çok önemli bir yere sahiptir. Aile, çocuğu doğumdan itibaren kendi bilgi, ilgi ve sefkatıyla şekillendirmekte ve topluma kazandırmaktadır. Her çocuk aslında kendi ailesinin bir yansımasıdır. Bu yüzden ailelerin çocuk yetiştirme konusunda bilinçli ve özverili davranması gerekmektedir. Anne baba çocuğun her zaman idolü ve örnek alabileceği kişiler olmalıdırlar. Anne babaların hayattaki ilk görev ve sorumlulukları çocukları olmalıdır.

Toplumda, gerek sosyo-ekonomik sorunlar, gerek özel sebepler, gerekse yaygınlaşan sosyal medya ve kişilik farklılıkları nedeni ile boşanmalarda artış görülmektedir. Günümüzde artık bireyler herhangi bir anlaşmazlık karşısında hemen boşanma yolunu seçmektedirler. Boşanma olayında eşler, duygusal, sosyal ve ekonomik olarak çok sarsılmaktadırlar. Çocuklar ise yaşam şekli konusunda

değişikliğe uğrarlar. Böyle bir durumda çocukların tüm yaşamı etkilenmektedir. Artık tek ebeveynle yaşama devam etmek zorunda kalmaktadırlar. Diğer ebeveynle ise belirli aralıklarla görüşmekte ya da hiç görüşmemektedirler. Aile ile yaşanan bu olumsuz olaylar ve geçişler çocukların, ergenlerin benlik saygısı gelişimlerini etkilemektedir. Güvenli, mutlu ailede yetişen ergenlerin benlik saygısı yüksek olabileceği gibi en güçlü kalkanlarını kaybettiğini düşünen çocuk veya ergende düşük benlik saygısı meydana gelecektir.

Yapılan araştırmalar tam aileye sahip ergenlerin, parçalanmış aileye sahip ergenlere göre benlik saygılarının daha yüksek olduğunu göstermektedir. Anne baba ayrılrsa bile ilişkilerini sağlıklı, çatışmasız ve saygı çerçevesinde yürüttükleri takdirde ve ergenlerin her iki ebeveynle düzenli olarak görüşmesi durumunda benlik saygısı düzeylerinin pek fazla etkilenmeyeceği düşünülmektedir.

Bu araştırma, ergenlerin benlik saygısı düzeyleri üzerinde boşanmanın etkilerini ortaya koyarak, anne babalara, eğitimcilere, ergenlere, bu alanda araştırma yapanlara kaynak olması açısından önem taşımaktadır. Ayrıca tek ebeveynli ailelerin, çocuklarının boşanma olayından ne derecede etkilenebileceği hakkında bilgi sahibi olmaları ve bu süreçleri sağlıklı bir şekilde atlatmaları açısından önem arz etmektedir. Bunun yanında Kuzey Kıbrıs'ta benzer bir araştırmanın yapılmamış olması yönüyle, bu çalışmanın alanyazındaki eksikliği kapatacağı ve benzer çalışmalara örnek teşkil edeceği düşünülmektedir.

1.4. Sınırlılıklar

Bu araştırma anne babası boşanmış, 14-18 yaş arası, Lefkoşa Bölgesi okullarında eğitim gören hazırlık, lise 1, lise 2 ve lise 3. sınıf öğrencileri ile ve Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeğinin kapsadığı bulgularla sınırlıdır.

1.5. Tanımlar

Benlik Kavramı: Bireyin kendisine ilişkin doğru bulduğu dinamik ve karmaşık inançların tümüdür (Yavuzer, 2013).

Benlik Saygısı: Bireyin kendini değerlendirmesi sonunda ulaştığı, benlik kavramını onaylamasından doğan beğeni durumudur (Yörükoğlu, 2004).

Boşanma: Evlilik birlikteliğinin sonlanması anlamına gelen boşanma, kuramsal anlamda yasal olarak kurulan evlilik birliğinin yine yasal olarak sona ermesidir (Özgüven, 2001).

Ergenlik Dönemi: Hızlı büyüme ve gelişmenin olduğu kız-erkek cinsel özelliklerinin belirdiği, 2-3 yıllık ilk gençlik dönemidir (Yörükoğlu, 2012).

BÖLÜM II

KURAMSAL BİLGİLER

2.1. Aile

Biyolojik ilişkiler sonucu insan türünün devamını sağlayan, toplumsallaşma sürecinin ilk ortaya çıktığı, karşılıklı ilişkilerin belli kurallara bağlandığı, toplumda oluşmuş maddi ve manevi zenginlikleri kuşaktan kuşağa aktaran biyolojik, psikolojik, toplumsal, ekonomik ve hukuksal yönleri bulunan toplumsal bir kurumdur (Alicik, 2009).

Aile, iç içe ilişkilerin çok yoğun olarak yaşandığı bir kurumdur. Beslenme, giyim, eğitim, sevgi ihtiyacı, duygusal gelişim, psikolojik gelişim, bakım, kültürel değerleri kazanma, sağlıklı zeka gelişimini sürdürme gibi temel ihtiyaçların karşılandığı birincil yer ailedir. Aile ortamı ve aile üyeleri arasındaki sağlıklı ilişkiler bireyin olumlu benlik kazanmasını, kendine güvenmesini, kendine ve diğer bireylere sevgi, saygı duymasını, sosyal beceriler geliştirmesini ve topluma kazandırılmasını olanaklı hale getirir (Karaca, 2010).

Ozankaya'ya göre, aile, içinde insan türünün üretildiği, topluma hazırlanma sürecinin ilk ve etkili biçimde olduğu, cinsel ilişkilerin düzenlendiği, eşler ve anne babalarla çocuklar (ailenin biçimine göre başka yakınlar) arasında sıcak, güven verici ilişkilerin kurulduğu, ekonomik etkinliklerin az ya da çok yer aldığı bir toplumsal kurumdur (akt. Kahraman, 2011). Özgüven'e (2001) göre aile, karşı cinsten iki yetişkin kişinin yasal ve törel bağlara uyarak kurdukları biyolojik, psikolojik ve sosyolojik işlevleri olan bir kurumdur.

Uzunboylu ve Salman'a (2011) göre evlilik karşı cinsten iki kişinin birlikte yaşamak, yaşantıları paylaşmak, çocuk yapmak ve yetiştirmek gibi amaçlarla yaptıkları bir sözleşmedir. Evlilik, ilişkiler sistemi, bir kadınla erkeği karı koca olarak birbirine bağlayan, doğacak çocuklara statü sağlayan, toplumsal yönden devletin hak ve yetisi bulunan yasal bir ilişki biçimidir. İnsanın doğumundan itibaren içinde var olduğu ailenin çekirdeğini evlilik oluşturmaktadır. Evlilikle gerçekleştirilen aileyi çocuk tamamlamaktadır. Aileye yeni katılan çocukla anne babanın görev ve sorumlulukları daha da artar. Çünkü artık davranışlarıyla örnek olabilecekleri yeni bir aile üyesi aralarına katılmıştır.

Aile, çocuğun fiziksel, sosyal ve duygusal alanlardaki gereksinimlerini karşılayarak sağlıklı bir birey olarak yetişmesini ve topluma kazandırılmasını sağlayan bir kurumdur. Çocuk kendini, sevilen ve ailenin vazgeçilmez bir parçası olarak gördüğü zaman değerli hissetmektedir. "Ben değerliyim" duygusu, küçükken ailede verilmektedir. Aile bireylerinin birbirini olduğu gibi kabul ettiği aile ortamında güven duygusu oluşmaktadır. Güven duygusunun olduğu sağlıklı ailelerde, birey kendine güvenmekte, benlik saygısı yükselmekte, kendine ve diğer bireylere sevgi, saygı duymakta, kimlik kazanmakta, kişiliği ve sosyal becerileri gelişmekte, topluma uyumlu hale gelmektedir (Kahraman, 2011). Yani toplumsal kurum olarak adlandırılan aile aslında dünya için, gelecek için sağlıklı, eğitilmiş, saygılı, yardım sever nesiller yetiştirmektir.

2.1.1. Sağlıklı Aile

Ailedeki mutluluğu, birlikteliği sağlamlaştıran, eşler arasında kurulan iletişimdir. Öncelikle sağlıklı bir evlilik yürütülebilmesi için eşlerin birbirlerini anlamaları, saygı ve sevgi göstermeleri gerekmektedir. Sağlıklı evliliklerde eşler

birbirlerine daha açık ve daha ılımlı davranırlar. Herhangi bir anlaşmazlık durumunda birbirlerini dinlerler ve anlamaya çalışırlar. Bu tip ailelerde eşler birbirlerini empati yoluyla anlarlar. Empati becerisini geliştirebilmiş aileler birbirleriyle ve çocuklarıyla sağlıklı iletişim kurabilirler. Sağlıklı iletişimde, kişinin duygu, düşünce ve eylemlerini tanıması, hem de karşısındaki bireyin davranışlarını gerçekçi bir biçimde değerlendirmesi vardır (Şendil ve Kızıldağ, 2005).

Her iki eşin de iletişim konusunda başarılı ve istekli olması mutlu evliliklerin; iletişim konusunda eksikliklerin olması ise mutsuz evliliklerin ortak noktası olarak görülmektedir. Mutlu çiftlerin birbirleriyle çeşitli konular ve olaylar hakkında daha çok konuşabildikleri, birbirlerini daha iyi anladıkları, kelimelerin ardında yatan duygu ve ifadeleri daha iyi sezinledikleri, problem çözme yöntemleri ve karar verme süreçlerinde daha başarılı oldukları görülmektedir (Bacaksız, 2011).

Sağlıklı ailelerde olumlu cinsel ilişkiler vardır. Eşler birbirlerine rahatlıkla cinsel arzularını söyleyebilirler. Birbirlerinin ihtiyaçlarını doyuma ulaştırırlar. Evde disiplin ve otoriteyi sağlama konusunda birlikte hareket ederler. Bir ebeveyn olarak ilk amaçları çocuklarını iyi yetiştirmektir. Ona kültürel değerleri, normları, rol beklentilerini ve dili nasıl güzel bir üslupla kullanacağını aktarırlar. Özellikle çocuklarının farklı kişilik geliştirmelerine, olumlu benlik algısı ve benlik saygısı kazanmalarına yardımcı olurlar (Nazlı, 2001).

2.1.2. Sağlıksız Aile

Bireylerin kendilerinden beklenen bireysel, toplumsal ve ailesel fonksiyonları gerçekleştirmede sağlıklı bir beraberlik ve sağlıklı bir iletişim kuramadıkları aile tipleridir. Battal'a (2008) göre fonksiyonel olmayan ailede aile üyeleri birbirleriyle doğrudan iletişim kurmazlar. İlişkileri ve iletişimleri her zaman dolaylı bir şekildedir.

Üyeler aile için değil kendileri için var oldukları düşüncesindedirler. Her aile üyesi kendi istediği gibi yaşamak ister ve kendi bildiğini yapar. Aile içi ilişkilerde günü kurtarmaya yönelik olarak yapmacıklık hakimdir.

Sosyal çevresinde gayet sevilen, sayılan, iletişimi güzel, saygılı olan bir kişi aile hayatında tam tersi olabilir. Çünkü aile kurumuna kişi henüz hazır değildir. Yani bir aile kurabilmesi ve bu sorumluluğu taşıyabilmesi için her yönüyle evliliğe hazır olması gerekmektedir. Eşin sevilmemesi, eşlerin farklı kişilik yapılarına sahip olmaları, cinsel ilişkideki anlaşmazlık sağlıklı aileye neden olabilecek en önemli özelliklerdir.

Eşler arasındaki çatışmaların bir kısmı cinsel ilişkiler üzerinden yaşanabilmektedir. Eşlerin birbirlerine davranışları, cinsel ilişkilerindeki davranışlarında da gözlenmektedir. Eşler arasında cinsel çatışmalar çeşitli şekillerde gelişmektedir (Kahraman, 2011). Karı koca cinsel istek ve arzularını birbirlerine rahatlıkla dile getirebiliyorlarsa bu ilişkiden doyum alacaklardır. Fakat cinsel arzu ve isteklerini açıkça ifade edemiyorlarsa bu da onların çatışma yaşamalarına ve ilişkiden zevk almamalarına neden olacaktır. Böylelikle çatışmaların çözümü güç olacaktır. Ailelerin sağlıklı bir şekilde yollarına devam edip etmeyecekleri eşlerin aralarındaki problemleri çözme biçimine bağlıdır (Şendil ve Kızıldağ, 2005).

2.2. Ergenlik Dönemi ve Gelişimsel Özellikleri

Ergenlik, çocukluktan erişkinliğe geçiş sürecidir. Ergenlik dönemi, hormonal etkiyle başlayarak kızlarda 10, erkeklerde ise 12 yaşlarında ortaya çıkar. Biyolojik değişikliklerin tamamlanması 3-5 yıl sürer. Boy uzaması, vücut ağırlığı, kemiklerde olgunlaşma gibi çeşitli organlarda ve vücutta değişiklikler meydana gelir. Aynı zamanda bu dönemde daha hassas alingan ve öfkeli olurlar. Bu nedenle duygularını

kontrol etmede zorluk yaşarlar. Ergenlik döneminin sonunda kızlar ortalama 16, erkekler ise ortalama 18 yaşlarında büyüme ve gelişimlerini tamamlamış olurlar (Artan ve Bayhan, 2007).

Ergenlik dönemi erinlik ile başlar ve kimliğin kazanılması ile sonlanır. Ergenlik dönemi çocuklukla genç yetişkinlik arasında kalan bir dönemdir. Başlangıcı ve bitişi konusunda kesin bir zaman belirtmek mümkün olmasa da, bu dönemin, 12-22 yaşlar arasını kapsayan psikolojik, sosyal ve fiziksel bir gelişme ve olgunlaşma süreci olduğu söylenebilir. Bu dönemde bireysel farklılıklar önemlidir. Ergenlik dönemindeki gelişim cinsiyet, beslenme, coğrafi etkiler ve sosyo-ekonomik düzey gibi birçok etkenden etkilenmektedir. Bireyde görülen hızlı değişim ve gelişimle ilgili bu dönem “fırtına ve stres dönemi” olarak da tanımlanmaktadır. (Aktuğ, 2006).

Elkind, ergenlik döneminde ergenlerin, yaşadıkları bedensel ve cinsel değişimlere duyarlılığının onları kendileri hakkında bilinçli kıldığını düşünmektedir. Ergenler, yanlış bir biçimde, çevrelerindeki insanların onların davranışıyla ve görünümüyle onlar kadar ilgilendiklerini ve her zaman ilginin odağı olduklarını kabul etmeye başlarlar. Ergenler gittikçe kendi yarattıkları bir seyirci kitlesiyle çevrilirler ki Elkind buna “düşsel seyirciler” adını vermektedir. Ergenler kendilerini sürekli olarak spot ışıkları altında hissederler, bu nedenle benlik bilinçleri artar ve kendine hayran olma ile kendini eleştirme arasında gidip gelirler (akt. Onur, 2004).

Ergenlik yılları boyunca birey, kendisini ve içinde bulunduğu toplumun adet ve kurallarını tanımaya başlar. Ergendeki belirli eğilimlerin oluşumunda, onun çocukluk döneminde kazandığı duygusal, toplumsal ve zihinsel uyarılmaları önemlidir. Bu sebeple, aile ortamı içinde ilgi, destek ve deneyim elde eden bireyler için bu dönem, daha başarılı geçebilir. Ergenin davranışlarına rehberlik edecek ve onun sağlam bir kişilik ve sorumluluk kazanması konusunda ona yardımcı olacak

olan toplumsal kurum, ailedir. Aile, ergenin benliğini ve kişilik yapısını biçimlendirmede çok büyük öneme sahiptir. Anne babanın ergene bu dönemde baskıcı davranması veya yasaklar koyup, onu kısıtlaması bu evreyi daha çatışmalı ve zor geçirmesine neden olur (Yavuzer, 2012).

Aile içinde anne baba, ergene eşit tutarlılıkla davranmalıdır. Yani anne babanın tutumları, ergenin haklarıyla sorumlulukları arasındaki dengeyi kurabilecek türden olmalıdır. Anne ile baba ergene karşı dilden konuşmalıdır. Anne babanın farklı davranış tutumları, ergenin taraf tutmasına, dengesizlik ve kararsızlık yaşamasına neden olur. Bu dönemde anne baba, ergenin kendisini özdeşleştireceği en önemli modeli oluştururlar. Erkek ergenin kişilik gelişimi ve karşılaşacağı çatışmalar karşısında güçlü bir babaya, kız ergeninde kendisine başarılı bir model oluşturacak örnek bir anneye ihtiyacı vardır. Anne babanın evlilik ilişkilerinde başarılı olamamaları, ergenin aile içinde sürekli kavga ve tartışmaya tanık olması onun benlik saygısını etkilemekte, kendi içinde çatışmaya ya da suçlu davranışlara itebilmektedir (Yavuzer, 2013). Çatışmalı evde büyüyen veya anne babası boşanmış birçok ergen bu nedenle madde bağımlısı olmakta veya çeşitli yasak ilişkiler yaşamaktadır.

2.2.1. Ergenlikte Bedensel Gelişim

Ergenlik dönemindeki en çarpıcı değişim; kişilik, sosyal ve benlik kavramı üzerindeki önemi ile bilinen fiziksel yani bedensel gelişimdir. Ergenlikteki bedensel değişimde geniş bir şekilde bireysel farklılıkları görmek mümkündür. Gelişim tekdüze olarak ilerlemez, standart bir büyüme eğrisi içinde gerçekleşmez. Bedensel gelişimi cinsiyet farklılıkları başta olmak üzere, beslenme alışkanlıkları, çevresel etmenler ve geçirilen hastalıklar önemli derecede etkilemektedir (Gürsu, 2011).

Ergenlerdeki hızlı beden değışikliğı kimi zaman şaşkınlığa, kimi zaman da hoşnut olmaya yol açar. Beden yapısı ve görünümü onlar için önemli bir kuşku kaynağıdır. Ergenler, kendi bedenlerindeki büyüme sürecini anlayabilme, fiziksel görünümelerini kabul etme gereksinimi içindedirler. Beden imgesi, ergenlik döneminde özümlemesi gereken kritik bir psikolojik olgudur (Dinç, 2010).

Ergenler genel görünüm, yüz hatları ve beden yapılarıyla yakından ilgilidirler. Çekici bir görünüme sahip olma, ergenin olumlu bir beden imgesine sahip olmasını etkiler. Adet görme ve gece boşalmaları, ergenin benlik kavramında önemli değışikliklere yol açar (Aydın, 2005). Cüceloğlu bu dönemi şu şekilde aktarmıştır:

Ergenlik çağındaki değışiklikler, cinsel salgı bezlerinin kana bol miktarda salgı bırakmalarıyla başlar. Erkeklerde testosteron, kızlarda östrojen salgıları beyindeki hipofiz bezinin uyarılmasıyla bol miktarda üretilmeye başlanır. Kızlarda gözlenen değışiklikler daha erken yaşlarda ortaya çıkarlar. Kızların göğüsleri 11 yaş dolaylarında gelişme gösterir. Bu yaşta kızlar süratli bir biçimde boy atmaya başlarlar, 13 yaş civarında boy uzaması yavaşlar. Bu yaşlarda menstürasyon kendini gösterir. Erkek çocuklarda gelişme kızlardan iki yıl daha geç başlar. Erkeklerin yumurtalarının ve penislerinin gelişimi 12-13 yaşlarında başlar ve yetişkinlikteki büyüklüğüne 15-16 yaşlarında erişir. Ortalama olarak boy uzaması 14-15 yaşlarında görülür. Verilen rakamlar ortalama rakamlardır ve büyük bireysel farklar gözlenebilir. Hem kızlarda hem de erkeklerde büyüme belirli bir sırayı takip eder. Eller ve ayaklar ilk büyüyen organlardır. Daha sonra kollar ve bacaklar, en sonra da beden gelişir (Cüceloğlu, 2011).

Bu çağda ergenler kendilerini diğer ergenlerle beden yönünden kıyaslamaktadırlar. Erken veya geç gelişim gösteren ergenler bazen birbirleriyle yerici konuşmalar yaparlar. Bu nedenle duygusal boşluk ve problem yaşadıkları görülmektedir.

2.2.2. Ergenlikte Cinsel Gelişim

Kız ve erkeklerde buluğa girecekleri dönemden yaklaşık bir buçuk yıl önce cinsel içerikli değişiklikler başlar. Bu değişimler kızlarda 10 yaşlarında, erkeklerde 11-12 yaşları civarında olmaktadır. Buluş öncesi denen bu dönemde karşı cinsle ve cinsel sembollerle ilgilenme, daha kadınsı veya erkeksi tavırlar geliştirme gibi davranışlar gözlenebilir. Kızlarda ergenliğe girerken görülen en önemli değişiklik adet kanamasıdır. İlk adet kanamasından yaklaşık bir yıl sonra yumurta üretimi başlar. Erkeklerin üreme organlarındaki değişiklik ortalama olarak 13-14 yaşlarında başlar. Bu dönemde erkek üreme organı ve erbezleri (testisler) büyür, erkek üreme hücresi (sperm) üretmeye başlar (Kulaksızoğlu, 2005). Birçok ergen için bu yeni keşfedilen duygular şaşkınlık ve kaygı kaynağı olabilir.

Bir insanın cinselliği, önce bir ergen, sonra bir yetişkin olarak, anne babadan, yaşlılarından, basın, radyo ve televizyondan, kültürel beklentilerden ve kalıp yargılardan değişik biçimlerde etkilenir. Birçok ergen için cinselliğin ilk anlatımı, normal olan, bedensel ya da psikolojik hasarlar yaratmayan mastürbasyondan gelmektedir (Onur, 2005). Mastürbasyondan dolayı ilk başta suçluluk duygusu yaşayabilirler, fakat daha sonra bu yeni keşfe alışmaktadırlar.

Ergenlik dönemi cinsel olgunluğa giriş çağı olduğu için cinsiyetle ilgili konular önem kazanır. Bu dönemde cinsel organlara ilgi artmaktadır. Özellikle bazı ergen erkekler kendi cinsel organlarının normal olup olmadığı konusunda kaygı yaşamaktadırlar. Bir kısım ergen, kendi cinsel organını küçük bulabilir ve bununla cinsel güç arasında olumsuz bir ilişki olduğu düşüncesini kurabilir (Yiğitel, 2009).

2.2.3. Ergenlikte Sosyal Gelişim

Ergenlik döneminde akranlarla olan ilişkilerin önemi artmaktadır. Grup arkadaşlıkları önem kazanır, karşı cinsle ilişkiler artar, cinsel kimlik gelişimi tamamlanır (Bolat, Demir, Doğangün, Kayaalp, ve Yavuz, 2010). Ergen, artık aile üyeleri dışındaki kişilerle ilişki kurmayı ve ilişkisinin sorumluluğunu almayı öğrenir. Yaşıtlarının yaşam deneyimlerini paylaşır, onların sorunlar karşısında nasıl bir yol izlediklerini öğrenir, grup içerisinde sosyal ve duygusal destek alır. Ergene göre arkadaş grupları, mutlu olduğu, kendi kimliğini, karakterini, ilgilerini ve yeteneklerini tanıdığı bir ortamdır. Ergen gruptaki popülerliğini kaybetmemek için gruba ayak uydurur, grubun ağzıyla konuşur ve ortak davranışları sergiler (Özkaynak, 2013). Ergenlikte sosyal yönden çok yönlü bir gelişim gösterildiği için ilişkilerin niteliği değişmektedir. Bu dönemde artık karşı cinsten hoşlanmaya başlanılır. Bu nedenle aile ile geçirilen zaman azalır, akranlarla geçirilen zaman artar. Bu gibi durumlar karşısında aileler ergenin yanlışlar yapabileceği korkusuna kapılarak endişe yaşamaktadırlar (Sigelman ve Rider, 2009).

2.2.4. Ergenlikte Duygusal Gelişim

Günlük hayatta olaylar karşısında yaşanan sevinç, üzüntü, öfke, kaygı, tikslenme vb. duygularla sık karşılaşılır. Duygular davranışları motive ederek diğer insanlarla ve çevreyle etkileşim kurma şeklini belirler. İnsanların duygularını yaşama ve ifade etme şekilleri bireysel farklılıklar gösterir (Sorakin, 2013). Ergenlik döneminde ergenler sürekli duygularının etkisi altında kalırlar. Bu dönemde birçok duyguyu aynı anda yaşayabilirler ve farklı tepkiler gösterebilirler. Duygusal yönden daha hassas ve kırılgandırlar.

Yiğitel'e (2009) göre ergenlik döneminde ergenler karşı cinse yönelerek aşık olurlar. Arzularını, dileklerini düşüncelere yansıtarak sürekli hayal kurarlar. Çevreye karşı daha çekingen davranışlar sergilerler. Yaşadıkları herhangi bir olaya ya da strese bağlı olarak tedirgin-huzursuz olurlar. Çevresindeki kişilerden bunalıp, uzak kalmak için yalnız kalmak isteyebilirler. Dersleriyle, ödevleriyle uğraşmaktan pek hoşlanmazlar. Yaşanılan olaylara bağlı olarak çabuk heyecanlanırlar.

2.3. Boşanma ve Boşanmanın Ergen Üzerindeki Genel Etkileri

Evlilik, kişiler arası ilişkiler içinde önemli sayılan ilişki türlerindendir. Çünkü birey tüm yaşamını, sevincini, üzüntüsünü, iletişimini eşiyle birlikte uzun yıllar aynı evde paylaşmaktadır. Çağdaş yaşamda evlilik, eş seçiminde ve ilişkide özgürlük, cinsellikte eşitlik ve yakın ilişki gibi özelliklerle tanımlanmaktadır. Bir başka tanıma göre evlilik, kadın ve erkeğin arasında akrabalık bağı oluşturan, insanlık tarihiyle birlikte gelişen ve süreç içinde farklılıklar gösterse de halen var olan bir kurumdur (Özaydınlık, 2014).

Güleç'e (2014) göre kişinin maddi ve manevi doyum sağlaması, görevlerini layıkıyla yerine getirmesi ve yaşadığı çevreye uyum sağlayarak verimli bir birey olabilmesinde içinde bulunduğu evlilik ilişkisinin önemli bir rolü vardır. Sağlıklı bir evlilik, bireylere psikolojik, sosyal ve ekonomik yarar sağlayarak daha kaliteli bir yaşam sunmaktadır ve sağlıklı evliliklerin bireylerin yaşam kalitelerini arttırmadaki rolü açıktır. Sağlıklı evliliklerde bireyler daha mutlu, huzurlu olurlar, yaşamdan doyum sağlarlar ve hayata daha pozitif bakarlar.

Evlilik üzerine akademik alanda birçok farklı çalışmalar yapılmıştır. Bunlardan önde gelen bir çalışmada Ondaş (2007) yaptığı çalışmada gençlerin evlilik üzerine görüşlerini araştırmıştır. Bu çalışma sonucunda gençlerin evliliğin

neslin devamının sağlanması, cinselliğin daha rahat yaşanması ve daha düzenli bir hayat yaşanması için gerekli olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu çalışmayı destekleyici bir çerçevede ortaya atılan diğer bir görüşe göre de; evlilik, karşılıklı cinsel doyumun sağlanmasını, birlikteliği, dayanışmayı ama bunlardan da önemlisi, neslin devamını sağlayan bir ilişki biçimidir (akt. Kodan, 2013).

Eşler, aile birlikteliğini mutlu, huzurlu ve neslini devam ettirerek sağlıklı çocuklara sahip olmak amacıyla kurmaktadır. Ancak bazen eşler bir takım nedenlerle beraberliklerini sürdürmelerinin imkansız olduğunu anladıklarında boşanma yolunu seçmektedirler. Eşlerin birlikteliklerinden psikolojik olarak doyum sağlamadıkları, beklenti ve gereksinimlerini karşılayamadıkları evlilik yaşantılarına yasal olarak son vermelerine “boşanma” denmektedir (Yavuzer, 2012). Boşanma, hukuki, psikolojik ve sosyal yönleri olan bir süreç olup, evlilik birliğinin tarafların karı koca olarak bağları kalmaksızın, varsa ortak çocuklarının hakları saklı kalmak üzere yargıç kararıyla sona erdirilmesine ve tarafların başkalarıyla yeniden evlenebilmesine olanak veren hukuki bir işlemdir (Şen, 2013).

Boşanma olayı bireyleri öncelikle duygusal, daha sonra ise sosyal ve ekonomik yönden sarsmaktadır. Eşler boşanma durumu karşısında öncelikle birbirlerinden ayrıldıkları için yoğun duygusal boşluk yaşarlar (Akıcı, 2012). Bu sorunların atlatılması bazen erken sürse de, bazen zaman alabilir. Eşler her ne kadar çatışmalı bir evden, eşten ayrılırsalar bile mutlaka yoğun bir yas dönemi geçirmekte ve eşle olan eski hatıraları anımsamaktadırlar. Bu durumda boşanmanın, bireyleri derinden sarsan psikolojik bir olay olduğu ortadadır.

Boşanma öncelikle eşleri ve varsa çocuğu daha sonra ise eşlerin ailelerini ve yakın çevredeki kişileri dahi sarsabilen karmaşık bir olgudur. Bu süreçten etkilenen paydaşlardan biri de çocuklardır. Çünkü bir çocuk fiziksel, psikolojik ve karakteristik

gelişimini en güzel şekilde ailesinin içinde tamamlar. Çocuğun ruhsal ve zihinsel açıdan sağlıklı olmasının başta gelen şartlarından birisi kişiliğinin, benliğinin, sağlıklı bir aile tarafından kazandırılmasıdır (Özgüven, 2000). Bununla beraber hangi yaş grubunda olursa olsun çocuğun aile içi çatışmaların ve sorunların yoğun olarak yaşandığı bir ortamda kalması doğru değildir. Çocuğun böyle bir ortam içerisinde yaşamasındansa, boşanma sonrası ebeveynlerinden birisiyle yaşayıp, diğeri ile düzenli ve sürekli olarak bir araya gelmesi kendi açısından daha sağlıklı ve yararlı olacaktır. Çünkü sorunlu aile yapısı içerisinde mutlu, güçlü, özgüveni yüksek çocuk yetiştirme olasılığı düşüktür (Yörükoğlu, 2007). Ebeveynlerin boşanma sürecinde ve sonrasında dikkat etmesi gereken durum; çocuğun boşanmanın sebebini kendisi olarak görmemesini sağlamaktır. Çünkü çocuklar ben-merkezci yapıları nedeniyle boşanmanın nedenini kendileri olarak görmektedirler. Bu durum ise boşanmanın çocuk üzerindeki olumsuz etkilerini daha da artırmaktadır (Salk, 2002).

Boşanma olayından sonra anne, baba ve çocuk zihinsel sağlık problemleri yaşama riskiyle karşı karşıya kalmaktadır. Ergenlik döneminin getirdiği değişimlere ve duygusal yapıya ayak uydurmaya çalışan ergen, bir anda kendisini dışlanmış, yuvasını kaybetmiş olarak hisseder (Özcan, 2005).

Ergenlik döneminde ailenin parçalanması demek çocuk açısından stresli sürecin başlaması demektir. Ancak ebeveynler ayrı olmalarına rağmen ergene karşı uyumlu davranış gösterebilirlerse, ergen bu dönemi daha kolay geçirerek, yeni hayatına uyum gösterecektir. Böylece sağlıklı bir benlik algısına sahip olabilecektir. Gerçekleştirilen çalışmalar, evli veya ayrı olsun ebeveynlerinin kendisini düşündüğünü ve önemseydiğini bilen ergenlerin daha mutlu ve sağlıklı olduğunu göstermektedir (Aydın, 2009).

Boşanmanın çocuk üzerindeki etkisi boşanma öncesinde yaşananlardan çok, boşanma sürecinde ve sonrasındaki yaşantılardan kaynaklanmaktadır. Bu durumun sağlıklı olması her iki ebeveyn arasındaki ilişkinin niteliğine bağlıdır (Cohen, 2002). Ebeveynler bu durumun bilincinde olmalı, ilişki ve iletişimlerine dikkat ve özen göstermelidirler. Çocuk taraf tutmaya zorlanmazsa, kötü diyaloglara tanık bırakılmazsa, her iki ebeveyni ile ilişkileri sağlıklı bir şekilde devam ederse ve ebeveynleri ile yaşadığı paylaşımlardan duygusal doyum edindiğini hissederse, boşanmanın çocuk üzerinde yaratacağı olumsuz durumlar engellenmiş olacaktır (Walzac ve Burns, 2004). Aksi takdirde uygun ve sorumlu olmayan ebeveyn davranışları sebebiyle çocuklarda anti-sosyal davranışlar, saldırganlık, içe kapanıklık gibi davranım ve duygu bozuklukları görülebilmektedir. Bununla birlikte suçlu davranışlara yönelmeye de daha yatkın olmaktadır. Aile içerisinde problem yaşayan, olumsuz iletişime maruz bırakılan çocuklarda, madde kullanımının daha yaygın olduğu yapılan araştırmalarda tespit edilmiştir. Özellikle küçük yaşta çocukların madde kullanmaya başlamalarının temel nedenlerinden biri aile içi sorunlardır. Buna bağlı olarak aile içi iletişim ve huzurun, ergenlik dönemindeki çocuklar için ne kadar önemli olduğu vurgulanmaktadır (Karaca, 2010).

Boşanma sürecinde çocuğun yaşadığı stres, aile içinde düzenin değişeceği kaygısı, bağlılığın kaybı, terk edilme korkusu ve anne baba arasındaki ilişkinin niteliği ile doğrudan ilişkilidir (Yavuzer, 2004). Çocuk “bana ne olacak” düşüncesine kapılıp kaygı ve stres yaşar. Bu kaygı ve stres çocukta okul başarısızlığı, ruhsal çökmeler ve saldırganlık gibi olumsuz davranışların görülebilmesine neden olmaktadır (Aydın, 2009). Çocukların ebeveyn ayrılığı ve ebeveynlerin ayrıldıktan sonra başka kişiler ile evlenmeleri durumunda psiko-sosyal uyum bozukluğu ve okul başarısında düşüş görülmektedir (Mackay, 2005). Genellikle anne babalarını üçüncü

bir kişiyle paylaşmak istemezler. Çocukların çoğu, anne babalarının ayrıldıktan sonra ikinci bir evlilik yapma olasılığını düşünerek stresli bir süreç yaşarlar.

Yapılan bazı araştırmalar; kişilerin evlilikleri ile ebeveynlerinin evlilik dengesi arasında yüksek korelasyon olduğu sonucunu ortaya çıkarmıştır. Yani anne babasının evliliklerindeki sorun nedeniyle ayrıldıklarını gören çocuk, ileride kendi evliliğinde problem ile karşılaştığında uygun sorun çözme yöntemlerini denemeden, boşanmayı bir çözüm yolu olarak tercih edebilecektir (Amato ve Booth, 2001). Ya da tam tersi eğer kişi bir çocuğa sahipse onunda kendisinin yaşadığı olumsuz duyguları yaşamaması adına çaba sarf ederek uygun çözüm yolları aramaya çalışacaktır.

Boşanmanın, çocuklar üzerindeki etkisi üzerine yoğunlaşan, 1970'li yıllarda yapılan çalışmalar, tek anne veya babayla birlikte yaşamının, ikisi ile birlikte yaşamak kadar iyi olmayacağı, bu nedenle ebeveynleri boşanmış olan çocukların, anne babaları evli olanlara göre dezavantaja sahip olacağı varsayımı ile başlamıştır. Ancak son yıllarda gerçekleştirilen çalışmalarda, elde edilen bulgular bu varsayımdan farklıdır. Bununla birlikte boşanmış ailelerden gelen çocukların, tam ailelerde yaşayan çocuklara göre daha fazla sorun yaşama riski taşıdıkları sosyal bilimciler arasında yaygın olan bir kanı olmaya devam etmektedir (Steinberg, 2007).

Boşanmış aileden gelen çocuklarda, eğitimine devam etmeme, işsizlik, olumsuz hayat olayları, riskli davranışlar, boşanmamış aile çocuklarına göre daha çok görölmektedir. Çocuklukta yaşanan stres yetişkinlikte de kendini göstermektedir (Huurre, Junkkari ve Aro, 2006). Boşanmanın çocukların ilişkileri üzerindeki etkilerini inceleyen bir araştırmaya göre, boşanmış aileye sahip kızların, boşanmamış aileden gelen kızlarla kıyaslandığında, evlilikle ilgili daha olumsuz tutumları olmakla birlikte, ilişkilerinde daha çok kararsızlık ve memnuniyetsizlik yaşadıkları görölmüştür (Sancaklı, 2014).

Erkek çocuklar, boşanma olayından en çok ergenlik döneminin başlarında etkilenirler. Çünkü bu dönemde erkek çocuk, babasıyla bütünleşme ve babasını model alma sürecine girmiştir. Babayla sohbet etme, birlikte bir şeyler paylaşma, aktivitelere katılma isteği duyarlar. Baba gittiğinde ergende özgüven eksikliği, korkaklık, babadan nefret etme gibi olumsuz duygular yaşanır. Bununla birlikte anneye aşırı bağımlılık hisseder ve anneyi koruma altına alma ihtiyacı duyar (Öz, 2005).

Tüm bu sonuçlara karşın, boşanmış ailelerde yetişen çocukların birlikte yaşayan ebeveynler tarafından yetiştirilen çocuklara göre; akademik başarı, davranış problemleri, psikolojik uyum benlik algısı, özsaygı ve sosyal ilişkiler konularında sorun yaşama olasılıklarının daha yüksek olduğu ifade edilmektedir (Kabaoğlu, 2011).

2.4. Benlik Kavramı

2.4.1. Benlik

Benlik, kişiliğin öznel yanı olarak tanımlanabilir. Benlik, bir yapı; bir oluşumdur. Benlik kavramı, bireyin benliğinin deneyimlerinden çıkartılan düzenlenmiş bir bilişsel yapı olarak da değerlendirilebilir. Benlik kavramı kişinin kendisi ile ilgili algıların, yüklemelerin, geçmiş yaşantıların, amaçlarının ve sosyal rollerinin zihinde temsil edilişi, kavramsal ben olarak odaklaşmasıdır (Parmaksız ve Avşaroğlu, 2012). Benlik kişinin kendisini tanıması, ilgi ve yeteneklerinin farkında olmasıdır.

Benlik ile sistemli bir şekilde ilgilenen ilk psikolog James'tir. Psikoloji bilimi içinde benlik konusunun ele alınışı William James'in The Principles of Psychology (1952/1891) adlı eseriyle başlar. W. James, benliği bilinen ben (The Me) ve bilen

ben (The I) olarak ikiye ayırmaktadır. Bilinen ben “empirical ego” olarak adlandırılıp, bireyin görünen yapısı ve çevresidir. Duygusal, toplumsal ve maddi olmak üzere toplam üç süreçten oluşmaktadır. Bilen ben ise insanın bilinçli yani düşünen yanıdır (Yiğit, 2010).

Jung'a göre, yaşamın amacı benliği tanımaktır. Benlik, tüm karşıtlıkların ötesine geçişi ve kişiliğin her yönünün eşit olarak sergilenmesini temsil eder. Artık ne kadın veya erkek, ne ego veya gölge, ne iyi veya kötü, ne bilinçli veya bilinçsizdir, tüm bunları birlikte yaşar (akt. Boore, 2009).

Adler'e göre benlik, yorumlama ve karar yeteneğine sahip bir sistemdir. İnsan kendi kişiliğini yaşantı ve kalıtım malzemelerini kullanarak kendisi yapılandırır. Birey sürekli tatmin sağlayacak yaşantı aramakta ve kendisine, diğer insanlara ve topluma karşı öznel tutumlar geliştirmektedir. Bu yaratıcı benlik sayesinde birey kendi benzersiz kişiliği oluşturur (akt. Akyüz, 2010).

Sullivan'a göre üç önemli benlik sistemi vardır:

1. İyi Ben: Anneyle olan, ödül getiren, hoş karşılanan ilişkiler sonucu oluşur. Çocuk kendine karşı olumlu duygular geliştirir ve kendine olan saygısını artırır.
2. Kötü Ben: Annenin hoş karşılamadığı durumlar sonucu oluşur. Kötü ben kaygılıdır. Ancak bu kaygı aşırı uçta değildir. İstenmeyen davranışın engellenmesinde bireye yardımcı olur. Ancak kötü ben'de birey kendine karşı olumsuz duygular geliştirir. Bu duygular bireyin anti-sosyal davranışlara girişmesini otomatik olarak engeller, bilincin gelişmesine de yardımcı olur.
3. Ben ve Ben Olmayan: Yapıcı bir fonksiyonu yoktur. Benliğin bu kısmı annenin çocuğa karşı aşırı bir hoşnutsuzluk gösterip çocukta kuvvetli bir kaygıya yol açmasıyla oluşur. Örneğin çocuğu başkalarıyla kıyaslar. Birey diğer benliklerle olan bağıını koparır, kontrol edemez hale gelir. Benliğin bu kısmı bilinçaltı düzeyde kalır ve birey bundan kaynaklanan olaylarla karşılaşınca aşırı bir anksiyete duyar (akt. Yiğit, 2010).

Yavuzer'e (2013) göre benlik kavramı, kişinin kendini nasıl görüp, nasıl değerlendirdiğini anlatır. Benlik kavramı, bireyin kendisine ilişkin doğru bulduğu

dinamik ve karmaşık inançların tümüdür. Benlik kavramı, çocuğun kendisiyle ilgili olarak kafasında çizdiği görünümüdür. Bu görünüm, çocuğun kendine güveninin olup olmayacağını, içe ya da dışa dönük oluşunu belirler.

Benlik kavramı, kişinin kendine yönelik algılarını içerdiğinden literatürde benlik algısı (self-perception) olarak da kullanılmaktadır. Erken çocukluk dönemlerinden itibaren gelişmeye başlayan benlik algısı özellikle ergenlik döneminde önemli bir ivme kazanır. Ergenlik dönemindeki bireyler ebeveyn, arkadaş, öğretmen gibi kendileri için önemli olan kişilerden kendileri hakkında sözel ya da sözel olmayan geri bildirimlerle bazı yargılara ulaşırlar. Bu dönemde bireyler kendi performanslarını sürekli olarak hem kendi standartları ile hem de yaşıtları ile karşılaştırma eğiliminde olduklarından, benlik algılarının gelişiminde içsel ve dışsal karşılaştırmaların her ikisi de önemli hale gelir (Altun ve Yazıcı, 2011).

İnsan, kişiliğinin sahip olduğu bazı özelliklerinin farkında olmayabilir ya da sahip olduğu özellikleri hakkında yanlış bilgiye sahip olabilir. Bulunduğu konum veya ortam onun sahip olduğu özelliklerini ortaya çıkarmasına ve tanınmasına engel olabilir. Bu yüzden bireyin benlik kavramını kazanması için bireyin sahip olduğu aile ve içinde bulunduğu ortam çok önemlidir.

Benlik, tüm insanların gelişimsel süreçleri içinde ebeveynleri ve diğer insanlarla etkileşim ve deneyimlerinin bir sonucu olarak geliştirdiği örgütlenmiş bir düşünce, duygu ve davranış ağıdır. Bilişsel kuramcılar benliğin bir öz şema olduğunu ifade etmektedirler. Benlikle ilgili öz şema, bireyin kendisi hakkında düşünme biçimini ve kendisiyle ilgili hangi bilgileri hatırlayacağını belirlemektedir (Hiçdurmaz ve Öz, 2011). Benlik çocuğun doğduğu andan itibaren anne ve babasıyla yaşadığı etkileşim ve iletişimle gelişmeye başlamaktadır. Kendilerini ayırt etmeleri ve “ben olmayanının” farkında olmaya yönelik algılamaları ise 15-18. aylar arasında

gerçekleşmektedir. Kendi benliğini tanıması ve kendi benliğinde olan ile olmayanı ayırt etmesi ise üç yaş civarı ve sonrasında gerçekleşir. Bu yaştan itibaren artık çocuk kendisini çevresindeki diğer bireylerle karşılaştırır ve buna yönelik farkındalık kazanmak için sorular sorar. Örneğin cinsiyetinin farklı olduğunun farkına varır (Yavuzer, 1999). Burada artık anne babanın çocuğa daha dikkatli davranması, çocuğun sahip olduğu özelliklere veya davranışlara ayıplayıcı şekilde yaklaşmamaları gerekmektedir.

Erikson'a göre birey, deneyimle kazandığı sağlam bir benlik duygusuna sahiptir. Ergenlik döneminde de bu benlik duygusu kişilik gelişiminin odağı haline gelmektedir. Ergenlik döneminde benlik kavramı her gün yeniden değerlendirilir, böylece ergen toplumsal ortamda uyum sağlayabilecek yeni bir öz kimlik kazanır. Ergen için idealler birden önem kazanmaya başlar (Kulaksızoğlu, 2006).

Harter, ergenlik döneminde benliğin üç aşamada geliştiğini belirtmiştir. 11-13 yaşlar arasındaki ergenler, benliğin birkaç farklı özelliğini tanımlayabilirler ve bu onlarda çoğu zaman çelişkiye neden olmaz. 14-16 yaşlarındaki ergenlerin, birbirine karşıt olarak tanımladıkları kendilik özellikleri artar ve bunlar önemli çelişkilere, sıkıntılara neden olurlar. Daha sonraki yaşlarda ise bu sıkıntı ve çelişkiler azalır, giderek kendilikleri içinde böyle karşıtlıkların bir uyum içinde nasıl bulunabildiğini açıklayabilir duruma gelirler (akt. Oktan ve Şahin, 2010).

2.4.2. Benlik Saygısı

Benlik saygısı, bireyin kendisi hakkında değerli ve önemli olmakla ilgili duyumu ya da kişinin kendisini sevmesi, ödüllendirmesi, takdir etmesi, onaylaması, değerli bulması ile ilgili bir kavramdır. Benlik saygısı benliğin duygusal boyutu olarak tanımlanmaktadır. Bireyin kim olduğu ile ilgili belirli fikirlerin yanı sıra

kendisiyle ilgili sahip olduğu duygu ve düşünceleridir. Benlik saygısı kavramı; öğrenilmiş bir yaşantıdır, yaşam boyu devam eden bir süreçtir (Çuhadar, Güner, Karadağ, ve Uçar, 2008).

Rosenberg'e (1965) göre bireyin genel olarak kendisine yönelik olumlu ya da olumsuz tutumları onun benlik saygısını oluşturmaktadır. Bireyin kendisiyle ilgili duyduğu hoşnutluk, onur, kendisine atfettiğı değer ve saygı; kişinin kendisini değerlendirmesi sonucu kendisine ilişkin oluşturduğu değerlilik, önemlilik ve saygıdeğerlilik yargısı benlik saygısı olarak tanımlanabilir. Diğer insanların bireye yönelik olumlu değerlendirmeleri, geribildirimleri, koşulsuz kabulleri ve empatik yaklaşımları olumlu ve yüksek benlik yapısının oluşmasında çok etkili olmaktadır (akt. Doğan, Totan ve Sapmaz, 2009).

Adler'e (2003) göre benlik saygısı aşağılık duygusundan üstünlük duygusuna geçişi temsil eder. Benlik saygısının gelişiminde, aile içi ilişkiler, organ eksikliği, çeşitli hastalıklar ve doğum sırası, sosyal ilişkilerde reddedilme veya kabul gibi olaylar etkilidir. Benlik saygısının gelişimi çocukluktan itibaren başlamaktadır. İlk olarak anne baba, daha sonra ise çevredeki kişilerin çocuğa gösterdiği davranış şekilleri, konuşma tarzı ve çocukla kurulan ilişkiler benlik saygısı gelişimin temellerini atmaktadır.

Benlik saygısı kavramına çeşitli anlamların yüklendiğı ve yüklenen bu anlamlar kapsamında benlik saygısının genel olarak üç anlam taşıdığı görülmektedir. Bu anlamlar; kendini sevme, kendini kabul ve yeterliliktir. Benlik saygısı yüksek olan kişiler, kendilerini saygıya ve kabul edilmeye değer, önemli ve yararlı kişiler olarak algırlarlar. Düşük benlik saygısına sahip kişiler ise, sahip olduğı kapasitenin altında basarılar hedeflerler, reddedilmekten korkarlar, kendilerini sergilemek istemezler ve dikkat çekecek işler yapmaktan kaçınırlar (Oktan ve Şahin, 2010).

Rosenberg'e (1965) göre içsel faktörlerin yanı sıra çevresel faktörlerin de etkisiyle gelişen benlik imgeleri ergenin kendi kendisine yaklaşım biçimlerinin belirlenmesinde rol oynar. Bu yaklaşım biçiminin yönü, yani kendini değerli ya da değersiz görmesi, benlik saygısını belirler. Rosenberg bu anlamda bütüncül bir benlik saygısı görüşüne sahiptir. Yani benlik saygısı tek boyutlu olmaktan çok bileşenlere sahiptir; bunlar sosyal yeterlilik, kişisel değer, görüntüş hissidir. Kişinin kendisini değerlendirirken olumlu bir tutum takınmasının, yüksek benlik saygısına sahip olmasını da beraberinde getireceğini vurgulamaktadır (akt. Aktuğ, 2006).

Kuzgun'a (2006) göre benlik saygısı, benlik kavramının duyuşsal yanını oluşturur. Bireyin kendi kendini değerlendirerek kendini değerli ve önemli bulması anlamında kullanılan bir tutumdur.

Her insanın benlik saygısını etkileyen, azaltan veya çoğaltan olaylar çok çeşitli olabilir. Bunlar her bireyde değişik olduğu için farklı eşik değerler ortaya çıkar. Benlik saygısının kişinin geldiği aile, anne babanın ayrı olmayıp birlikte yaşamaları, anne babasının üvey olup olmaması, sağ olup olmaması, eğitim düzeyleri, meslekleri, aile tipi, ailenin ekonomik gücü, ailedeki kardeş sayısı ve kaçıncı çocuk olduğu gibi pek çok etkenlerle ilişkilidir (Günday, 2010).

Kişi kendi benliğinden memnun ise ve kendini olmak istediğinden aşağıda veya yukarıda görmüyorsa benlik saygısı yüksek olacaktır. Fakat kişi benliğinden memnun değil ise ve kendini bu yönde eleştiriyorsa benlik saygısının düşük olması beklenmektedir. Benlik saygısı yüksek olan bireyler her zaman yeniliklere açık, yaratıcı ve iletişim becerileri gelişmiş bireyler olmaktadır. Bu nedenle toplumda daha aktif görevler almaktadırlar. Benlik saygısı düşük olan bireylerin ise, insanlara güvenemeyen, karamsar, insanlarla iletişim problemi yaşayan, yönlendirmeye açık,

kendini suçlama ve utanç duygularına kapılma gibi kişilik özelliklerine sahip oldukları belirtilmektedir (Cevher ve Buluş, 2007).

Düşük benlik saygısı olan çocukların çoğu, hayattaki becerilerinin büyük bir bölümünü kendi kontrollerinin dışındaki diğer etkenlere dayandırır. Kendi tercihleri değil daha çok başkalarının tercihleri onlar için önemlidir. Benlik saygıları düşük olduğu için çevre tarafından yönlendirilmeye açıktırlar. Bu nedenle kendilerine olan güvenlerini ve gelecekte başarılı olma şanslarını azaltırlar. Hata yaptıklarında veya başarısız olduklarında bunu kendileri dışındaki nedenlere dayandırarak açıklarlar. Bu da onların hayatta başarılı olmalarını veya yardım almalarını zorlaştırır.

Yavuzer'e (2005) göre düşük benlik saygısına sahip bireyler; en ufak hayal kırıklığıyla karşılaştıklarında yaptıkları işten vazgeçerler. Çevrelerine karşı sosyal değildirler ve arkadaşlarıyla olan ilişkilerini bu nedenle kaybederler. Diğer insanların kendilerine yönelttiği eleştirilerinden ve olumsuz akran davranışlarından çok fazla etkilenirler. Evde iş paylaşımı konusunda ya aşırı yardımcıdırlar ya da yardım etmeyi reddederler. Bu nedenle hem aileye, hem topluma sağlıklı, başarılı bireyler yetiştirmek için, ergenlik döneminde bireye önce sağlıklı bir benlik, daha sonra sağlıklı benliğe bağlı olarak güçlü bir benlik saygısı kazandıracak mutlu bir anne babaya ihtiyaç vardır.

2.5. İlgili Araştırmalar

Smyth ve Weston (2000) Avustralya'da yaptıkları çalışmalarında parçalanmış ailelerde babaların, eski eşlerine ve onlarla beraber yaşayan çocuklarına ekonomik katkılarını tespit etmeyi amaçlamışlardır. Öncelikle mahkeme kayıtlarından boşanmış kadınların bilgileri tespit edilmiş, görüşmeyi kabul edenler araştırma

kapsamında örneklem grubunu oluşturmuştur. Kadınların genelinin boşandıktan sonra hayat standartlarının düştüğünü, çocuğa yalnız olarak bakmanın zor olduğunu ve eski eslerinden özellikle çocukları için yeterli maddi destek göremediklerini düşündükleri belirlenmiş, ayrıca kadınların ekonomik zorluktan kurtulmak için yeniden evlenememeleri durumunda nikahsız beraberlik yaşamayı çözüm yolu olarak hayata geçirdikleri ortaya konmuştur.

Whiteside ve Becker (2000) tarafından gerçekleştirilen çalışmada boşanma sonrasında ailesel faktörlerin boşanmaya uyum ve davranış problemleri üzerindeki etkisi incelenmiştir. Sonuçta depresif belirtiler gösteren annelerin çocuklarının da davranış problemleri gösterdiği; boşanmaya uyumlarının azaldığı, çocuk ve anne arasında sağlıklı iletişim olmasının, çocuğun boşanmaya uyum düzeyini artırdığı ortaya çıkarılmıştır. İkinci çalışma ise bu kişilerin ergen çocuklarının aynı evde yaşayan ve yaşamayan anne babalarıyla olan ilişkilerini ve ergenlerin farklı velayet şekillerine alışma süreçlerini değerlendirmektedir. Araştırmanın sonucunda ortak velayetin en az tek ebeveynli bir yaşamda olduğu kadar iyi sonuçlar verdiği görülmüştür.

Ponsoda, Abad, Francis ve Hills (2008), kız ve erkeklere uygulanan benlik saygısı ölçeklerinden elde edilen değerlerin cinsiyet farklılığından kaynaklandığını, erkeklerin benlik saygısının kişisel olarak oluştuğunu, kızların benlik saygısının ise etraftaki kişilerle olan etkileşime bağlı olarak oluştuğunu belirtmektedir. Yapılan bir dizi çalışma sonucunda erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre daha yüksek benlik saygısına sahip olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Türkiye’de yapılan çalışmalarda ise, cinsiyet değişkenine göre farklı bulgular elde edildiği dikkati çekmektedir.

Çevik ve Atıcı (2009) lise öğrencilerinin benlik saygılarının cinsiyete, ergenlerin arkadaş sayısına ve yakın arkadaş sayısına göre anlamlı bir farklılık

göstermediğini, buna karşılık ergenin karşı cinsten arkadaşının olup olmamasının, romantik arkadaşının olması ve ailenin arkadaşlık ilişkisine müdahale etmesinin benlik saygısını etkilediği saptanmıştır. Ailelerin arkadaşlık ilişkilerine müdahale etmediği öğrencilerin toplam benlik saygısı puanlarının daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Ayrıca ergenin karşı cinsten arkadaşının olmasının kendine ilişkin algısını olumlu yönde etkilediği saptanmıştır.

Aktaş (2011) 9. sınıf öğrencilerinde benlik saygısı ve algılanan anne baba tutumları arasındaki ilişkinin bazı değişkenler açısından inceleyen bir çalışma yapmıştır. Kız öğrenciler anne baba tutumlarını erkek öğrencilere göre daha fazla demokratik olarak algılamaktadır. Erkek öğrenciler anne baba tutumlarını kız öğrencilere göre daha fazla otoriter olarak algılamaktadır. Öğrenciler yaşları arttıkça anne babalarını daha fazla otoriter algılamaktadır. Lise öğrencilerinin benlik saygıları ve algıladıkları anne baba tutumları anne eğitim düzeyine göre anlamlı düzeyde farklılaşmamaktadır. Lise öğrencilerinin benlik saygıları ve algıladıkları anne baba tutumları, baba eğitim düzeyine göre anlamlı düzeyde farklılaşmamaktadır. Spor yapan lise öğrencilerinin benlik saygısı puan ortalamaları spor yapmayanlardan anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur.

Emişçi (2011) evlilik ilişkileri nedeniyle psikolojik yardım alan bireylerde psikolojik yardımın yaşam kalitesi üzerine etkisini araştırmak amacıyla bir çalışma yapmıştır. Araştırma sonucunda; evlilik ilişkileri nedeniyle psikolojik yardım alan bireylerde psikolojik yardımın yaşam kalitesi üzerine; yaşam kalitelerini belirleyen faktörlerden olan fiziksel sağlıklarına, psikolojik alanlarına, sosyal alanlarına, çevre alanlarına, kişisel inanç alanlarına olumlu katkılar sağladığı ve ilaca bağımlılıkta anlamlı bir düşme meydana getirdiği görülmektedir. Ayrıca bireylerin yaşam kalite düzeylerinin demografik özelliklerine göre anlamlı derecede değiştiği saptanmıştır.

Kabaoğlu (2011) anne babası evli ve boşanma sürecinde olan çocuk ve ergenlerin, anne ve babalarından algıladıkları kabul ya da red düzeyleri ile kişilik özellikleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmada, anne babası boşanma sürecinde olan çocukların anneleri ve babaları tarafından red edildikleri algısının, daha yüksek olduğu bulunmuştur. Anne babası boşanma sürecinde olan çocukların kişisel özelliklerinden duygusal duyarlılık arttıkça kabul düzeyi ve red düzeyi de artmaktadır.

Karaboğa (2011) çocukların bağlanma stilleri ve benlik saygısının aleksitimi düzeyleri üzerindeki yordayıcı rolünün araştırılmasının yanı sıra demografik özelliklere bağlı olarak çocukların bağlanma stillerinin, benlik saygılarının ve aleksitimi düzeylerinde anlamlı bir farklılık oluşup oluşmadığını incelemek amacıyla bir araştırma yapmıştır. Yapılan analizler sonucunda çocukların aleksitimi düzeyleri ile benlik saygısı, güvenli bağlanma, saplantılı bağlanma, kayıtsız bağlanma değişkenleri arasında anlamlı ilişki olduğu anlaşılmaktadır. Güvenli bağlanma stili aleksitimi arasındaki korelasyon değeri negatif olduğundan aralarında ters yönde ilişki olduğu anlaşılmaktadır. Ancak çocukların aleksitimi düzeyleri ile korkulu bağlanma düzeyleri arasında anlamlı ilişki bulunamamıştır.

Türkiye’de boşanmanın ileri yaşlarda çocuklar üzerindeki etkilerinin incelendiği bir başka araştırmada, yetişkin çocukların sabırlı ve fedakar bir tutumdaysa, boşanmayı daha kolay bir çözüm olarak gördükleri sonucu ortaya çıkmıştır. Araştırma katılımcıları, boşanmayı ilk seçenek olarak gördüklerini ya da boşanmaya eşlik eden sorunlarla baş edemeyip, öfke ve hayal kırıklıklarını çocuklarına yansıttıklarını belirtmiştir. Bu araştırmanın en temel bulgusu ise, katılımcıların evliliğe düşük düzeyde bağlılık hissetmeleri olmuştur (Kavas ve Hoşgör, 2011).

Sarıçam (2011) yaptığı çalışmada, üniversite öğrencilerinde reddedilme duyarlılığı ile benlik saygısı ve yalnızlık düzeyi arasında anlamlı bir ilişki bulmuştur. Araştırma bulgularına göre, yüksek reddedilme duyarlılığına sahip öğrencilerde benlik saygısı düşük, yalnızlık düzeyi yüksektir. Sosyo-demografik değişkenler, reddedilme duyarlılığını, benlik saygısını ve yalnızlık düzeyini etkilemektedir.

Sönmez (2011) ergenliğe geçişte annenin davranışsal ve psikolojik kontrolünün anne ergen ilişkisine ve ergenin bir yıl sonraki uyumuna olan etkisini araştırmıştır. Araştırma sonucunda cinsiyetin temel etkisi olduğu görülmüştür. Buna göre anneleri tarafından erkeklere daha çok psikolojik kontrol uygulanırken, kız ergenlere davranışsal kontrol uygulanmıştır. Kız ergenlerin erkek ergenlere kıyasla anneye yönelik olumlu sosyal davranışlarda daha çok bulunduğu; erkek ergenlerin ise kız ergenlere kıyasla daha fazla saldırganlık gösterdiği görülmüştür. Annenin uyguladığı kontrolün ergenin saldırganlığı üzerindeki etkisine bakıldığında psikolojik kontrolün, her iki cinsiyet için de bir yıl sonraki saldırganlığı artırdığı görülmektedir. Davranışsal kontrolün kızlarda bir yıl sonraki saldırganlığı azalttığı görülürken erkek ergenlerde aynı etki elde edilmemiştir.

Yılmaz (2011) boşanmamış fakat sürekli çatışma yaşayan çiftlerin ilköğretim çağındaki 7-12 yaş çocuklarının benlik algısı ve kaygı düzeylerinin, çatışma yaşamayan çiftlerin çocuklarına göre farklı olduğunu ortaya koyan bir araştırma yapmıştır. Araştırmanın sonuçlarına bakıldığında çatışmalı evliliklerin içerisinde yetişen çocukların, boşanmış çiftlerin çocuklarına göre kaygı düzeylerinin daha yüksek, benlik algılarının daha düşük olduğu, boşanmış çiftlerin çocuklarının ise uyumlu evlilikleri olan çiftlerin çocuklarına göre benlik algılarının daha düşük, kaygı düzeylerinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Ayvalı (2012) ilköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin benlik saygısı ile sosyal uyum düzeyinin ilişkisini incelemek amacıyla yürüttüğü çalışmada, benlik saygısı ile sosyal uyum düzeyi arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğunu, çocukların benlik saygısının yükseldikçe, sosyal uyum düzeylerinin de yükseldiğini bulmuştur. Cinsiyet değişkenine göre, kızların benlik saygısı ve sosyal uyum düzeyinin erkeklerin benlik saygısı ve sosyal uyum düzeyinden daha yüksek olduğu; sosyoekonomik düzeydeki iyileşmenin benlik saygısı ve sosyal uyumu olumlu yönde etkilediği, anne ve babanın eğitim düzeyi arttıkça benlik saygısı ve sosyal uyum düzeyinin de arttığı görülmüştür.

Kaya (2012) ebeveynlik boyutları (sıcaklık, kontrol ve açıklayıcı akıl yürütme) ve demografik özelliklerin (yaş ve sosyoekonomik statü), Türkiye örneğinde benlik gelişimi ve gençliğin pozitif gelişimi üzerindeki rolünü incelemiştir. İstanbul'da 9. ve 12. sınıfa devam eden, 630 lise öğrencisine uygulanan öz değerlendirme anket verilerinden elde edilen bulgulara göre ebeveyn sıcaklığı ve açıklayıcı akıl yürütme davranışının ergenlerde özerk ilişkisellik gelişimini olumlu yönde etkilediği; geç ergenlik döneminde orta ergenlik dönemine kıyasla daha az ebeveyn kontrolü ve daha fazla özerklik tecrübe edilirken; ergenlerin ilişkililik seviyelerinde yaşa bağlı bir değişme gözlenmediği; ebeveyn sıcaklığı ve açıklayıcı akıl yürütme davranışlarının, kontrolün kabulüne sebep olduğu için, ergenlerin özerklik seviyelerini düşürdüğü; düşük seviyelerdeki ebeveyn sıcaklığının ergenlerde düşük seviyelerde öz değer ve sosyal beceri ile ilişkili olduğu bulunmuştur.

Demirbilek (2013) tek ebeveynli olan ve olmayan ergenlerin atılganlık düzeylerini ve benlik saygılarını inceleyen bir araştırma yapmıştır. Araştırma sonucunda benlik ölçeği mutluluk ve doyum, kaygı, popülerite, konformite, fiziksel görünüm, zihinsel ve okul durumu alt boyut puanları ile atılganlık envanteri toplam

puanları arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Ayrıca Benlik Ölçeği toplam puanları ile Atılganlık Envanteri toplam puanları arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler bulunmuştur.

Dilek ve Aksoy (2013) 9. sınıf öğrencilerinin benlik saygısı ile anne babalarının benlik saygısı arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla bir araştırma yapmışlardır. Araştırmada, ergenlerin okul türlerine göre benlik saygıları ile annelerinin benlik saygısı ve annelerinin çalışma durumu arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Ergenlerin okul türlerine göre benlik saygısı ile babalarının benlik saygısı, babanın öğrenim durumu, annenin öğrenim durumu arasında anlamlı bir ilişki saptanmamıştır.

Eriş ve İkiz (2013) ergenlerin benlik saygısı ve sosyal kaygı düzeyleri arasındaki ilişkiyi inceleyen bir çalışma yapmışlardır. Bulgulara göre ergenlerin benlik saygısı ve sosyal kaygı düzeyleri arasında orta düzeyde negatif yönde bir ilişki olduğu saptanmıştır. Cinsiyete ve karşı cinsten arkadaşına sahip olmaya göre benlik saygısı ve sosyal kaygı düzeylerinin farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Algılanan beden imajına göre benlik saygısı ve genel sosyal kaygı düzeyi ile sosyal kaygının alt boyutlarından sosyal kaçınma, kritize edilme kaygısı ve değersizlik duygusu düzeylerinin farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır.

Ersoy (2013) ortaokul öğrencilerinin algıladıkları anne baba tutumları ile benlik saygısı ve depresyon düzeyi arasındaki ilişkiyi saptamak amacıyla bir çalışma yapmıştır. Çalışmanın sonucunda anne babalarının tutumlarının daha çok demokratik olarak algılandığı görülmüştür. Ayrıca öğrencilerin benlik saygılarının yüksek olduğu ve depresyon düzeylerinin düşük çıktığı saptanmıştır. Anne baba tutumlarının alt boyutlarından olan demokratik tutum arttıkça öğrencinin benlik saygısı artmakta, koruyucu, istekçi ve otoriter tutum arttığında ise öğrencinin benlik saygısı

azalmaktadır. Araştırmanın bulgularına göre öğrencinin benlik saygısı arttıkça depresyon düzeyi azalmaktadır.

Kurtuluş (2013) çalışmasında suça sürüklenen erkek ergenler ile suça sürüklenmeyen erkek ergenlerin benlik saygılarını incelemiştir. Gerçekleştirilen bu çalışmada, toplam 620 erkek ergen ile çalışmıştır. Benlik saygısı ile suça sürüklenen ve suça sürüklenmeyenler arasında istatistiksel düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Suça sürüklenenlerin %10,9'unun orta düzeyde benlik saygısına sahip olduğu, %89,1'inin yüksek düzeyde benlik saygısına sahip olduğu; suça sürüklenmeyenlerin %26,4'ünün orta düzeyde benlik saygısına sahip olduğu, %73,6'sının yüksek düzeyde benlik saygısına sahip olduğu, buna göre suça sürüklenenlerin yüksek benlik saygısı oranlarının suça sürüklenmeyenlere göre daha yüksek olduğu görülmektedir.

Otrar ve Demirbilek (2013) ebeveyn birlikteliği devam eden ergenler ile ebeveyn birlikteliği devam etmeyen, parçalanmış aileye sahip ergenlerin atılganlık düzeyleri ile benlik saygılarının inceleyen bir araştırma yapmışlardır. Araştırma sonucunda anne baba birlikteliği devam eden tam ve bozulmamış aileye sahip öğrencilerin atılganlık düzeylerinin ve benlik saygılarının, anne baba birlikteliği devam etmeyen, parçalanmış aileye sahip öğrencilerden daha fazla olduğu bulunmuştur.

Özdemir (2013) Ordu ilinde boşanma davaları devam eden ve bu süreci yaşayan evli çiftlerin sorun çözme becerilerini ortaya koymak için bir çalışma yapmıştır. Çalışma sonucunda boşanma sürecindeki çiftlerin sosyal sorun çözme becerileri yönünden benzerlik taşıdıkları ve aralarında anlamlı farklılıkların gözlenmediği tespit edilmiştir. Boşanma sürecindeki çiftlerin ölçek ve soru kağıdı

kapsamında çoğu yönden birbirleri ile eşit düzeyde sayılacak beceri oranlarına sahip oldukları dikkat çeken önemli bulgular arasında çıkmıştır.

Şen (2013) boşanma deneyimini yaşamış kadın ve erkekler ile onların çocuklarının boşanma süreci, mahkeme süreci ve boşanma sonrası yaşadıkları yaşam deneyimleri inceleyen bir araştırma yapmıştır. Araştırmada katılımcıların boşanmalarının gerçekleşmesinde genç yaşta evlenmelerinin katkısı olduğu, yarısına yakını için evliliğin ilk beş yılında boşanmanın gerçekleştiği, evlilik öncesi tanışıklık süresinin bir yıldan az olmasının boşanma olasılığını artırdığı bulunmuştur. Evlilik boyunca değişik oranlarda ve sıklıkta yaşanan şiddet türlerinin boşanma sürecinde ve boşanma sonrası dönemde giderek azaldığı, ancak tamamen ortadan kalkmadığı da araştırmanın ulaştığı önemli sonuçlardan birisidir.

Şimşek (2013) 40 ergenle yaptığı çalışmada, ergenlerin evden kaçma nedenlerini araştırmıştır. Yapılan araştırma ve görüşmeler sonucunda, kaçış sebebi mental gerilik, muhakeme eksikliği, baskıcı aile tutumları, kendisine sunulan yaşamı beğenmeme, aile içinde ciddi bir istismarın varlığı, macera arayışı, aile içindeki sorunların çözülebileceğine olan inançsızlık, karşı cinsle özgürce bağını sürdürebilmek olarak belirmiştir. Ayrıca gerek evden kaçma nedenlerinin doğrudan sorulması yoluyla alınan bilgilerden, gerekse gözlemlerden elde edilen bilgiler ışığında, evden kaçma eyleminin temel nedenlerinden birinin; gençlerin istemedikleri geleceğe karşı çıkmaları ve ailelerin sahip oldukları velayet, görev ve sorumluluklarını ihmal ve istismar nedeniyle yerine getirememeleri olduğu görülmektedir.

Sancaklı (2014) boşanmış annelerin ve çocuklarının boşanma sürecine ilişkin yaşantılarını inceleyen bir çalışma yapmıştır. Çalışma sonucunda elde edilen bulgulara göre, boşanmış anneler boşanmayı son çare olarak görmekte ve yıllar süren

bir çaba sonrasında boşanma kararı almaktadır. Boşanma sürecinde anneler en çok ekonomik, duygusal, düzen değişikliğine ilişkin güçlükler yaşadıklarını belirtmiştir. Boşanmanın anneler için olan olumlu katkıları, çocuklarda görülmemektedir. Çocukların çoğunluğu, anne ve babasının tekrar bir araya gelmesini istemektedir. Ayrıca, hem boşanmış anneler hem çocukları boşanma sürecine ilişkin birbirlerinin bazı yaşantılarını bilmemekte ve bu durum sıkıntılara yol açabilmektedir.

Tüfekçiyaşar (2014) araştırmasında 10. ve 11. sınıf öğrencilerinin sürekli kaygı, benlik imgesi ve umutsuzluk düzeylerini bazı demografik değişkenler çerçevesinde ele almıştır. Araştırmada benlik imgesi ile ebeveyn tutumu arasında anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Ebeveyni anlayışlı olan bireylerin diğer bireylere göre benlik imgelerinin daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır.

Kaynak, Pınarcık, Ergin ve Arslan (2015) 339 öğretmen adayı ile yaptıkları araştırmada okul öncesi öğretmen adaylarının benlik saygıları ile çocuk sevmeleri arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Araştırma sonucunda cinsiyet ve öğrenim görülen sınıfın çocuk sevme durumu ve benlik saygısı üzerinde anlamlı etkisinin bulunduğu, bunun yanı sıra benlik saygısı ile çocuk sevme arasında pozitif yönlü orta düzeyde korelasyon olduğu saptanmıştır.

Mişe (2015) Türkiye İstatistik Kurumu verilerine göre 2,30 kaba boşanma hızıyla Türkiye ortalamasının üzerinde olan ve kaba boşanma hızı en yüksek beşinci il durumundaki Uşak iline ait boşanmaların sebepleri ve sonuçlarını araştırmıştır. Araştırma verilerine göre, boşanmayla sonuçlanan evliliklerin bir kısmında evlilik öncesi başlayan problemler olduğu görülmüştür. Bazı evliliklerde ise sonradan bazı problemler yaşanmaya başlamıştır. Bunlar aldatma, şiddet, ekonomik sorunlar, ailelerin olumsuz müdahalesi ve psikolojik rahatsızlıklardır.

Yapılan geniş çaplı bir araştırma da Amerika, Avustralya, Bangladeş, Macaristan, İsrail, İtalya, Japonya, Tayvan, Türkiye ve Batı Almanya'yı kapsamaktadır. Bu araştırmada, araştırmacılar, ergenlerin benlik imajlarını değerlendirmişler ve ergenlerin en az %73'ünün olumlu bir benlik imajına sahip olduklarını keşfetmişlerdir. Bu ergenler, geleceklerine yönelik özgüvenli ve iyimserdirler (Pabuççuer, 2015).

Türedi (2015) özel okul ve devlet okullarında çalışan öğretmenlerin özyeterlik, benlik saygısı ve atılganlık düzeyi ilişkisini cinsiyet ve deneyim süresi açısından karşılaştıran bir araştırma yapmıştır. Araştırma verilerine göre, benlik saygısı ortalama puanlarının, özel okul öğretmenleri ve devlet okulu öğretmenleri açısından, özel okul öğretmenleri lehine anlamlı bir farklılık gösterdiği bulunmuştur. Ayrıca benlik saygısı ortalama puanlarının kadın öğretmenler ve erkek öğretmenler açısından ise, kadın öğretmenler lehine anlamlı bir farklılık gösterdiği bulunmuştur.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın yürütüldüğü desen, çalışmanın evren ve örnekleminin oluşturulma şekli, verilerin toplanmasında kullanılan veri toplama araçları ve toplanan verilerin analiz edilmelerine ilişkin yöntem bilgilerine yer verilmiştir.

3.1. Araştırma Modeli

Anne babası boşanmış ergenlerin benlik saygısı düzeylerinin incelenmesi amacıyla yapılan bu araştırma nicel araştırma yöntemlerine göre yürütülmüştür. Çalışmada, boşanma sonucu tek ebeveynli yaşamak durumunda kalan ergenlerin benlik saygılarının demografik değişkenler paralelinde ortaya konması amaçlandığından; araştırma, betimsel türde ve tarama deseninde çalışılmıştır. Betimsel araştırmalar, olayı olduğu gibi araştıran ve ele alınan olayların ve durumların ayrıntılı bir biçimde araştırıldığı ve onların daha önceki olaylar ve durumlarla ilişkilerinin incelenerek, ne olduklarının betimlenmeye çalışıldığı araştırmalardır (Karakaya, 2009). Betimsel araştırmaların bir türü olan tarama modeli ise; geçmişte ya da halen var olan bir durumu, var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve var olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Onları herhangi bir şekilde değiştirme, etkileme çabası gösterilmez (Karasar, 2005).

3.2. Evren ve Örneklem

Çalışmanın evrenini Lefkoşa ilindeki genel ortaöğretim okulları ve mesleki teknik okullarına devam eden, anne ve babasının ayrılması sonucu tek ebeveynli yaşayan çocuklar oluşturmaktadır. Evrende toplam 10 okul bulunmaktadır. Çalışmada örneklem seçme yoluna gidilmemiş, evrenin tamamına ulaşmak hedeflenmiştir. Bu bağlamda evrende yer alan Türk Maarif Koleji, Lefkoşa Türk Lisesi, 20 Temmuz Fen Lisesi, Bülent Ecevit Anadolu Lisesi, Değirmenlik Lisesi, Hala Sultan İlahiyat Koleji, Anadolu Güzel Sanatlar Lisesi, Sedat Simavi Endüstri Meslek Lisesi, Atatürk Meslek Lisesi ve Haydar Paşa Ticaret Lisesi okullarının tümüne ulaşılmıştır. Bu okullardaki 9., 10., 11. ve 12. sınıflardaki toplam 140 tek ebeveynli öğrenci çalışmanın örneklem grubunu oluşturmuştur. Örneklem okullardaki rehber öğretmenler tarafından, onların izin verdiği ve uygun gördüğü doğrultuda oluşturulmuştur. Dolayısı ile asıl evrende kaç tek ebeveynli öğrenci olduğu bilinmemektedir.

Örneklemin araştırma alt amaçlarında belirtilen demografik değişkenlerine ilişkin bilgileri tablolarla belirtilmiştir. Tablo 1, örneklemin cinsiyete göre dağılımından; Tablo 2, örneklemin yaşa göre dağılımından; Tablo 3, örneklem grubunun anne babasının ayrılma süresinden; Tablo 4, örneklem grubunun kiminle yaşadığından; Tablo 5 ve Tablo 6, örneklem grubunun anne ve babasıyla görüşme sıklığından; Tablo 7, örneklem grubunun kardeş sayılarından; Tablo 8, örneklem grubunun psikolojik yardım alma durumundan; Tablo 9 ve 10, örneklem grubunun anne ya da babasının yeniden evlilik yapma durumundan; Tablo 11 ise örneklem grubunun yaşadığı aile türünden bahsetmektedir.

Tablo 1.

Cinsiyete Göre Dağılım

Cinsiyet	f	%
Kız	65	46,4
Erkek	75	53,6

Tablo 2.

Yaşa Göre Dağılım

Yaş	f	%
14	8	5,7
15	27	19,3
16	39	27,9
17	42	30,0
18	24	17,1

Tablo 3.

Anne Baba Ayrılma Süresi

Süre	f	%
0-6ay	4	2,9
7-12ay	11	7,9
13-36ay	23	16,4
36 ay üzeri	101	72,8

Tablo 4.

Kiminle Yaşandığına Göre Dağılım

Yaşanılan Yer	f	%
Anne ile	91	65,0
Baba ile	36	25,7
Diğer	13	9,3

Tablo 5.

Baba ile Görüşme Süresine Göre Dağılım

Baba ile Görüşme	f	%
Her gün	56	40,0
Haftada bir	22	15,7
İki haftada bir	12	8,6
Ayda bir	10	7,1
Yılda bir	16	11,4
Hiç	24	17,1

Tablo 6.

Anne ile Görüşme Süresine Göre Dağılım

Anne ile Görüşme	f	%
Her gün	93	66,4
Haftada bir	18	12,9
İki haftada bir	7	5,0
Ayda bir	9	6,4
Hiç	13	9,3

Tablo 7.

Kardeş Sayısına Göre Dağılım

Kardeş Sayısı	f	%
1	60	42,9
2	32	22,9
3	17	12,1
Hiç	31	22,1

Tablo 8.

Psikolojik Yardım

Yardım Alma	f	%
Evet	21	15,0
Hayır	119	85,0

Tablo 9.

Annenin Başka Evlilik Yapma Durumu

Anne Evlilik	f	%
Yapmadı	47	33,6
Yaptı	93	66,4

Tablo 10.

Babanın Başka Evlilik Yapma Durumu

Baba Evlilik	f	%
Yapmadı	65	46,4
Yaptı	75	53,6

Tablo 11.

Aile Tipi

Yaşadığı Yer	f	%
Çekirdek aile	103	73,6
Geniş aile	37	26,4

3.3. Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada veri toplama aracı olarak Kişisel Bilgi Formu ve Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği kullanılmıştır. Araştırmacı tarafından hazırlanan Kişisel Bilgi Formunda boşanmış aileye sahip ergenin yaşı, cinsiyeti, anne babasının boşanma süresi, şu an kiminle yaşadığı, anne ve babasıyla ne sıklıkla görüştüğü, kardeş sayısı, psikolojik yardım alıp almadığı, anne babasının başka bir evlilik yapıp yapmadığı, çekirdek veya geniş ailede yaşaması gibi sorular bulunmaktadır.

3.3.1. Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği

1963'te Morris Rosenberg tarafından geliştirilmiştir. Ölçeğin geçerlilik ve güvenirlilik çalışmaları 1965'te ABD'de yapılmış ve birçok çalışmada araç olarak kullanılmıştır. Ölçek toplam 63 sorudan oluşmaktadır. Çuhadaroğlu tarafından 1985 yılında Türkçe'ye uyarlanan ölçeğin geçerlik ve güvenirlik çalışmaları sonunda benlik saygısı kategorisinin geçerliğini sınamak için psikiyatrik görüşmeler yapılmıştır. Bu görüşmelerle yapılan değerlendirmede öğrencilerin benlik saygıları, kendilerine ilişkin görüşlerine göre seviyelendirilmiştir. Görüşlerden ve benlik saygısı ölçeğinden elde edilen sonuçların arasındaki ilişkiler hesaplanmış ve geçerlik oranı .71 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin test-tekrar test güvenirlik katsayısının ise .75

olduğu belirtilmiştir (Yiğit, 2010). Bu araştırmayla ilgili olarak ölçeğin iç tutarlılığına ayrıca bakılmış ve Cronbach Alpha kat sayısı .79 olarak bulunmuştur.

Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeğinin Benlik Saygısı, Kendilik Kavramının Sürekliliği, İnsanlara Güven Duyma, Eleştiriye Duyarlılık, Depresif Duygulanım, Hayalperestlik, Psikosomatik Belirtiler, Kişilerarası İlişkilerde Tehdit Hissetme, Tartışmalara Katılabilme Derecesi, Anne Baba İlgisi, Babayla İlişki, ve Psişik İzolasyon gibi toplam 12 alt boyutu vardır. Rosenberg (1965), bu alt boyutları aşağıdaki şekilde açıklamıştır:

Benlik Saygısı: Bireyin kendisiyle ilgili duyduğu hoşnutluk, onur, kendisine atfettiği değer ve saygı; kişinin kendisini değerlendirmesi sonucu kendisine ilişkin oluşturduğu değerlilik, önemlilik ve saygıdeğerlilik yargısıdır.

Kendilik Kavramının Sürekliliği: Bireyin kendisini tanıması, ifade etmesi ve kendisini nasıl algıladığı ile ilgili bir kavramdır.

İnsanlara Güven Duyma: Bireyin çevresindeki kişilere duyduğu güveni ifade eder.

Eleştiriye Duyarlılık: Bireyin çevreden kendisine gelen eleştirilere açık ve duyarlı olmasıdır.

Depresif Duygulanım: Bireyin depresyona eğilimli veya sürekli depresyonda olma durumudur.

Hayalperestlik: Kişinin kurduğu hayalleri ifade eder.

Psikosomatik Belirtiler: Bireyin psikolojik olarak her hangi bir fiziksel rahatsızlığı olduğu duygusuna kapılmasını ifade eder.

Kişilerarası İlişkilerde Tehdit Hissetme: Kişinin çevresiyle olan ilişkilerinde kendisine karşı tehdit hissetmesi durumudur.

Tartışmalara Katılabilme Derecesi: Bireyin tartışmalara ne oranda katıldığını gösterir.

Anne Baba İlgisi: Ebeveynin çocuğa karşı gösterdiği sevgi ve ilgiyi ifade eder.

Babayla ilişki: Bireyle babası arasındaki ilişkinin niteliğini gösterir.

Psişik İzolasyon: Bireyin içinde bulunduğu ruhsal durumu ifade eder.

Ölçeğin, benlik saygısı alt boyutu 10, kendilik kavramının sürekliliği alt boyutu beş, insanlara güven duyma alt boyutu beş, eleştiriye duyarlılık alt boyutu üç, depresif duygulanım alt boyutu altı, hayalperestlik alt boyutu dört, psikosomatik

belirtiler alt boyutu 10, kişilerarası ilişkilerde tehdit hissetme alt boyutu üç, tartışmalara katılabilme derecesi alt boyutu iki, anne baba ilgisi alt boyutu yedi, babayla ilişki alt boyutu altı ve psişik izolasyon alt boyutu ise iki maddeden oluşmaktadır. Ölçek dörütlü ve ikili likert şeklinde karışık maddelerden oluşmakta ve tersten maddeler barındırmaktadır.

Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeğı (RBSÖ), bugün birçok çalışmada benlik saygısı ölçümü için kullanılan güvenilir dört ana ölçekten biri olarak literatürde yer almaktadır. Diğer ölçekler ise Coopersmith Benlik Saygısı Ölçeğı, Piers Harris Benlik Algısı Ölçeğı ve İki Boyutlu Benlik Saygısı (Kendini Sevme ve Özyeterlik) Ölçeğıdir (Çeçen, 2008).

3.4. Verilerin Toplanması

Çalışma 2014-2015 eğitim öğretim yılında gerçekleştirilmiştir. Verilerin toplanması ve belirlenen okullara uygulanması ile ilgili olarak öncelikle Milli Eğitim Bakanlığından izin alınmıştır. İzinlerin belgelerinin tamamlanmasıyla, araştırmacı tarafından belirlenen okullara gidilmiş ve okul müdürleriyle görüşülmüştür. Görüşmelerde öncelikle araştırmadan ve uygulanacak olan ölçeklerden bahsedilmiştir. Araştırma boşanmış aileye sahip ergenlerle ilgili olduğundan bazı okullar tarafından tepkiyle karşılanmış ve uygulanmak istenmemiştir. Zorlu bir süreç sonrası araştırmacının iknasıyla Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeğı ve Kişisel Bilgi Formu katılımcılara uygulanmıştır. Okullarda ölçeğın kimlere uygulanacağına rehber öğretmenler karar vermiştir. Bazı okullara ölçek ve kişisel bilgi formu uygulama yapması için rehber öğretmene önceden verilmiş, onların belirlediğı tarihte araştırmacı tarafından gidip alınmıştır. Bazı okullarda ise ders aralarında araştırmacı

tarafından katılımcılara birebir uygulanmıştır. Uygulama sırasında öğrenci tarafı herhangi bir sıkıntı yaşanmamıştır.

3.5. Verilerin Analizi

Toplam 140 öğrenciden veriler toplanmış, kişisel bilgi formuna ve ölçeğe verilen yanıtlar temel veri kaynağı olarak kullanılmıştır. Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeğinden elde edilen nicel veriler, bilgisayar ortamında değerlendirilirken istatistiksel çözümleme için SPSS 20 paket programı kullanılmıştır.

Kişisel Bilgi Formunda bulunan değişkenlerin Rosenberg Benlik Saygısı ölçeğine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için “varyans analizi” kullanılmıştır. Varyans analizi basit betimsel bir istatistik analizidir. Gruplar arasında anlamlı bir farklılık çıkması durumunda farkın kaynağını anlamak için “scheffe testi” kullanılmıştır. Ölçekte yer alan ifadelerin düzeyleri dörtlü likert ölçeği prensibine göre hesaplanmıştır. Ortalaması bire yakın olan ifadeler olumsuz, dörde yakın olan ifadeler ise olumluyu ifade etmektedir (Arslan, 2011; Uğuz 2006). Söz konusu aralıklara göre ergenlerin benlik saygısı düzeyleri; 1,00-1,74 çok düşük, 1,75-2,49 düşük, 2,50-3,24 yüksek, 3,25-4,00 çok yüksek olarak sınıflandırılmıştır.

Araştırmanın ikinci alt probleminde bahsedilen ergenlerin cinsiyetleri, herhangi bir psikolojik yardım alıp almamaları, anne babanın başka bir evlilik yapip yapmaması, çekirdek veya geniş ailede yaşamalarına göre katılımcıların Rosenberg Benlik Saygısı ölçeğinden elde edilen puanlar arasındaki farkın önemini test etmek için “t-testi” kullanılmıştır. T-testi bağımlı ve bağımsız değişken olarak belirlenen değişkenler arasında anlamlı bir farkın olup olmadığını bulmaya yarayan analizdir. Ancak bağımsız değişkene ait alt grupların iki adet olması halinde uygulanır (Büyüköztürk, Bököçü ve Köklü, 2015).

Araştırmanın ikinci alt probleminde bahsedilen anne babanın boşanma süresi, şu an kiminle yaşadıkları, anne baba ile ne sıklıkla görüştükleri ve kardeş sayılarına göre katılımcıların Rosenberg Benlik Saygısı ölçeğinden elde edilen puanlar arasındaki farkın önemini test etmek için “anova analizi” kullanılmıştır. Anova analizi, bağımlı ve bağımsız değişken olarak belirlenen değişkenler arasında anlamlı bir farkın olup olmadığını bulmaya yarayan analizdir. Bağımsız değişkene ait alt grupların ikiden fazla olması halinde uygulanır (Büyüköztürk ve diğ., 2002).

Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeğinin alt boyutlarına ait her bir maddenin ortalama değerinin hesaplanmasında ise “reliability analizi” kullanılmıştır. Bu analiz ile ölçeğin alt boyutlarına ait her bir maddenin ortalama değeri, genel geçerlilik ve güvenirlilik analizleri yapılmaktadır (Büyüköztürk ve diğ., 2015).

BÖLÜM IV

BULGULAR, YORUM VE TARTIŞMA

Çalışmanın bu bölümünde araştırma problemine uygun olarak çözülmesi beklenen alt problemlerin analizi yer almaktadır. Bulgular, alt problem sırasına göre yorumlanmış ve tartışılmıştır.

4.1. Anne Babası Boşanmış Ergenlerin Benlik Saygısı Düzeyleri

Araştırmanın birinci alt probleminde “Anne Babası Boşanmış Ergenlerin Benlik Saygısı Düzeyleri nasıldır?” sorusu sorulmuştur. Alt problemi çözmek üzere yapılan çalışmada aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır.

Tablo 12.

Anne Babası Boşanmış Ergenlerin Benlik Saygısı Düzeyleri

	$\bar{X}$	Minimum	Maximum	Variance
Toplam maddelere göre	2,479	1,00	4,00	,375

Tablo 12 incelendiğinde anne babası boşanmış ergenlerin benlik saygısı düzeylerinin düşük seviyede çıktığı ($\bar{X}=2,479$) görülmektedir. Ölçeğin tamamından alınabilecek maksimum puan ortalaması 4,00’dır. Anne babası boşanmış ergenlerin benlik saygılarının düşük çıkmasındaki en önemli neden anne babanın ergenle sağlıklı iletişim kuramamasından ve ona karşı zaman ayırıp yeterli ilgi gösterememesinden kaynaklanmaktadır. Tablo 12’de görüldüğü gibi anne babası boşanmış ergenlerin benlik saygılarının düşük çıkmasıyla, araştırmadan beklenen

sonuç eşdeğerdir. Yapılan araştırmalardan ve kaynaklardan elde edilen bilgilere göre anne babası ayrı olan çocukların, benlik saygılarının düşük düzeyde olduğu, bunun yanında anne babalarıyla sürekli görüşüp, sağlıklı ilişkiler geliştirmeleri durumunda benlik saygılarının fazla etkilenmeyeceği şeklindedir.

Yılmaz (2011) boşanmamış fakat sürekli çatışma yaşayan ve boşanmış çiftlerin ilköğretim çağındaki 7-12 yaş çocuklarının benlik algısı ve kaygı düzeylerinin, çatışma yaşamayan çiftlerin çocuklarına göre farkını ortaya koyan bir çalışma yapmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre eş çatışmalı evliliklerin içerisinde yetişen çocukların, boşanmış çiftlerin çocuklarına göre kaygı düzeylerinin daha yüksek, benlik algılarının daha düşük olduğu, boşanmış çiftlerin çocuklarının ise uyumlu evlilikleri olan çiftlerin çocuklarına göre benlik algılarının daha düşük, kaygı düzeylerinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

4.2. Anne Babası Boşanmış Ergenlerin Benlik Saygısı Düzeylerinin Demografik Bilgilere Göre Değişimi

Çalışmanın ikinci alt problemi anne babası boşanmış ergenlerin benlik saygısı düzeylerinin demografik bilgilere göre dağılımının belirlenmesi üzerine oluşturulmuştur. Demografik bilgilerde anne babası boşanmış ergenlerin cinsiyet, yaş, anne babanın boşanma süresi, ergenin şu anda kiminle yaşadığı, babalarını görme sıklığı, annelerini görme sıklığı, kardeş sayısı, psikolojik yardım alma, annenin başka bir evlilik yapması, babanın başka bir evlilik yapması, çekirdek ve geniş ailede yaşama değişkenleri benlik saygılarıyla ilişkilendirilmiştir.

4.2.1. Anne Babası Boşanmış Ergenlerin Cinsiyetlerine Bağlı Olarak Benlik Saygısı Düzeyleri

Araştırmanın ikinci alt problemi çerçevesinde ilk sorusu “Anne babası boşanmış olan ergenlerin benlik saygısı düzeyleri cinsiyetlerine bağlı olarak değişmekte midir?” şeklindedir. İlgili bulgular Tablo 13’te sunulmuştur.

Tablo 13.

Ergenlerin Cinsiyetlerine Göre Benlik Saygılarının Değerlendirilmesi

	$\bar{X}$	N	SS	T	df	P	Açıklama
Kız	154,27	65	16,13				
				,770	138	,444	p>.05
Erkek	152,21	75	15,51				Fark anlamsız

*n=140, p=0.05

Tablo 13’te görüldüğü üzere katılımcıların cinsiyetleri ile anne babalarının ayrı olması arasında benlik saygısı açısından anlamlı bir fark yoktur. Bu bulgu “ergenlerin benlik saygısı düzeyleri, cinsiyetlerine göre değişmemektedir” şeklinde yorumlanabilir. Benzer bir araştırmada Öztürk (2006), anne babası boşanmış 9-13 yaşlarındaki çocuklar ile aynı yaş grubundaki anne babası boşanmamış çocukların benlik saygısı ve kaygı düzeylerini incelemiştir. Araştırmada anne babası boşanmış çocukların benlik saygıları ile cinsiyetleri ve kaygı düzeyleri ile cinsiyetleri arasında anlamlı bir farklılık saptanmamıştır. Yine Yiğit (2010) tarafından yapılan bir çalışmada, 13-14 yaş grubundaki ergenlerin benlik saygısı düzeylerinde cinsiyete bağlı olarak anlamlı bir farklılaşma olmadığı saptanmıştır. Bu sonuca çelişkili olarak Erim (2001) tarafından yapılan çalışmada ise anne babası boşanmış çocuklarda kızların erkeklere göre daha düşük benlik saygısına sahip oldukları belirtilmiştir.

4.2.2. Anne Babası Boşanmış Ergenlerin Yaşlarına Bağlı Olarak Benlik Saygısı Düzeyleri

Araştırmanın ikinci alt problemi çerçevesinde ikinci sorusu “Anne babası boşanmış olan ergenlerin benlik saygısı düzeyleri yaşlarına bağlı olarak değişmekte midir?” şeklindedir. İlgili bulgular Tablo 14’te sunulmuştur.

Tablo 14.

Ergenlerin Yaşlarına Göre Benlik Saygılarının Değerlendirilmesi

	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Fark
Gruplar arası	706,538	4	176,63	,703	,591	p>.05
Gruplar içi	33915,348	135	251,225			Fark
Toplam	34621,886	139				anlamsız

*n=140, p=0.05

Tablo 14’te görüldüğü üzere katılımcıların yaşları ile anne babalarının ayrı olması arasında benlik saygısı açısından anlamlı bir fark yoktur. Buradaki bulgu “ergenlerin benlik saygısı düzeyleri, yaşlarına bağlı olarak değişmemektedir” şeklinde yorumlanabilir. Benzer bir çalışmada Demirbilek (2013), tek ebeveynli olan ve olmayan ergenlerin atılganlık düzeyleri ile benlik saygıları düzeylerini çeşitli demografik değişkenler paralelinde incelemiştir. Araştırmada elde edilen sonuçlardan, benlik saygısı ölçeği toplam puanları ile ebeveyn boşanması sırasında çocuğun yaşı değişkeni arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.

4.2.3. Anne Babası Boşanmış Ergenlerin Anne Babalarının Boşanma Sürelerine Bağlı Olarak Benlik Saygısı Düzeyleri

Araştırmanın ikinci alt problemi çerçevesinde üçüncü sorusu “Anne babası boşanmış olan ergenlerin benlik saygısı düzeyleri anne babalarının boşanma sürelerine bağlı olarak değişmekte midir? şeklindedir. İlgili bulgular Tablo 15’te sunulmuştur.

Tablo 15.

Ergenlerin Anne Babalarının Boşanma Sürelerine Göre Benlik Saygılarının Değerlendirilmesi

	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Fark
Gruplar arası	629,370	4	157,340	,625	,646	p>.05
Gruplar içi	33992,516	135	251,796			Fark
Toplam	34621,886	139				anlamsız

*n=140, p=0.05

Tablo 15’te görüldüğü üzere katılımcıların benlik saygıları ile anne babalarının boşanma süreleri arasında anlamlı bir fark yoktur. Bu bulgu “ergenlerin benlik saygısı düzeyleri anne babalarının boşanma sürelerine göre değişmemektedir” şeklinde yorumlanabilir. Temur (2012) boşanmadan sonraki ilk 18 ayda çocuk ve ebeveyn açısından akut sıkıntıların yaşandığını ve 18 aydan sonra bu akut sıkıntıların giderek azaldığını savunmaktadır. Literatürde yapılan araştırmalara göre bu bulgulara bağlı olarak benzer başka bulgulara ulaşılammıştır.

4.2.4. Anne Babası Boşanmış Ergenlerin Birlikte Yaşadığı Bireye Bağlı Olarak Benlik Saygısı Düzeyleri

Araştırmanın ikinci alt problemi çerçevesinde dördüncü sorusu “Anne babası boşanmış olan ergenlerin benlik saygısı düzeyleri şu anda kiminle yaşadıklarına bağlı olarak değişmekte midir?” şeklindedir. İlgili bulgular Tablo 16’da sunulmuştur.

Tablo 16.

Ergenlerin Yaşadığı Bireye Göre Benlik Saygılarının Değerlendirilmesi

	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Fark
Gruplar arası	452,554	3	150,851	,600	,616	p>.05
Gruplar içi	34169,332	136	251,245			Fark
Toplam	34621,886	139				anlamsız

*n=140, p=0.05

Tablo 16’da görüldüğü üzere katılımcıların şu an kiminle yaşadığı ile anne babalarının ayrı olması arasında benlik saygısı açısından anlamlı bir fark yoktur. Buradan sonuç “boşanma olayından sonra ergenin anne veya babasından biriyle kalması, onun benlik saygısı düzeyinde herhangi bir değişiklik yapmamaktadır” şeklinde yorumlanabilir. Çivitçi, Çivitçi ve Fiyakalı (2009), yaptıkları çalışmada anne babası boşanmış ergenlerin yaşam doyumu ve yalnızlık düzeylerinin yaşadığı bireye göre farklılaşmadığını saptamışlardır. Araştırma sonucuna çelişkili olarak Demirbilek (2013), tek ebeveynli olan ve olmayan ergenlerin atılganlık düzeyleri ile benlik saygılarını incelediği çalışmasında, örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin benlik ölçeği toplam puanlarının kiminle yaşadığı durumu değişkenine göre aritmetik ortalamaları arasındaki farkı anlamlı bulmuştur.

4.2.5. Anne Babası Boşanmış Ergenlerin Babalarını Ne Sıklıkla Gördüğüne Bağlı Olarak Benlik Saygısı Düzeyleri

Araştırmanın ikinci alt problemi çerçevesinde beşinci sorusu “Anne babası boşanmış olan ergenlerin benlik saygısı düzeyleri babalarını ne sıklıkla gördüklerine bağlı olarak değişmekte midir?” şeklindedir. İlgili bulgular Tablo 17’de sunulmuştur.

Tablo 17.

Ergenlerin Babalarını Görme Sıklıklarına Göre Benlik Saygılarının Değerlendirilmesi

	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Fark
Gruplar arası	800,668	5	160,134	,634	,674	p>.05
Gruplar içi	33821,218	134	252,397			Fark
Toplam	34621,886	139				anlamsız

*n=140, p=0.05

Tablo 17’de görüldüğü üzere katılımcıların babalarını görme sıklığına bağlı olarak benlik saygısı düzeyleri farklılaşmamaktadır. Lamb (1981) tarafından yapılan bir araştırmada boşanma sonrası baba yokluğunun erkek çocuklarda benlik saygısı ve duygusal gelişim açısından oldukça zararlı olduğu saptanmıştır. Araştırmaya paralel olarak Öztürk (2006) anne babası boşanmış 9-13 yaşlarındaki çocuklar ile anne babası boşanmamış aynı yaş grubundaki çocukların benlik saygısı ve kaygı düzeylerini incelediği çalışmasında anne babası boşanmış çocukların benlik saygıları ile babalarını ne sıklıkla gördükleri arasında anlamlı bir farklılığa rastlamamıştır.

4.2.6. Anne Babası Boşanmış Ergenlerin Annelerini Ne Sıklıkla Gördüğüne Bağlı Olarak Benlik Saygısı Düzeyleri

Araştırmanın ikinci alt problemi çerçevesinde altıncı sorusu “Anne babası boşanmış olan ergenlerin benlik saygısı düzeyleri annelerini ne sıklıkla gördüklerine bağlı olarak değişmekte midir?” şeklindedir. İlgili bulgular Tablo 18’de sunulmuştur.

Tablo 18.

Ergenlerin Annelerini Görme Sıklıklarına Göre Benlik Saygılarının Değerlendirilmesi

	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Fark
Gruplar arası	375,371	4	93,843	,370	,830	p>.05
Gruplar içi	34236,515	135	253,678			Fark
Toplam	34621,886	139				anlamsız

*n=140, p=0.05

Tablo 18’de görüldüğü üzere katılımcıların annelerini görme sıklığına bağlı olarak benlik saygısı düzeyleri farklılaşmamaktadır. Bu bulgu ergenlerin benlik saygı düzeylerinin, annelerini görme sıklığına bağlı olarak değişmediğini göstermektedir. Bu sonucu destekler nitelikteki bir çalışmada Çivitçi, Çivitçi ve Fiyakalı (2009), anne babası boşanmış ergenlerin yaşam doyumu ve yalnızlık düzeylerinin annelerini görme sıklığına bağlı olarak farklılaşmadığını saptamışlardır.

4.2.7. Anne Babası Boşanmış Ergenlerin Kardeş Sayısına Bağlı Olarak Benlik Saygısı Düzeyleri

Araştırmanın ikinci alt problemi çerçevesinde yedinci sorusu “Anne babası boşanmış olan ergenlerin benlik saygısı düzeyleri kardeş sayısına bağlı olarak değişmekte midir?” şeklindedir. İlgili bulgular Tablo 19’da sunulmuştur.

Tablo 19.

Ergenlerin Kardeş Sayısına Göre Benlik Saygılarının Değerlendirilmesi

	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Fark
Gruplar arası	886,179	3	288,060	1,161	,327	p>.05
Gruplar içi	33757,707	136	248,218			Fark
Toplam	34621,886	139				anlamsız

*n=140, p=0.05

Tablo 19’da görüldüğü üzere katılımcıların kardeş sayısına bağlı olarak benlik saygısı düzeyleri farklılaşmamaktadır. Aktaş (2011), farklı iki lise türünde 9. sınıf öğrencilerinde benlik saygısı ve algılanan anne baba tutumları arasındaki ilişkiyi bazı değişkenler açısından incelemiştir. Araştırmada öğrencilerin benlik saygıları ve algıladıkları anne baba tutumlarının kardeş sayısına göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı sonucu ortaya çıkmıştır. Fakat bu konuya başka yönden bir açıklık getiren Yiğit (2010) ise, yaptığı çalışmasında kardeşi olmayan ergenlerin kardeşi olan ergenlere göre benlik saygılarının daha yüksek olduğunu saptamıştır.

4.2.8. Anne Babası Boşanmış Ergenlerin Psikolojik Yardım Almalarına Bağlı Olarak Benlik Saygısı Düzeyleri

Araştırmanın ikinci alt problemi çerçevesinde sekizinci sorusu “Anne babası boşanmış olan ergenlerin benlik saygısı düzeyleri psikolojik yardım almalarına bağlı olarak değişmekte midir?” şeklindedir. İlgili bulgular Tablo 20’de sunulmuştur.

Tablo 20.

Ergenlerin Psikolojik Yardım Almalarına Göre Benlik Saygılarının Değerlendirilmesi

	$\bar{X}$	N	SS	t	df	P	Açıklama
Aldı	159,04	21	14,99				
				,717	138	,043	P<.05
Almadı	152,13	119	15,75				Fark anlamlı

*n=140, p=0.05

Tablo 20’de görüldüğü üzere katılımcıların psikolojik yardım almalarına bağlı olarak benlik saygısı düzeylerinde anlamlı bir farklılığa rastlanmıştır. Bu fark alanların lehinedir. Yani psikolojik yardım alan ergenlerin almayanlara oranla benlik saygısı düzeyleri yüksek çıkmıştır. Anne babanın ayrılığından sonra bireyde çeşitli psikolojik sorunlar meydana gelmesi olağandır. Bireyin bu sorunlarla başa çıkıp, sağlıklı bir birey olarak, olumlu benlik saygısı kazanmasında psikolojik destek alması her zaman fayda sağlamaktadır. Karalp (2009) lise öğrencilerinin psikolojik yardım almaya ilişkin tutumlarının cinsiyete, daha önce psikolojik yardım alıp almamaya, ailenin aylık gelir düzeyine ve anne babanın eğitim düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığı inceleyen bir çalışma yapmıştır. Çalışma sonucunda öğrencilerin psikolojik yardım alma tutum puanlarının cinsiyete göre anlamlı düzeyde fark gösterdiği ve erkek öğrencilerin psikolojik yardım almaya ilişkin daha olumlu tutumlar sergiledikleri görülmüştür. Daha önce psikolojik yardım alan ve almayan öğrencilerin psikolojik yardım almaya ilişkin tutum puanlarının ortalamaları arasında anlamlı düzeyde fark olduğu bulunmuştur. Daha önce psikolojik yardım almayan öğrencilerin ise psikolojik yardım almak için daha çok başvurdukları görülmüştür.

Benzer bir çalışmada Emişçi (2011) evlilik ilişkileri nedeniyle psikolojik yardım alan bireylerde psikolojik yardımın yaşam kalitesi üzerine etkisini

araştırmıştır. Araştırma sonucunda evlilik ilişkileri nedeniyle psikolojik yardım alan bireylerde psikolojik yardımın yaşam kalitesi üzerine; yaşam kalitelerini belirleyen faktörlerden olan fiziksel sağlıklarına, psikolojik alanlarına, sosyal alanlarına, çevre alanlarına, kişisel inanç alanlarına olumlu katkılar sağladığı ve ilaca bağımlılıkta anlamlı bir düşme meydana getirdiği bulunmuştur.

4.2.9. Anne Babası Boşanmış Ergenlerin Annelerinin Başka Bir Evlilik Yapmalarına Bağlı Olarak Benlik Saygısı Düzeyleri

Araştırmanın ikinci alt problemi çerçevesinde dokuzuncu sorusu “Anne babası boşanmış olan ergenlerin benlik saygısı düzeyleri annelerinin başka bir evlilik yapmalarına bağlı olarak değişmekte midir?” şeklindedir. İlgili bulgular Tablo 21’de sunulmuştur.

Tablo 21.

Ergenlerin Annelerinin Başka Bir Evlilik Yapmasına Göre Benlik Saygılarının Değerlendirilmesi

	$\bar{X}$	N	SS	t	df	P	Açıklama
Yaptı	156,21	47	12,87				
				2,521	138	,077	P>.05
Yapmadı	151,63	93	16,92				Fark anlamsız

*n=140, p=0.05

Tablo 21’de görüldüğü üzere katılımcıların annelerinin başka bir evlilik yapmalarına bağlı olarak benlik saygısı düzeylerinde anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır. Bu sonuca göre başka bir evlilik ile anne ile çocuk arasındaki duygusal bağın değişmediği, dolayısıyla ergenin benlik saygısının da aynı düzeyde kaldığı söylenebilir.

4.2.10. Anne Babası Boşanmış Ergenlerin Babalarının Başka Bir Evlilik Yapmalarına Bağlı Olarak Benlik Saygısı Düzeyleri

Araştırmanın ikinci alt problemi çerçevesinde 10. sorusu “Anne babası boşanmış olan ergenlerin benlik saygısı düzeyleri babalarının başka bir evlilik yapmalarına bağlı olarak değişmekte midir?” şeklindedir. İlgili bulgular Tablo 22’de sunulmuştur.

Tablo 22.

Ergenlerin Babalarının Başka Bir Evlilik Yapmasına Göre Benlik Saygılarının Değerlendirilmesi

	$\bar{X}$	N	SS	t	df	P	Açıklama
Yaptı	152,64	65	13,03	4,976	138	,709	P>.05 Fark anlamsız
Yapmadı	153,62	75	17,90				

*n=140, p=0.05

Tablo 22’de görüldüğü üzere katılımcıların babalarının başka bir evlilik yapmalarına bağlı olarak benlik saygısı düzeylerinde anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır. Burada bulunan bulgu da bir önceki ile paralel olarak boşanmış aileye sahip ergenlerin, babalarının yeniden evlenmesi durumunun ergenin benlik saygısı düzeyinde herhangi bir olumlu ya da olumsuz etkiye neden olmaması şeklindedir. Yapılan araştırmalar, boşanma suretiyle ayrılan kişilerin 3 ile 5 yıl sonra yeniden evlendiklerini ortaya koymaktadır. Erkeklerin yeniden evlenme oranı kadınlara göre daha fazla ve daha çabuktur. Fakat ne annenin ne de babanın yeniden bir evlilik yapması ergenlerin benlik saygılarını değiştirmemektedir.

4.2.11. Anne Babası Boşanmış Ergenlerin Aile Tiplerine Bağlı Olarak Benlik Saygısı Düzeyleri

Araştırmanın ikinci alt problemi çerçevesinde 11. sorusu “Anne babası boşanmış olan ergenlerin benlik saygısı düzeyleri çekirdek veya geniş ailede yaşamalarına bağlı olarak değişmekte midir?” şeklindedir. İlgili bulgular Tablo 23’te sunulmuştur.

Tablo 23.

Ergenlerin Çekirdek veya Geniş Ailede Yaşamalarına Göre Benlik Saygılarının Değerlendirilmesi

	$\bar{X}$	N	SS	t	df	P	Açıklama
Çekirdek	152,28	103	17,09				
				4,814	138	,180	P>.05
Geniş	155,64	37	11,17				Fark anlamsız

*n=140, p=0.05

Tablo 23’te görüldüğü üzere katılımcıların çekirdek ailede veya geniş ailede yaşamalarına bağlı olarak benlik saygısı düzeylerinde anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır. Bu sonuca göre ergenin benlik saygısının ailedeki birey sayısı ile ilgili olmadığı anlaşılmaktadır.

4.3. Anne Babası Boşanmış Ergenlerin Benlik Saygısı Düzeylerinin Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeğinin Alt Boyutlarına Göre Belirlenmesi

Çalışmanın üçüncü alt problemi anne babası boşanmış ergenlerin benlik saygılarının Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeğinin alt boyutlarına göre belirlenmesi üzerine oluşturulmuştur. Alt boyutlarda benlik saygısı, kendilik kavramının sürekliliği, insanlara güven duyma, eleştiriye duyarlılık, depresif duygulanım,

hayalperestlik, psikosomatik belirtiler, kişilerarası ilişkilerde tehdit hissetme, tartışmalara katılabilme derecesi, anne baba ilgisi, babayla ilişki ve psişik izolasyon olguları işlenerek ergenlerin benlik saygıları tespit edilmiştir.

Tablo 24.

Katılımcıların Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeğinin Alt Boyutlarına İlişkin Benlik Saygısı Düzeylerinin Değerlendirilmesi

	N	$\bar{X}$	SS
Benlik Saygısı	140	2,42	4,81
Kendilik Kavramının Sürekliliği	140	2,22	3,16
İnsanlara Güven Duyma	140	2,34	2,08
Eleştiriye Duyarlılık	140	2,83	2,22
Depresif Duygulanım	140	2,87	3,29
Hayalperestlik	140	2,63	2,81
Psikosomatik Belirtiler	140	2,37	4,35
Kişiler Arası İlişkilerde Tehdit Hissetme	140	2,40	2,36
Tartışmalara Katılabilme Derecesi	140	2,65	1,47
Anne Baba İlgisi	140	2,71	2,21
Babayla İlişki	140	2,30	3,00
Psişik İzolasyon	140	2,07	0,72

Tablo 24 incelendiğinde anne babası boşanmış ergenlerin Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeğinin alt boyutlarına göre belirlenen benlik saygılarının en düşük ikinci (kendilik kavramının sürekliliği) ($\bar{X}=2,22$), üçüncü (insanlara güven duyma) ($\bar{X}=2,34$), yedinci (psikosomatik belirtiler) ($\bar{X}=2,37$), 11. (babayla ilişki) ($\bar{X}=2,30$) ve 12. alt boyutta (psişik izolasyon) ($\bar{X}=2,07$) olduğu görülmektedir. En yüksek benlik saygısının ise dördüncü (eleştiriye duyarlılık) ($\bar{X}=2,83$), beşinci (depresif duygulanım) ($\bar{X}=2,87$) ve 10. alt boyutta (anne baba ilgisi) ($\bar{X}=2,71$) olduğu görülmektedir.

Her çocuk için anne babanın ayrılması kabul edilemez bir durumdur. Çocuklar bu süreci değişik tepkiler vererek atlatmaktadır. Tablo 24'te görüldüğü üzere anne babanın ayrılması ergenin kendi hakkında fikir edinmesi, yani kendisini tanıyabilmesi durumuna olumsuz etki etmektedir. Ayrıca, tek ebeveynli yaşamak ergenlerin insanlara yeterince inanıp güven duymasına engel olmaktadır. Aynı zamanda ergenlik döneminde ergen için çok önemli bir model olan baba ile zayıf ilişkiler yaşanmasının ergenin benlik saygısını olumsuz olarak etkilediği görülmektedir. Bunlara rağmen alt boyutlara dair elde edilen önemli bir sonuç, ergenin, yaşadığı duygusal çökkünlükten dolayı psikolojik olarak çeşitli fiziksel ve ruhsal rahatsızlıklar yaşayıp huzursuzluk duyması gibi genel bir sonucun geçerli olmadığıdır.

Tablo 24'e bakıldığında ergenlerin Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeğinin alt boyutlarına göre en yüksek benlik saygısının eleştiriye duyarlılıkta olduğu görülmektedir. Yani ergenin tek ebeveynli yaşaması, onun çevreden kendisine gelen eleştirilere açık ve duyarlı olmasını olumlu etkilemektedir. İkinci yüksek düzeyin ise depresif duygulanımda ortaya çıktığı görülmektedir. Bu durum ergenlerin anne babalarının ayrılmaları durumunda depresif bir ruh haline girmelerinin daha kolay olduğunu göstermektedir. Ayrıca çalışmada anne baba ilgisinin arttıkça benlik saygısının da arttığı görülmektedir. Literatürde bu sonuçları destekleyen yayınlar mevcuttur. Söz gelimi Aydın (2009) boşanmış aileye sahip ergenlerin ebeveynleri tarafından yeterli ilgi ve ergene karşı uyumlu davranış göstermeleri durumunda sağlıklı bir benlik algısına sahip olabileceklerini savunmaktadır.

4.4. Anne Babası Boşanmış Ergenlerin Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeğinin Alt Boyutlarına İlişkin Puanları ile Ergenlerin Demografik Değişkenleri Arasındaki İlişki

Araştırmanın dördüncü alt probleminde “Anne babası boşanmış ergenlerin Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği alt boyutlarına göre belirlenen puanları ile ergenlerin demografik değişkenleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?” sorusu sorulmuştur. Alt problemi çözmek üzere yapılan çalışmada aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır.

4.4.1. Katılımcıların Cinsiyetleri ile Ölçeğin Alt Boyutları Arasındaki İlişki

Araştırmanın dördüncü alt problemi çerçevesinde ilk sorusu “Anne babası boşanmış olan ergenlerin cinsiyetleri ile ölçeğin alt boyutları arasında anlamlı bir farklılaşma var mıdır?” şeklindedir. İlgili bulgular Tablo 25’te sunulmuştur.

Tablo 25.

Katılımcıların Cinsiyetleri ile Ölçeğin Alt Boyutları Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi

		$\bar{X}$	N	SS	t	df	P	Açıklama
1. altboyut	Kız	27,30	65	3,51	2,718	138	,869	P>.05 Fark anlamsız
	Erkek	27,40	75	3,04				
2. altboyut	Kız	13,23	65	3,17	,848	138	,623	P>.05 Fark anlamsız
	Erkek	12,97	75	2,97				
3. altboyut	Kız	11,44	65	1,53	,207	138	,223	P>.05 Fark anlamsız
	Erkek	11,12	75	1,61				
4. altboyut	Kız	9,06	65	2,26	,001	138	,261	P>.05 Fark anlamsız
	Erkek	8,62	75	2,17				

5. altboyut	Kız	16,53	65	2,46	,162	138	,180	P>.05
	Erkek	17,13	75	2,75				
6. altboyut	Kız	11,38	65	2,70	,704	138	,088	P>.05
	Erkek	10,57	75	2,87				
7. altboyut	Kız	19,90	65	6,41	,604	138	,907	P>.05
	Erkek	19,77	75	7,13				
8. altboyut	Kız	7,58	65	2,48	,258	138	,742	P>.05
	Erkek	7,72	75	2,35				
9. altboyut	Kız	4,75	65	1,09	,463	138	,171	P>.05
	Erkek	5,00	75	1,01				
10.altboyut	Kız	16,04	65	2,74	4,219	138	,078	P>.05
	Erkek	15,10	75	3,50				
11. altboyut	Kız	13,92	65	2,99	,281	138	,692	P>.05
	Erkek	13,72	75	3,03				
12. altboyut	Kız	3,09	65	,65	2,432	138	,833	P>.05
	Erkek	3,06	75	,77				

*n=140, p=0.05

Tablo 25'te görüldüğü üzere katılımcıların cinsiyetleri ile ölçeğin alt boyutları arasında anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır. Bu bulgu “ergenlerin cinsiyetlerine bağlı olarak ölçeğin alt boyutları arasında olumlu veya olumsuz bir değişim olmamaktadır” şeklinde yorumlanabilir.

4.4.2. Katılımcıların Yaşları ile Ölçeğin Alt Boyutları Arasındaki İlişki

Araştırmanın dördüncü alt problemi çerçevesinde ikinci sorusu “Anne babası boşanmış olan ergenlerin yaşları ile ölçeğin alt boyutları arasında anlamlı bir farklılaşma var mıdır?” şeklindedir. İlgili bulgular Tablo 26’da sunulmuştur.

Tablo 26.

Katılımcıların Yaşları ile Ölçeğin Alt Boyutları Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi

		Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Fark
1. altboyut	Gruplar arası	30,936	4	7,734	,722	,578	p>.05 Fark anlamsız
	Gruplar içi	1445,207	135	10,705			
	Toplam	1476,143	139				
2. altboyut	Gruplar arası	19,558	4	4,890	,515	,725	p>.05 Fark anlamsız
	Gruplar içi	1282,235	135	9,498			
	Toplam	1301,793	139				
3. altboyut	Gruplar arası	11,347	4	2,837	1,139	,341	p>.05 Fark anlamsız
	Gruplar içi	336,338	135	2,491			
	Toplam	347,686	139				
4. altboyut	Gruplar arası	73,236	4	18,309	4,034	,004	p<.05 Fark anlamlı
	Gruplar içi	612,649	135	4,538			
	Toplam	685,886	139				
5. altboyut	Gruplar arası	29,588	4	7,397	1,070	,374	p>.05 Fark anlamsız
	Gruplar içi	933,555	135	6,915			
	Toplam	963,143	139				
6. altboyut	Gruplar arası	17,773	4	4,443	,554	,696	p>.05 Fark anlamsız
	Gruplar içi	1082,877	135	8,021			
	Toplam	1100,650	139				
7. altboyut	Gruplar arası	367,631	4	91,908	2,057	,090	p>.05 Fark anlamsız
	Gruplar içi	6031,591	135	44,678			
	Toplam	6399,221	139				
8. altboyut	Gruplar arası	10,937	4	2,734	,465	,762	p>.05 Fark anlamsız
	Gruplar içi	794,606	135	5,886			
	Toplam	805,543	139				
9. altboyut	Gruplar arası	,770	4	,192	,169	,954	p>.05 Fark anlamsız
	Gruplar içi	153,402	135	1,136			
	Toplam	154,171	139				
10. altboyut	Gruplar arası	7,635	4	1,909	,182	,947	p>.05 Fark anlamsız
	Gruplar içi	1415,108	135	10,482			
	Toplam	1422,743	139				
11. altboyut	Gruplar arası	37,005	4	9,251	1,022	,398	p>.05 Fark anlamsız
	Gruplar içi	1222,167	135	9,053			
	Toplam	1259,171	139				
12. altboyut	Gruplar arası	,707	4	,177	,334	,855	p>.05 Fark anlamsız
	Gruplar içi	71,429	135	,529			
	Toplam	72,136	139				

Tablo 26’da görüldüğü üzere, katılımcıların yaşları ile ölçeğin alt boyutları arasındaki fark incelendiğinde, yalnızca dördüncü alt boyutta (eleştiriye duyarlılık) ($p=,004$) bir farkın olduğu görülmektedir. Bu farkın hangi yaş gurupları arasında olduğunu bulmak için scheffe testi kullanılmıştır. Bu teste göre 16 ($\bar{X}=9,46$) ile 17 ($\bar{X}=7,76$) ($p=,015$) yaşları arasında olan katılımcılar arasında farkın olduğu ve bu farkın 16 yaşındaki katılımcılar lehine olduğu gözlenmiştir. Yani 16 yaşında olan katılımcıların 17 yaşında olan katılımcılara göre eleştiriye duyarlılıkları daha fazladır. 15-17 yaşları arası orta ergenlik dönemi olarak adlandırılmaktadır. Bu dönemde anne babayla ve çevreyle yaşanan çatışmalar giderek azalır. Ergenlerin yetenekleri artar ve ergenler topluma karşı daha sosyal olmaya çalışırlar. Çevrelerinden kendilerine gelen eleştirilere duyarlı olmaları da bu dönemde gelişen yetenekler arasındadır. Çevreleriyle iletişim kurma ve olayları anlama, yorumlama konusunda daha olgun davranırlar. Bu nedenle çevreden kendilerine gelen eleştirilerden daha az etkilenecek, kendilerine yöneltilen eleştiriler karşısında daha olumlu tutumlar sergilerler (Kulaksızoğlu, 2005).

4.4.3. Katılımcıların Anne ve Babalarının Boşanma Süresi ile Ölçeğin Alt Boyutları Arasındaki İlişki

Araştırmanın dördüncü alt problemi çerçevesinde üçüncü sorusu “Anne babası boşanmış olan ergenlerin anne ve babalarının boşanma süresi ile ölçeğin alt boyutları arasında anlamlı bir farklılaşma var mıdır?” şeklindedir. İlgili bulgular Tablo 27’de sunulmuştur.

Tablo 27.

Katılımcıların Anne ve Babalarının Boşanma Süresi ile Ölçeğin Alt Boyutları Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi

		Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	P	Fark
1. altboyut	Gruplar arası	21,369	4	5,342	,496	,739	p>.05
	Gruplar içi	1454,774	135	10,776			Fark
	Toplam	1476,143	139				anlamsız
2. altboyut	Gruplar arası	39,475	4	9,869	1,055	,381	p>.05
	Gruplar içi	1262,317	135	9,350			Fark
	Toplam	1301,793	139				anlamsız
3. altboyut	Gruplar arası	3,005	4	,751	,294	,881	p>.05
	Gruplar içi	344,681	135	2,553			Fark
	Toplam	347,686	139				anlamsız
4. altboyut	Gruplar arası	4,702	4	1,175	,233	,919	p>.05
	Gruplar içi	681,184	135	5,046			Fark
	Toplam	685,886	139				anlamsız
5. altboyut	Gruplar arası	20,182	4	5,045	,722	,578	p>.05
	Gruplar içi	942,961	135	6,985			Fark
	Toplam	963,143	139				anlamsız
6. altboyut	Gruplar arası	50,085	4	12,521	1,609	,176	p>.05
	Gruplar içi	1050,565	135	7,782			Fark
	Toplam	1100,650	139				anlamsız
7. altboyut	Gruplar arası	216,137	4	54,034	1,180	,323	p>.05
	Gruplar içi	6183,084	135	45,801			Fark
	Toplam	6399,221	139				anlamsız
8. altboyut	Gruplar arası	33,751	4	8,438	1,476	,213	p>.05
	Gruplar içi	771,792	135	5,717			Fark
	Toplam	805,543	139				anlamsız
9. altboyut	Gruplar arası	16,192	4	4,048	3,961	,005	p<.05
	Gruplar içi	137,979	135	1,022			Fark
	Toplam	154,171	139				anlamlı
10. altboyut	Gruplar arası	32,075	4	8,019	,778	,541	p>.05
	Gruplar içi	1390,668	135	10,301			Fark
	Toplam	1422,743	139				anlamsız
11. altboyut	Gruplar arası	86,682	4	21,671	2,495	,056	p>.05
	Gruplar içi	1172,489	135	8,685			Fark
	Toplam	1259,171	139				anlamsız
12. altboyut	Gruplar arası	1,355	4	,339	,646	,631	p>.05
	Gruplar içi	70,781	135	,524			Fark
	Toplam	72,136	139				anlamsız

Tablo 27’de görüldüğü üzere katılımcıların anne babalarının ayrılma yılları ile ölçeğin alt boyutları arasında anlamlı bir farka rastlanmıştır. Bu fark dokuzuncu boyutta (tartışmalara katılabilme derecesi) ortaya çıkmaktadır ($p=,005$). Bu farkın hangi guruplar arasında olduğunu bulmak için yapılan sheffi testi incelendiğinde, 0-6 ay ($\bar{X}=3,50$), 7-12 ay ($\bar{X}=5,45$) ve 13-36 ay ($\bar{X}=5,21$) arasında anlamlı bir farklılık ortaya çıkmaktadır. Bu fark 7-12 ve 13-36 ayda daha çok görülmüştür. Yani anne babası 7-36 ay arası ayrı olan ergenlerin tartışmalara katılabilme dereceleri daha yüksektir. Anne babanın ayrılmasından sonra çocuk bir süre bu duruma alışmakta zorlanır ve bir takım duygusal problemler yaşayarak, içe kapanık bir hal alır. Bu bulgu anne babanın ayrılmasında ilk altı ayın ergen için stresli bir süreç olduğunu düşündürebilir. Yedinci aydan itibaren ise bu stresli sürecin azalarak, ergen tarafından ebeveyn ayrılığının kabul edilip, içe kapanıklıktan kurtulması ve çevreye karşı kendi duygu ve düşüncelerini rahatlıkla söyleyebilmesi durumu söz konusudur.

4.4.4. Katılımcıların Yaşadıkları Birey ile Ölçeğin Alt Boyutları Arasındaki İlişki

Araştırmanın dördüncü alt problemi çerçevesinde dördüncü sorusu “Anne babası boşanmış olan ergenlerin şu an kiminle yaşadıkları ile ölçeğin alt boyutları arasında anlamlı bir farklılaşma var mıdır?” şeklindedir. İlgili bulgular Tablo 28’de sunulmuştur.

Tablo 28.

Katılımcıların Yaşadıkları Birey ile Ölçeğin Alt Boyutları Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi

		Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Fark
1. altboyut	Gruplar arası	15,141	2	7,571	,710	,493	p>.05
	Gruplar içi	1461,002	137	10,664			Fark
	Toplam	1476,143	139				anlamsız
2. altboyut	Gruplar arası	28,586	2	14,293	1,538	,219	p>.05
	Gruplar içi	1273,207	137	9,293			Fark
	Toplam	1301,793	139				anlamsız
3. altboyut	Gruplar arası	3,424	2	1,712	,681	,508	p>.05
	Gruplar içi	344,262	137	2,513			Fark
	Toplam	347,686	139				anlamsız
4. altboyut	Gruplar arası	13,213	2	6,606	1,346	,264	p>.05
	Gruplar içi	672,673	137	4,910			Fark
	Toplam	685,886	139				anlamsız
5. altboyut	Gruplar arası	81,900	2	40,950	6,366	,002	p<.05
	Gruplar içi	881,243	137	6,432			Fark
	Toplam	963,143	139				anlamlı
6. altboyut	Gruplar arası	5,296	2	2,648	,331	,719	p>.05
	Gruplar içi	1095,354	137	7,995			Fark
	Toplam	1100,650	139				anlamsız
7. altboyut	Gruplar arası	476,066	2	238,033	5,506	,005	p<.05
	Gruplar içi	5923,155	137	43,235			Fark
	Toplam	6399,221	139				anlamlı
8. altboyut	Gruplar arası	3,298	2	1,649	,282	,755	p>.05
	Gruplar içi	802,245	137	5,856			Fark
	Toplam	805,543	139				anlamsız
9. altboyut	Gruplar arası	,217	2	,108	,096	,908	p>.05
	Gruplar içi	153,955	137	1,124			Fark
	Toplam	154,171	139				anlamsız
10. altboyut	Gruplar arası	22,320	2	11,160	1,092	,339	p>.05
	Gruplar içi	1400,423	137	10,222			Fark
	Toplam	1422,743	139				anlamsız
11. altboyut	Gruplar arası	47,467	2	23,733	2,683	,072	p>.05
	Gruplar içi	1211,705	137	8,845			Fark
	Toplam	1259,171	139				anlamsız
12. altboyut	Gruplar arası	,089	2	,045	,085	,919	p>.05
	Gruplar içi	72,047	137	,526			Fark
	Toplam	72,136	139				anlamsız

Tablo 28’de görüldüğü üzere katılımcıların ayrı olan anne babaları veya başka kişi ile yaşamaları ile ölçeğin alt boyutları arasında anlamlı bir farka rastlanmıştır. Bu farkın beşinci (depresif duygulanım) ($p=,002$) ve yedinci alt boyutlarda (psikosomatik belirtiler) ($p=,005$) olduğu görülmektedir. Beşinci alt boyuttaki bu farkın hangi guruplar lehine olduğu scheffe testi ile ortaya çıkarılmıştır. Buna göre, katılımcıların birlikte yaşadıkları baba ($\bar{X}=17,80$) ile diğer olarak adlandırılan ($\bar{X}=14,92$) bir kişi arasında baba lehine anlamlı bir farka rastlanmıştır. Yani beşinci boyuttaki depresif duygulanım düzeyinin katılımcıların babalarıyla yaşamalarına bağlı olarak yükseldiği görülmektedir. Yine yedinci alt boyutta (psikosomatik belirtiler) diğer olarak adlandırılan kişilerin yanında yaşayan katılımcılarla ($\bar{X}=25,53$), anne ($\bar{X}=19,42$) arasında anlamlı bir farkın olduğu, bu farkın, diğer olarak adlandırılan kişiler lehine olduğu ortaya çıkmaktadır. Yani anne baba boşanmasından sonra ergenin annesiyle değil diğer aile bireyleriyle yaşaması durumunda psikosomatik belirtiler göstermeye daha yatkın oldukları görülmüştür. Ergenin babasıyla kalması durumunda depresyon düzeyinde artış görülmesi, aralarında sağlıklı ilişkilerin yaşanmaması şeklinde açıklanabilir. Ayrıca ergenin anneden uzak yaşayarak bu durumdan duyduğu psikolojik rahatsızlığı dile getiremeyip psikosomatik belirtiler göstermeye daha elverişli oldukları söylenebilir.

4.4.5. Katılımcıların Babaları ile Görüşme Sıklığı ile Ölçeğin Alt Boyutları Arasındaki İlişki

Araştırmanın dördüncü alt problemi çerçevesinde beşinci sorusu “Anne babası boşanmış olan ergenlerin babalarıyla görüşme sıklığı ile ölçeğin alt boyutları arasında anlamlı bir farklılaşma var mıdır?” şeklindedir. İlgili bulgular Tablo 29’da sunulmuştur.

Tablo 29.

Katılımcıların Babaları ile Görüşme Sıklığı ile Ölçeğin Alt Boyutları Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi

		Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Fark
1. altboyut	Gruplar arası	33,510	5	6,702	,623	,683	p>.05 Fark anlamsız
	Gruplar içi	1442,633	134	10,766			
	Toplam	1476,143	139				
2. altboyut	Gruplar arası	31,026	5	6,205	,654	,659	p>.05 Fark anlamsız
	Gruplar içi	1270,767	134	9,483			
	Toplam	1301,793	139				
3. altboyut	Gruplar arası	12,997	5	2,599	1,041	,396	p>.05 Fark anlamsız
	Gruplar içi	334,689	134	2,498			
	Toplam	347,686	139				
4. altboyut	Gruplar arası	11,909	5	2,382	,474	,795	p>.05 Fark anlamsız
	Gruplar içi	673,976	134	5,030			
	Toplam	685,886	139				
5. altboyut	Gruplar arası	56,875	5	11,375	1,682	,143	p>.05 Fark anlamsız
	Gruplar içi	906,268	134	6,763			
	Toplam	963,143	139				
6. altboyut	Gruplar arası	34,145	5	6,829	,858	,511	p>.05 Fark anlamsız
	Gruplar içi	1066,505	134	7,959			
	Toplam	1100,650	139				
7. altboyut	Gruplar arası	301,170	5	60,234	1,324	,258	p<.05 Fark anlamsız
	Gruplar içi	6098,051	134	45,508			
	Toplam	6399,221	139				
8. altboyut	Gruplar arası	11,148	5	2,230	,376	,864	p>.05 Fark anlamsız
	Gruplar içi	794,394	134	5,928			
	Toplam	805,543	139				
9. altboyut	Gruplar arası	5,397	5	1,079	,972	,437	p>.05 Fark anlamsız
	Gruplar içi	148,775	134	1,110			
	Toplam	154,171	139				
10. altboyut	Gruplar arası	50,180	5	10,036	,980	,433	p>.05 Fark anlamsız
	Gruplar içi	1372,563	134	10,243			
	Toplam	1422,743	139				
11. altboyut	Gruplar arası	69,966	5	13,993	1,577	,171	p>.05 Fark anlamsız
	Gruplar içi	1189,205	134	8,875			
	Toplam	1259,171	139				
12. altboyut	Gruplar arası	2,924	5	,585	1,132	,011	P<.05 Fark anlamlı
	Gruplar içi	69,211	134	,517			
	Toplam	72,136	139				

Tablo 29’da görüldüğü üzere katılımcıların babaları ile görüşme sıklığı ile ölçeğin alt boyutları arasında sadece 12. alt boyutta (psişik izolasyon) anlamlı bir farka rastlanmıştır. Bu farkın hangi gruplar arasında olduğunu bulmak için yapılan scheffe testi sonrasında, ayda bir kez babasını gören katılımcıların ($\bar{X}=6,70$) haftada bir kez gören katılımcılara ($\bar{X}=5,75$) göre daha fazla ruhsal yalnızlık yaşadığı görülmüştür. Baba figürü ergenlik döneminde ergen için önemli bir faktördür. Babanın varlığı ergen için güvenli ve sağlıklı bir ortamı ifade etmektedir. Ebeveyn boşanmasından sonra babayla görüşmelerin giderek azalması ergenin kendini yalnız hissetmesine neden olabilmektedir. Özellikle erkek ergenler için baba, bütünleşeceği ve model alacağı önemli bir figürdür. Bu dönemde babanın evden gitmesi ergende babaya karşı nefret duygusunun gelişmesine ve özgüven eksikliğinin yaşanmasına neden olmaktadır (Öz, 2005). Bu sonucun bertaraf edilmesi için baba, bu durumu ergenin lehine çevirecek şekilde kullanılmalı, çocuğuyla geçireceği kısıtlı zamanı kaliteli ve dolu olarak yaşamalıdır.

4.4.6. Katılımcıların Anne ile Görüşme Sıklığı ile Ölçeğin Alt Boyutları Arasındaki İlişki

Araştırmanın dördüncü alt problemi çerçevesinde altıncı sorusu “Anne babası boşanmış olan ergenlerin anneleriyle görüşme sıklığı ile ilgili ölçeğin alt boyutları arasında anlamlı bir farklılaşma var mıdır?” şeklindedir. İlgili bulgular Tablo 30’da sunulmuştur.

Tablo 30.

Katılımcıların Anne ile Görüşme Sıklığı ile Ölçeğin Alt Boyutları Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi

		Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Fark
1. altboyut	Gruplar arası	47,673	4	11,918	1,126	,347	p>.05 Fark anlamsız
	Gruplar içi	1428,470	135	10,581			
	Toplam	1476,143	139				
2. altboyut	Gruplar arası	113,134	4	28,284	2,989	,021	P<.05 Fark anamlı
	Gruplar içi	1277,287	135	9,461			
	Toplam	1390,421	139				
3. altboyut	Gruplar arası	7,011	4	1,753	,695	,597	p>.05 Fark anlamsız
	Gruplar içi	340,675	135	2,524			
	Toplam	347,686	139				
4. altboyut	Gruplar arası	12,335	4	3,084	,618	,650	p>.05 Fark anlamsız
	Gruplar içi	673,551	135	4,989			
	Toplam	685,886	139				
5. altboyut	Gruplar arası	47,386	4	11,846	1,746	,143	p>.05 Fark anlamsız
	Gruplar içi	915,757	135	6,783			
	Toplam	963,143	139				
6. altboyut	Gruplar arası	50,027	4	12,507	1,607	,176	p>.05 Fark anlamsız
	Gruplar içi	1050,623	135	7,782			
	Toplam	1100,650	139				
7. altboyut	Gruplar arası	105,909	4	26,477	,568	,686	p>.05 Fark anlamsız
	Gruplar içi	6293,312	135	46,617			
	Toplam	6399,221	139				
8. altboyut	Gruplar arası	35,944	4	8,986	1,576	,184	p>.05 Fark anlamsız
	Gruplar içi	769,599	135	5,701			
	Toplam	805,543	139				
9. altboyut	Gruplar arası	5,040	4	1,260	1,141	,340	p>.05 Fark anlamsız
	Gruplar içi	149,131	135	1,105			
	Toplam	154,171	139				
10. altboyut	Gruplar arası	59,894	4	14,973	1,483	,211	p>.05 Fark anlamsız
	Gruplar içi	1362,849	135	10,095			
	Toplam	1422,743	139				
11. altboyut	Gruplar arası	9,724	4	2,431	,263	,901	p>.05 Fark anlamsız
	Gruplar içi	1249,448	135	9,255			
	Toplam	1259,171	139				
12. altboyut	Gruplar arası	4,050	4	1,012	2,007	,097	p>.05 Fark anlamsız
	Gruplar içi	68,086	135	,504			
	Toplam	72,136	139				

Tablo 30’da görüldüğü üzere katılımcıların anneleri ile görüşme sıklığı ile ölçeğin alt boyutları arasında sadece ikinci alt boyutta (kendilik kavramının sürekliliği) anlamlı bir farka rastlanmıştır. Bu farkın hangi gruplar arasında olduğunu bulmak için yapılan scheffe testi sonrasında, ayda bir kez annelerini gören ($\bar{X}=14,70$) katılımcıların, haftada bir kez ($\bar{X}=19,42$) annelerini gören katılımcılara göre kendilik kavramının oluşmasında daha olumsuz sonuçlar verdiği görülmektedir. Anne babası boşanmış ergenlerin annelerini ayda bir kez görmeleri onların kendilik kavramını yani kendilerini, ilgi ve yeteneklerini yeterince tanıyıp ifade etmelerini olumsuz olarak etkilemektedir. Anne baba ayrılığının ardından bireyin kendini tanıyıp, kendi ilgi ve yeteneklerinin farkında olmasında anne babayla düzenli görüşülmesinin önemi büyüktür.

4.4.7. Katılımcıların Kardeş Sayısı ile Ölçeğin Alt Boyutları Arasındaki İlişki

Araştırmanın dördüncü alt problemi çerçevesinde yedinci sorusu “Anne babası boşanmış olan ergenlerin kardeş sayısı ile ölçeğin alt boyutları arasında anlamlı bir farklılaşma var mıdır?” şeklindedir. İlgili bulgular Tablo 31’de sunulmuştur.

Tablo 31.

Katılımcıların Kardeş Sayısı ile Ölçeğin Alt Boyutları Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi

		Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Fark
1. altboyut	Gruplar arası	12,722	3	4,241	,394	,757	p>.05 Fark anlamsız
	Gruplar içi	1463,421	136	10,760			
	Toplam	1476,143	139				
2. altboyut	Gruplar arası	52,324	3	17,441	1,898	,133	p>.05 Fark anlamsız
	Gruplar içi	1249,469	136	9,187			
	Toplam	1301,793	139				
3. altboyut	Gruplar arası	20,016	3	6,672	2,769	,044	p<.05 Fark anlamlı
	Gruplar içi	327,670	136	2,409			
	Toplam	347,686	139				
4. altboyut	Gruplar arası	38,220	3	12,740	2,675	,050	p<.05 Fark anlamlı
	Gruplar içi	647,665	136	4,762			
	Toplam	685,886	139				
5. altboyut	Gruplar arası	17,790	3	5,930	,853	,467	p>.05 Fark anlamsız
	Gruplar içi	945,353	136	6,951			
	Toplam	963,143	139				
6. altboyut	Gruplar arası	17,281	3	5,760	,723	,540	p>.05 Fark anlamsız
	Gruplar içi	1083,369	136	7,966			
	Toplam	1100,650	139				
7. altboyut	Gruplar arası	286,898	3	95,633	2,128	,100	p>.05 Fark anlamsız
	Gruplar içi	6112,323	136	44,944			
	Toplam	6399,221	139				
8. altboyut	Gruplar arası	3,265	3	1,088	,185	,907	p>.05 Fark anlamsız
	Gruplar içi	802,278	136	5,899			
	Toplam	805,543	139				
9. altboyut	Gruplar arası	,722	3	,241	,213	,887	p>.05 Fark anlamsız
	Gruplar içi	153,450	136	1,128			
	Toplam	154,171	139				
10. altboyut	Gruplar arası	41,615	3	13,872	1,366	,256	p>.05 Fark anlamsız
	Gruplar içi	1381,128	136	10,155			
	Toplam	1422,743	139				
11. altboyut	Gruplar arası	15,515	3	5,172	,566	,639	p>.05 Fark anlamsız
	Gruplar içi	1243,657	136	9,145			
	Toplam	1259,171	139				
12. altboyut	Gruplar arası	3,189	3	1,063	2,097	,104	p>.05 Fark anlamsız
	Gruplar içi	68,946	136	,507			
	Toplam	72,136	139				

Tablo 31’de görüldüğü üzere katılımcıların kardeş sayısı ile ölçeğin alt boyutları arasında anlamlı bir farka rastlanmıştır. Bu fark üçüncü (insanlara güven duyma) ($p=,044$) ve dördüncü alt boyutta (eleştiriye duyarlılık) ($p=,050$) ortaya çıkmaktadır. Bu farkların hangi gruplar lehine olduğu scheffe testi ile ortaya çıkarılmıştır. Buna göre, dördüncü alt boyut düzeyinde (eleştiriye duyarlılık), kardeş sayısı iki olan katılımcıların ($\bar{X}=9,56$), kardeş sayısı üç ($\bar{X}=8,00$) olan katılımcılara oranla daha yüksek çıktığı görülmektedir. Üçüncü alt boyut düzeyinde ise (insanlara güven duyma) ise kardeş sayısı iki olan katılımcıların ($\bar{X}=18,00$), kardeş sayısı üç ($\bar{X}=15,67$) olan katılımcılara oranla daha yüksek olduğu saptanmıştır. Bu sonuçlar, kardeş sayısı iki olan ergenlerin çevreden kendilerine gelen eleştirilere daha açık ve daha olumlu baktıklarını, aynı zamanda insanlara güvenme konusunda herhangi bir problem yaşamadıklarını göstermektedir. Burada anne babası boşanmış ve kardeş sayısı iki olan ergenlerin anne babalarının ayrılmaları durumunda kardeşleriyle aralarındaki sağlıklı ilişki ile iletişimin, insanlara güven duymalarını ve eleştirilere daha duyarlı olmalarını olumlu yönde artırdığını göstermektedir.

4.4.8. Katılımcıların Psikolojik Yardım Alıp Almamaları ile Ölçeğin Alt Boyutları Arasındaki İlişki

Araştırmanın dördüncü alt problemi çerçevesinde sekizinci sorusu “Anne babası boşanmış olan ergenlerin psikolojik yardım alıp almamaları ile ölçeğin alt boyutları arasında anlamlı bir farklılaşma var mıdır?” şeklindedir. İlgili bulgular Tablo 32’de sunulmuştur.

Tablo 32.

Katılımcıların Psikolojik Yardım Alıp Almamaları ile Ölçeğin Alt Boyutları Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi

		$\bar{X}$	N	SS	t	df	p	Açıklama
1. altboyut	Aldım	28,76	21	4,38	6,090	138	,110	P>.05 Fark anlamsız
	Almadım	27,10	119	2,97				
2. altboyut	Aldım	14,33	21	3,18	,092	138	,061	P>.05 Fark anlamsız
	Almadım	12,87	119	2,99				
3. altboyut	Aldım	11,19	21	1,47	,214	138	,789	P>.05 Fark anlamsız
	Almadım	11,28	119	1,60				
4. altboyut	Aldım	8,95	21	2,31	,012	138	,791	P>.05 Fark anlamsız
	Almadım	8,80	119	2,21				
5. altboyut	Aldım	15,66	21	2,93	,425	138	,050	P<.05 Fark anlamlı
	Almadım	17,06	119	2,53				
6. altboyut	Aldım	12,19	21	2,87	,048	138	,040	P<.05 Fark anlamlı
	Almadım	10,73	119	2,75				
7. altboyut	Aldım	19,26	21	5,92	1,036	138	,013	P<.05 Fark anlamlı
	Almadım	23,04	119	6,79				
8. altboyut	Aldım	7,80	21	2,58	,336	138	,769	P>.05 Fark anlamsız
	Almadım	7,63	119	2,38				
9. altboyut	Aldım	4,90	21	,889	1,124	138	,919	P>.05 Fark anlamsız
	Almadım	4,88	119	1,08				
10. altboyut	Aldım	15,76	21	4,03	,202	138	,783	P>.05 Fark anlamsız
	Almadım	15,50	119	3,04				
11. altboyut	Aldım	13,47	21	3,42	,542	138	,621	P>.05 Fark anlamsız
	Almadım	13,87	119	2,94				
12. altboyut	Aldım	2,95	21	,74	,000	138	,402	P>.05 Fark anlamsız
	Almadım	3,10	119	,71				

Tablo 32’de görüldüğü üzere katılımcıların herhangi bir psikolojik yardım alıp almamaları ile ölçeğin alt boyutları arasında anlamlı bir farka rastlanmıştır. Bu fark beşinci (depresif duygulanım) ($p=,050$), altıncı (hayalperestlik) ($p=,040$) ve yedinci alt boyutta (psikosomatik belirtiler) ($p=,013$) ortaya çıkmaktadır. Detaylı olarak ortalamalar incelendiğinde, sonuçların beşinci alt boyutta ($\bar{X}=17,06$), altıncı alt boyutta ($\bar{X}=12,19$) ve yedinci alt boyutta psikolojik yardım alanlar lehine ($\bar{X}=23,04$) olduğu görülmektedir. Buna göre psikolojik yardım alanların depresif duygulanım düzeyleri daha düşük, hayal edebilme durumları daha yüksek ve psikosomatik belirtileri daha düşük çıkmıştır. Bireylerin herhangi bir problemle karşı karşıya kaldıklarında ve problemle baş edemeyeceklerini düşündüklerinde bir psikolojik yardım almaları onlar için her zaman faydalı olacaktır. Toplumda birçok birey ne yazık ki psikolojik yardım almayı reddetmekte ve bundan dolayı çeşitli davranışsal problemler sergilemektedirler.

4.4.9. Katılımcıların Annelerinin Başka Evlilik Yapması Durumu ile Ölçeğin Alt Boyutları Arasındaki İlişki

Araştırmanın dördüncü alt problemi çerçevesinde dokuzuncu sorusu “Anne babası boşanmış olan ergenlerin annelerinin başka evlilik yapması durumu ile ölçeğin alt boyutları arasında anlamlı bir farklılaşma var mıdır?” şeklindedir. İlgili bulgular Tablo 33’te sunulmuştur.

Tablo 33.

Annenin Başka Evlilik Yapma Durumuna Göre Ölçeğin Alt Boyutları Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi

		$\bar{X}$	N	SS	t	df	p	Açıklama
1. altboyut	Evet	27,68	47	3,21	,109	138	,402	P>.05 Fark anlamsız
	Hayır	27,19	93	3,28				
2. altboyut	Evet	13,17	47	3,11	1,147	138	,834	P>.05 Fark anlamsız
	Hayır	13,05	93	3,04				
3. altboyut	Evet	11,38	47	1,54	,771	138	,550	P>.05 Fark anlamsız
	Hayır	11,21	93	1,60				
4. altboyut	Evet	9,06	47	2,14	,626	138	,367	P>.05 Fark anlamsız
	Hayır	8,70	93	2,26				
5. altboyut	Evet	16,65	47	2,70	,026	138	,535	P>.05 Fark anlamsız
	Hayır	16,95	93	2,60				
6. altboyut	Evet	11,14	47	2,87	,074	138	,558	P>.05 Fark anlamsız
	Hayır	10,84	93	2,79				
7. altboyut	Evet	22,76	47	6,44	,019	138	,000	P<.05 Fark anlamlı
	Hayır	18,35	93	6,49				
8. altboyut	Evet	7,63	47	2,68	2,421	138	,951	P>.05 Fark anlamsız
	Hayır	7,66	93	2,26				
9. altboyut	Evet	5,00	47	,807	8,606	138	,308	P>.05 Fark anlamsız
	Hayır	4,82	93	1,15				
10. altboyut	Evet	15,08	47	3,11	,172	138	,226	P>.05 Fark anlamsız
	Hayır	15,77	93	3,23				
11. altboyut	Evet	13,59	47	3,04	,033	138	,546	P>.05 Fark anlamsız
	Hayır	13,92	93	3,00				
12. altboyut	Evet	3,02	47	,73	,000	138	,510	P>.05 Fark anlamsız
	Hayır	3,10	93	,71				

Tablo 33'te görüldüğü üzere katılımcıların annelerinin başka bir evlilik yapma yapmamaları ile ölçeğin alt boyutları arasında anlamlı bir farka rastlanmıştır. Bu fark yedinci alt boyutta (psikosomatik belirtiler) ($p=,000$) ortaya çıkmaktadır. Detaylı olarak ortalamalar incelendiğinde, evlilik yapan annelerin çocuklarının ($\bar{X}=22,76$) anneleri evlilik yapmayanlara oranla ($\bar{X}=18,35$) daha yüksek psikosomatik belirti gösterdiği görülmektedir. Anne babası ayrılan ergenler, anne ve babalarının yeniden evlilik yapma durumunu düşünerek psikolojik problemler yaşamaktadırlar. Üçüncü bir kişinin aralarına katılarak anne veya babasıyla ilişkisinin olumsuz yönde etkileneceğini düşünerek, psikolojik kökenli fiziksel olarak bir takım rahatsızlıklarının olduğu hissine kapılmaktadırlar. Temur'a (2012) göre psikosomatik belirtiler, bireyin anne babasının boşanmasından dolayı yaşadığı psikolojik rahatsızlığı dile getirememesinden kaynaklanmaktadır.

4.4.10. Katılımcıların Babalarının Başka Evlilik Yapması Durumu ile Ölçeğin Alt Boyutları Arasındaki İlişki

Araştırmanın dördüncü alt problemi çerçevesinde 10. sorusu "Anne babası boşanmış olan ergenlerin babalarının başka evlilik yapması durumu ile ölçeğin alt boyutları arasında anlamlı bir farklılaşma var mıdır?" şeklindedir. İlgili bulgular Tablo 34'te sunulmuştur.

Tablo 34.

Babanın Başka Evlilik Yapma Durumuna Göre Ölçeğin Alt Boyutları Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi

		$\bar{X}$	N	SS	t	Df	p	Açıklama
1. altboyut	Evet	27,59	64	3,36	,100	138	,426	P>.05 Fark anlamsız
	Hayır	27,14	75	3,19				
2. altboyut	Evet	13,73	64	2,99	,011	138	,005	P<.05 Fark anlamlı
	Hayır	12,29	75	2,97				
3. altboyut	Evet	11,42	64	1,54	1,615	138	,262	P>.05 Fark anlamsız
	Hayır	11,12	75	1,61				
4. altboyut	Evet	8,79	64	2,12	1,754	138	,826	P>.05 Fark anlamsız
	Hayır	8,88	75	2,31				
5. altboyut	Evet	17,14	64	2,51	1,843	138	,227	P>.05 Fark anlamsız
	Hayır	16,60	75	2,73				
6. altboyut	Evet	10,53	64	2,93	,260	138	,097	P>.05 Fark anlamsız
	Hayır	11,33	75	2,67				
7. altboyut	Evet	20,21	64	7,04	,151	138	,609	P>.05 Fark anlamsız
	Hayır	19,62	75	6,55				
8. altboyut	Evet	7,51	64	2,47	,065	138	,554	P>.05 Fark anlamsız
	Hayır	7,76	75	2,37				
9. altboyut	Evet	4,92	64	,99	,312	138	,705	P>.05 Fark anlamsız
	Hayır	4,85	75	1,11				
10. altboyut	Evet	15,43	64	2,83	1,069	138	,620	P>.05 Fark anlamsız
	Hayır	15,70	75	3,45				
11. altboyut	Evet	13,79	64	2,59	2,581	138	,984	P>.05 Fark anlamsız
	Hayır	13,78	75	3,33				
12. altboyut	Evet	3,07	64	,69	,351	138	,988	P>.05 Fark anlamsız
	Hayır	3,08	75	,74				

Tablo 34'te görüldüğü üzere katılımcıların babalarının başka bir evlilik yapma yapmamaları ile ölçeğin alt boyutları arasında anlamlı bir farka rastlanmıştır. Bu fark ikinci alt boyutta (kendilik kavramının sürekliliği) ($p=,005$) ortaya çıkmaktadır. Detaylı olarak ortalamalar incelendiğinde, babaları evlilik yapan ergenlerin ($\bar{X}=13,75$), babaları evlilik yapmayan ergenlere oranla ($\bar{X}=12,29$) kendilerini tanıma durumlarının daha fazla olduğu görülmektedir. Anne babanın, boşanma olayından sonra yeniden evlenmeleri mümkündür. Burada önemli olan ergenin bu evlilikten zarar görmemesini sağlamaktır. Anne baba tekrardan evlense bile ergenle arasındaki ilişkinin kopmamasına özen göstermelidir. Bu durum babanın tekrardan evlenmesi durumunda ergenle arasındaki sağlıklı ilişkinin zedelenmeden bireyin kendisini tanımasını olumlu yönde etkilediğini göstermektedir.

4.4.11. Katılımcıların Yaşadıkları Aile Tipi Durumu ile Ölçeğin Alt Boyutları Arasındaki İlişki

Araştırmanın dördüncü alt problemi çerçevesinde 11. sorusu “Anne babası boşanmış olan ergenlerin yaşadıkları aile tipi ile ölçeğin alt boyutları arasında anlamlı bir farklılaşma var mıdır?” şeklindedir. İlgili bulgular Tablo 35'te sunulmuştur.

Tablo 35.

Katılımcıların Yaşadıkları Aile Tipi ile Ölçeğin Alt Boyutları Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi

		$\bar{X}$	N	SS	T	df	p	Açıklama
1. altboyut	Çekirdek	27,41	103	3,32	,004	138	,765	P>.05 Fark anlamsız
	Geniş	27,22	35	3,18				
2. altboyut	Çekirdek	12,83	103	3,15	1,158	138	,063	P>.05 Fark anlamsız
	Geniş	13,88	35	2,73				
3. altboyut	Çekirdek	11,23	103	1,64	2,576	138	,854	P>.05 Fark anlamsız
	Geniş	11,28	35	1,38				
4. altboyut	Çekirdek	8,66	103	2,28	1,393	138	,170	P>.05 Fark anlamsız
	Geniş	9,22	35	1,97				
5. altboyut	Çekirdek	16,95	103	2,37	4,132	138	,337	P>.05 Fark anlamsız
	Geniş	16,40	35	3,21				
6. altboyut	Çekirdek	11,04	103	2,90	,834	138	,669	P>.05 Fark anlamsız
	Geniş	10,82	35	2,51				
7. altboyut	Çekirdek	23,21	103	4,22	,092	138	,028	P<.05 Fark anlamlı
	Geniş	25,14	35	4,41				
8. altboyut	Çekirdek	7,48	103	2,47	,597	138	,690	P>.05 Fark anlamsız
	Geniş	8,22	35	2,19				
9. altboyut	Çekirdek	4,84	103	1,10	1,603	138	,097	P>.05 Fark anlamsız
	Geniş	5,00	35	,90				
10. altboyut	Çekirdek	15,63	103	3,21	,370	138	,117	P>.05 Fark anlamsız
	Geniş	15,25	35	3,08				
11. altboyut	Çekirdek	13,88	103	3,11	1,220	138	,453	P>.05 Fark anlamsız
	Geniş	13,62	35	2,79				
12. altboyut	Çekirdek	3,08	103	,72	,017	138	,832	P>.05 Fark anlamsız
	Geniş	3,05	35	,72				

Tablo 35'te görüldüğü üzere katılımcıların çekirdek ve geniş ailede yaşamları ile ölçeğin alt boyutları arasında sadece yedinci alt boyutta (psikosomatik belirtiler) anlamlı bir farka rastlanmıştır. Bu boyuttaki fark geniş aile lehinedir ($\bar{X}=25,14$). Yani geniş ailede yaşayan katılımcıların daha fazla psikosomatik belirti gösterdiği bulunmuştur. Her insanın sağlıklı gelişimi için mutlu, huzurlu bir aileye sahip olması önemlidir. Çekirdek ailede yaşam, ergenin kendisini daha güvende ve sağlıklı hissetmesine, aile içersinde yalnız olmadığını anlayarak paylaşımlarını artırmasına ve benlik saygılarının olumlu yönde gelişmesine katkı sağlamaktadır. Bu sonuç, anne babanın ayrılması durumundan sonra ergenin kendisini bir anda kalabalık bir ailede bulmasının onun psikolojisini olumsuz etkilediği ve psikosomatik belirtiler göstermesine neden olduğu şeklinde yorumlanabilir.

BÖLÜM V

SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç

Bu bölümde, araştırmanın bulgu ve yorumlarına dayalı olarak ulaşılan sonuçlara ve bu sonuçlara ilişkin önerilere yer verilmiştir. Bu araştırmanın problemi, “Anne babası boşanmış tek ebeveynli ergenlerin benlik saygısı düzeyleri nasıldır?” şeklinde ifade edilmiştir. Bu probleme yanıt aranırken oluşturulan alt problemlerle ilgili olarak veriler, Rosenberg (1964) tarafından geliştirilen, Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği ve araştırmacı tarafından hazırlanan Kişisel Bilgi Formundan elde edilmiştir. Bu bağlamda alt problemlere ilişkin ulaşılan bulguların sonuçları sırasıyla aşağıda verilmiştir.

1. Anne babası boşanmış ergenlerin benlik saygısı düzeyleri Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeğinden alınan puanlara göre çok düşük, düşük, yüksek, çok yüksek aralıklarında hesaplanmıştır. Bu çalışmaya göre anne babası boşanmış ergenlerin benlik saygısı düzeyleri düşük seviyede çıkmıştır.

2. Anne babası boşanmış ergenlerin benlik saygıları, demografik değişkenlere göre değerlendirilmiştir. Buna göre aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir:

- Anne babası ayrı olan ergenlerin cinsiyetleri benlik saygısı düzeylerini farklılaştırmamaktadır.
- Anne babası ayrı olan ergenlerin yaşları benlik saygısı düzeylerini farklılaştırmamaktadır.
- Anne babası ayrı olan ergenlerin anne babalarının boşanma süreleri benlik

saygısı düzeylerini farklılaştırmamaktadır.

- Anne babası ayrı olan ergenlerin birlikte yaşadığı birey durumu benlik saygısı düzeylerini farklılaştırmamaktadır.
- Anne babası ayrı olan ergenlerin babalarını görme sıklığı benlik saygısı düzeylerini farklılaştırmamaktadır.
- Anne babası ayrı olan ergenlerin annelerini görme sıklığı benlik saygısı düzeylerini farklılaştırmamaktadır.
- Anne babası ayrı olan ergenlerin kardeş sayısı benlik saygısı düzeylerini farklılaştırmamaktadır.
- Anne babası ayrı olan ergenlerin psikolojik yardım almalarına bağlı olarak benlik saygısı düzeylerinde anlamlı bir farklılığa rastlanmıştır. Bu fark psikolojik yardım alanların lehinedir. Yardım alanların benlik saygısı düzeyleri yüksek çıkmıştır.
- Anne babası ayrı olan ergenlerin annelerinin başka bir evlilik yapmaları benlik saygısı düzeylerini farklılaştırmamaktadır.
- Anne babası ayrı olan ergenlerin babalarının başka bir evlilik yapmaları benlik saygısı düzeylerini farklılaştırmamaktadır.
- Anne babası ayrı olan ergenlerin çekirdek ailede veya geniş ailede yaşamaları benlik saygısı düzeylerini farklılaştırmamaktadır.

3. Anne babası boşanmış ergenlerin benlik saygısı düzeyleri, Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeğinin alt boyutlarına göre değerlendirilmiştir. Anne babası boşanmış ergenlerin Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeğinin alt boyutlarından aldığı puanlara göre, en düşük düzeyin ikinci (kendilik kavramının sürekliliği), üçüncü (insanlara güven duyma), yedinci (psikosomatik belirtiler), 11. (babayla ilişki) ve 12. alt boyutta (psişik izolasyon) olduğu görülmektedir. En yüksek düzey ise dördüncü

(eleştiriye duyarlılık), beşinci (depresif duygulanım) ve 10. alt boyutlarda (anne baba ilgisi) çıkmıştır.

4. Anne babası boşanmış ergenlerin Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeğinin alt boyutlarına ilişkin puanları ile ergenlerin demografik değişkenleri arasındaki ilişki belirlenmiştir. Buna göre aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir:

- Ergenlerin cinsiyetleri ile ölçeğin alt boyutları arasında anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır.
- Ergenlerin yaşları ile ölçeğin alt boyutları arasındaki fark incelendiğinde yalnızca dördüncü alt boyutta (eleştiriye duyarlılık) bir farkın olduğu görülmektedir. Bu farkın 16 ile 17 yaşları arasında olan ergenlerde ve 16 yaşındaki katılımcılar lehine olduğu gözlenmiştir. 16 yaşında olan ergenlerin eleştiriye duyarlılıklarının daha yüksek olduğu bulunmuştur.
- Ergenlerin anne babalarının ayrılma yılları ile ölçeğin alt boyutları arasında anlamlı bir farklılığa rastlanmıştır. Bu fark dokuzuncu boyutta yani tartışmalara katılabilme derecesinde ortaya çıkmaktadır. Bu fark incelendiğinde, 0-6 ay, 7-12 ay ve 13-36 ay arasında, 7-12 ve 13-36 ay lehine anlamlı bir farklılık olduğu ortaya çıkmaktadır. 7-36 ayda ergenlerin tartışmalara katılabilme derecesinin daha çok olduğu görülmektedir.
- Ergenlerin, ayrı olan anne babaları veya başka kişi ile yaşamaları ile ölçeğin alt boyutları arasında anlamlı bir farka rastlanmıştır. Bu fark beşinci, (depresif duygulanım) ve yedinci alt boyutlardadır (psikosomatik belirtiler). Ergenlerin birlikte yaşadıkları baba ile diğer olarak adlandırılan bir kişi arasında baba lehine anlamlı bir farka rastlanmıştır. Yedinci alt boyutta ise diğer olarak adlandırılan kişiler ile anne arasında anlamlı bir farkın olduğu ve bu farkın diğer olarak adlandırılan kişilerin lehine olduğu ortaya çıkmaktadır.

- Ergenlerin, babaları ile görüşme sıklığıyla ilgili ölçeğin alt boyutları arasında anlamlı bir farka rastlanmıştır. Bu fark 12. alt boyutta (psişik izolasyon) ortaya çıkmaktadır. Ayda bir kez babasını gören ergenlerin haftada bir kez gören ergenlere göre daha çok ruhsal yalnızlık yaşadıkları görülmektedir.
- Ergenlerin, anneleri ile görüşme sıklığı ile ilgili ölçeğin alt boyutları arasında anlamlı bir farka rastlanmıştır. Bu fark ikinci alt boyutta (kendilik kavramının sürekliliği) ortaya çıkmaktadır. Ayda bir kez annelerini gören ergenlerin haftada bir kez gören ergenlere göre kendilerini tanımada daha düşük puana sahip oldukları görülmüştür.
- Ergenlerin, kardeş sayısı ile ölçeğin alt boyutları arasında anlamlı bir farka rastlanmıştır. Bu fark üçüncü (insanlara güven duyma) ve dördüncü alt boyutta (eleştiriye duyarlılık) ortaya çıkmaktadır. Buna göre, dördüncü alt boyutta (eleştiriye duyarlılık) kardeş sayısı iki olan ergenlerin, kardeş sayısı üç olan ergenlere göre eleştiriye duyarlılığı daha yüksek çıkmıştır. Üçüncü alt boyutta (insanlara güven duyma) ise kardeş sayısı iki olan ergenlerin, kardeş sayısı üç olan ergenlere oranla güven duygularının daha yüksek olduğu görülmektedir.
- Ergenlerin, herhangi bir psikolojik yardım alıp almamaları ile ölçeğin alt boyutları arasında anlamlı bir farka rastlanmıştır. Bu fark beşinci alt boyutta (depresif duygulanım), altıncı alt boyutta (hayalperestlik) ve yedinci alt boyutta (psikosomatik belirtiler) ortaya çıkmaktadır. Detaylı olarak ortalamalar incelendiğinde, beşinci alt boyutta almayanlar lehine, altıncı ve yedinci alt boyutta ise alanlar lehine olduğu görülmektedir. Buna göre psikolojik yardım alanların genel benlik algılarının daha yüksek olduğu görülmektedir.

- Ergenlerin, annelerinin başka bir evlilik yapıp yapmamaları ile ölçeğin alt boyutları arasında anlamlı bir farka rastlanmıştır. Bu fark yedinci alt boyutta (psikosomatik belirtiler) ortaya çıkmaktadır. Detaylı olarak incelendiğinde, ebeveyni başkası ile evli olan ergenlerin gösterdiği psikosomatik belirtilerin evli olmayanlara oranla daha fazla olduğu görülmektedir.
- Ergenlerin, babalarının başka bir evlilik yapıp yapmamaları ile ölçeğin alt boyutları arasında anlamlı bir farka rastlanmıştır. Bu fark ikinci alt boyutta (kendilik kavramının sürekliliği) ortaya çıkmaktadır. Detaylı olarak incelendiğinde, farkın ikinci alt boyutta anne babası evlilik yapanlar lehine çıktığı görülmektedir.
- Ergenlerin çekirdek ve geniş ailede yaşamları durumu ile ölçeğin alt boyutları arasında anlamlı bir farka rastlanmıştır. Bu fark yedinci alt boyutta (psikosomatik belirtiler) ortaya çıkmaktadır. Bu boyuttaki fark geniş aile lehinedir. Yani geniş ailede yaşayan ergenlerin psikosomatik belirtileri, çekirdek ailede yaşayanlara göre daha yüksek çıkmaktadır.

5.2. Öneriler

5.2.1. Ailelere Öneriler

Araştırma sonucunda boşanmış anne babaya sahip ergenlerin benlik saygısı düzeyleri düşük seviyede çıkmıştır. Anne baba ayrılrsa bile çocukla düzenli görüşülüp, çocuğun her türlü maddi, manevi ihtiyacının sağlanarak, çocuğa birbirlerini kötülemeden hoş vakit geçirmeleri benlik saygılarının yüksek olmasında etkili olabilir.

Ailelerin ergenlik dönemi hakkında bilgi sahibi olmaları, gerekirse ergenlik dönemini anlatan kitaplardan, internetten ve benzeri kaynaklardan yararlanmaları

veya ergenlik dönemiyle ilgili seminerlere katılmaları ergenlik dönemini daha rahat atlattıklarını sağlayabilir.

Çocuk veya ergenin psikolojik yönden sarsılmaması açısından anne babanın tartışmalarına ortak olmaması ve anne baba arasında bırakılmaması önerilebilir.

Anne baba sürekli tartışma yaşıyor ve geçim sıkıntısı çekiyorsa boşanma yolunu seçmeden önce bir aile danışmanlığına başvurarak yardım almaları onlar için faydalı olabilir.

Anne baba boşanma kararı almışsa, bu karar çocuğa uygun bir dille veya bir psikolog yardımıyla anlatılabilir. Bu kararda onun hiçbir suçu, etkisi olmadığı açıklanarak, bu karardan dolayı kendisini suçlu hissetmemesi sağlanabilir.

Ebeveynler boşanmadan dolayı yeni sürece alışmakta duygusal bir boşluk yaşarlar. Bu yoğun duygusal durumu atlatmak ve çocuğuna sağlıklı bir gelecek sunmak için psikolojik yardım almaları önerilebilir.

Araştırma sonucunda anne baba ayrılığından sonra katılımcıların babalarıyla yaşamalarına bağlı olarak depresif duygulanım düzeylerinin yükseldiği görülmüştür. Babanın anneyi ırdeleyici sözlerden kaçınarak, ergene daha fazla vakit ayırması, ona ilgi ve şefkat göstererek samimi ilişkiler kurması durumunda depresif duygulanım düzeyindeki etki en aza indirgenebilir.

Araştırma sonucunda anne baba ayrılığından sonra katılımcıların anneleriyle değil diğer aile bireyleriyle yaşamaları durumunda psikosomatik belirtiler göstermeye daha yatkın oldukları görülmüştür. Katılımcılarda meydana gelebilecek psikosomatik belirtilerin ortadan kalkması için anne baba dışındaki aile üyelerinin anne ve babayı ırdeleyici sözlerden kaçınarak, ergene karşı daha anlayışlı ve ilgili davranmaları önerilebilir.

Araştırmada ayda bir kez babasını gören katılımcıların daha fazla ruhsal yalnızlık yaşadıkları görülmüştür. Bu ruhsal yalnızlığın giderilmesi için babayla görüşlerin artırılması ve kaliteli zaman geçirilmesi önerilebilir.

Araştırmada ergenlerin annelerini ayda bir kez görmelerinin, onların kendilik kavramlarını yani kendilerini, ilgi ve yeteneklerini yeterince tanıyıp ifade etmelerini olumsuz olarak etkiledikleri görülmüştür. Bu nedenle ergenlerin kendilerini yeterince tanıyıp ifade etmeleri açısından anneye görüşlerin ayda bir değil, daha fazla olması önerilebilir.

Araştırmada yeniden evlilik yapan annelerin çocuklarının daha yüksek psikosomatik belirti gösterdiği görülmüştür. Bu durumda annenin tekrar evlenmesi halinde çocuğu ihmal etmeyip, onu sevgi ve ilgiden yoksun bırakmaması önerilebilir.

Ergenlik döneminde bireye olumlu benlik saygısının kazandırılmasında ailenin önemi çok büyüktür. Ergenlik döneminde birey yaşadığı değişimlere ayak uydurmaya çalışırken aynı zamanda kendisini anne babasının boşanma sürecinin ortasında bulmaktadır. Anne baba ayrılrsa bile bireyin fiziksel, sosyal, duygusal ve bilişsel gelişiminin sağlıklı olabilmesi için her zaman iş birliği içinde olmaları ve birbirlerine saygılı davranmaları önerilir. Tek ebeveynle yaşamını sürdüren çocuklar sevgi, ilgi ve şefkatten yoksun bırakılmamalıdır. İnsanlara yaşamı sevdiren, diğer insanlara güven duyarak topluma faydalı birer birey olmalarını sağlayan şey sevgidir.

5.2.2. Psikolojik Danışmanlara ve Rehber Öğretmenlere Öneriler

Rehberlik ve psikolojik danışma servisinin işlevlerinden biri bireyi tanımadır. Okulda anne babası boşanmış öğrenciler tespit edilerek, bu kişilere bireysel veya grup çalışmaları yapılabilir. Böylelikle boşanma olayıyla daha rahat başa çıkarlar ve yalnız olmadıklarının farkına varırlar.

Öğrencilere, kendilik kavramlarını geliştirmeleri amacıyla, kendilerini tanımalarını ve ilgi yeteneklerinin farkına varmalarını sağlayan çeşitli envanterler uygulanabilir.

Velilere boşanma olayından ergenin ne derecede etkilenebileceği ve bu etkinin en aza indirilmesi için nelere dikkat etmeleri gerektiği anlatılabilir.

Veli ve rehber öğretmen, öğrencinin genel psikolojik durumu ve boşanma olayıyla rahat başa çıkabilmesi için iş birliği içinde çalışabilirler.

5.2.3. Gelecekteki Araştırmalara İlişkin Öneriler

Bu araştırmada anne babası boşanmış tek ebeveynli ergenlerin benlik saygıları üzerinde çalışılmıştır. Başka bir araştırmada anne babasını veya anne babasından birini kaybetmiş olan tek ebeveynli ergenlerin benlik saygısı üzerinde çalışılabilir.

Bu çalışma sadece orta öğretim (lise) öğrencilerini kapsamaktadır. Benzer bir çalışma okul öncesi, ilköğretim ve üniversite öğrencileri için nitel veya nicel bir çalışma olarak yapılabilir. Böylece elde edilecek bilgilerle anne babası boşanmış çocuklara daha fazla yardımcı olunabilir.

Bu çalışma sadece Lefkoşa bölgesi okullarından; Lefkoşa Türk Lisesi, 20 Temmuz Fen Lisesi, Anadolu Güzel Sanatlar Lisesi, Türk Maarif Koleji, Bülent Ecevit Anadolu Lisesi, Değirmenlik Lisesi, Hala Sultan İlahiyat Koleji, Atatürk Meslek Lisesi, Haydarpaşa Ticaret Lisesi ve Sedat Simavi Meslek Lisesine devam eden öğrencilere uygulanmıştır. Benzer bir araştırma diğer bölge okullarında da uygulanabilir.

Bu çalışmada ergenlerin benlik saygılarını belirlemek amacıyla yapılmıştır. Başka bir çalışma, çeşitli örneklem gruplarının (çocuklar, yetişkinler, vb.) benlik

saygıları ile diğ er duygu durum özelliklerinin korelasyonu üzerine yapılabilir.

Bu  alışma, anne babası ayrı olan ergenlerin benlik saygıları üzerine yapılmıştır. Bir başka çalışmanın nedenel karşılaştırma deseni ile anne babası ayrı olan ergenler ve anne babası birlikte olan ergenler üzerine yapılması, benlik saygılarının karşılaştırılması ve boşanmanın ergen üzerindeki etkisinin açık şekilde görülmesi açısından yararlı olacaktır.

KAYNAKÇA

- Adler, A. (2003). *Yaşamın Anlamı ve Amacı*. (Çev. K. Şipal). İzmir: Say.
- Akıcı, H. (2012). *Türkiye’de Boşanmanın Dini ve Psiko-Sosyal Sebepleri Üzerine Bir İnceleme*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Aksoy, A. B. ve Dilek, H. (2013). Ergenlerin Benlik Saygısı ile Anne-Babalarının Benlik Saygısı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 95-109.
- Aksoy, A. B. ve Temel, F. Z. (2005). *Ergen Gelişimi Yetişkinliğe İlk Adım*. Ankara: Nobel.
- Aktaş, Ö. (2011). *Boşanma Nedenleri ve Boşanma Sonrasında Karşılaşılan Güçlükler*. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Aktuğ, T. (2006). *Ergenlerde Akran Baskısı ve Benlik Saygısının İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Akyüz, Z. (2010). *Gençlerde Benlik Saygısı ve Tanrı Tasavvuru*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Alicik, H. (2009). *Kıbrıs Türk Ailesi*, Lefkoşa: Işık Kitapevi.
- Altun, F. ve Yazıcı, H. (2011). Ergenlerin Benlik Algılarının Yordayıcıları Olarak: Akademik Öz-Yeterlik İnancı ve Akademik Başarı. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 145-156.
- Amato, Paul R., and Booth A. (2001). The Legacy of Marital Discord: Consequences for Children’s Marital Quality. *Journal of Personality and Social Psychology* 81(4):627-38.

- Arslan, F. (2011). *Sınıf Yönetiminde Öğretim Elemanlarının İletişim Davranışlarına İlişkin Öğrenci Görüşleri*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Avşaroğlu, S. ve Parmaksız, İ. (2012). *Öğretmen Adaylarının Benlik Saygısı Düzeylerine Göre İyimserlik ve Stresle Başa Çıkma Stilllerinin İncelenmesi*. İlköğretim Online, 11(2), 543-555.
- Aydın, O. (2009). *Boşanma Sürecinde Velayet ile İlgili Anlaşmazlık Yaşayan Ebeveynlerin Çocuklarına İlişkin Düşünceleri ve Çocukların boşanmaya Uyum Düzeylerinin İncelenmesi*. Yüksel Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Aydın, B. (2005). *Çocuk ve Ergen Psikolojisi*. Ankara: Atlas.
- Ayvalı, M. (2012). İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Öğrencilerinin Benlik Saygısı ile Sosyal Uyum Düzeyi İlişkisi. *International Journal of Social Science*, 137-153.
- Bacaksız, Ö. (2011). *Boşanma Sürecindeki Bireylerin Bağlama Stilleri ve İletişim Becerileri Arasındaki İlişki*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Battal, A. (2008). *Boşanma Sebepleri*. Bilimsel Araştırma Projesi Uygulama Sonuçları, İstanbul.
- Bayhan, P. Artan, İ. (2007). *Çocuk Gelişimi ve Eğitimi*. İstanbul: Morpa Kültür.
- Bolat, N. Demir, T. Doğançün, B. Kayaalp, L. ve Yavuz, M. (2010). Doğuştan Tam Görme Engelli Olan Ergenlerin Depresyon, Kaygı Düzeyleri ve Benlik Kavramı Özellikleri. *Türk Psikiyatri Dergisi*.
- Boore, D. (2009). Comparing stochastic point-source and finite-source ground-motion simulations: SMSIM and EXSIM. *Bull. Seismol. Soc. Am.*, 99, 3202-3216.

- Bulut Ateş F., Akbaş, T. (2012). Ergenlerde Görülen Kural Dışı Davranışların Aile İşlevselliği ve Yaşam Kalitesi Açısından İncelenmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21:2, 337-352.
- Büyüköztürk, Ş. Akgün, Ö. E. Özkahveci Ö. ve Demirel, F. (2002). Güdülenme ve Öğrenme Stratejileri Ölçeğinin Türkçe Formunun Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. Başkent Üniversitesi Eğitim Fakültesi.
- Büyüköztürk, Ş. Çokluk Bökeoğlu, Ö. ve Köklü, N. (2015). *Sosyal Bilimler İçin İstatistik*. Ankara: Pegem.
- Büyükaşahin Çevik, G. ve Atıcı, M. (2009). Lise 3. Sınıf Öğrencilerinin Benlik Saygılarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*. 6:2.
- Cevher, F. N. and Buluş, M. (2007). Benlik Kavramı and Benlik Saygısı: Önemi and geliştirilmesi. [Self concept and self esteem: Their importance and enhancement]. *Akademic Design Journal*, 2, 52-64.
- Cohen, J. G. (2002). Helping children and families deal with divorce and seperation. *Official Journal of the American Academy of Pediatrics*, 110, 1019-1023.
- Cüceloğlu, D. (2000). *İçimizdeki Çocuk*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Cüceloğlu, D. (2011). *İçimizdeki Çocuk*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Çeçen, A. R. (2008). Üniversite Öğrencilerinde Yaşam Doyumunu Yordamada Bireysel Bütünlük (Tutarlılık) Duygusu, Aile Bütünlük Duygusu ve Benlik Saygısı. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 4 (1):19-30.
- Çivitçi, A. Çivitci, N. Ve Fiyakalı C. (2009). Anne Babası Boşanmış ve Boşanmamış Ergenlerde Yalnızlık ve Yaşam Doyumu. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Educational Sciences: Theory & Practice* 9 (2) 493-525.

- Çuhadar, D. Güner, İ. Karadağ, G. ve Uçan, Ö. (2008). Gaziantep Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu Hemşirelik Öğrencilerinin Benlik Saygıları. *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 3(7).
- Demirbilek, M. (2013). *Tek Ebeveynli Olan ve Olmayan Ergenlerin Atılganlık Düzeyleri İle Öz Benlik Saygılarının İncelenmesi (İstanbul İli Sancaktepe Örneği)*. Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Demirbilek, M. ve Otrar, M. (2013). Ebeveynleri Birlikte Olan Ergenler ile Parçalanmış Aileye Sahip Ergenlerin Benlik Saygıları ve Atılganlık Düzeyleri Üzerine Bir İnceleme. *Eğitimde Politika Analizi Dergisi*, 2(2), 21-40.
- Dinç, B. (2010). *Ergenlik döneminde beden imgesinin gelişimi üzerine aile, akran ve televizyonun etkilerinin incelenmesi*. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Emişçi, S. (2011). *Evlilik İlişkileri Nedeniyle Psikolojik Yardım Alan Bireylerde Psikolojik Yardımın Yaşam Kalitesi Üzerine Etkisinin Araştırılması*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Erim, B. (2001). *Yetiştirme Yurtlarında ve Aileleri Yanında Yaşayan Ergenlerin, Özsaygı, Depresyon ve Yalnızlık Düzeyleri ile Sosyal Destek Sistemleri Açısından Karşılaştırılması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Eriş, Y. ve İkiz, F. E. (2013). Ergenlerin Benlik Saygısı ve Sosyal Kaygı Düzeyleri Arasındaki İlişki ve Kişisel Değişkenlerin Etkisi. *Turkish Studies*, 179-193.
- Ersoy, E. (2013). *Ortaokul Öğrencilerinin Algıladıkları Anne Baba Tutumları İle Benlik Saygısı ve Depresyon Düzeyi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi (İstanbul İli Fatih İlçesi Örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Fatih Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

- Güleç, S. (2014). *Evlilik Memnuniyetini Yordayan İlişkisel ve Kişisel Değişkenler*. Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sivas.
- Günday, M. (2010). *Psikoloji ve Aktüalite*. www.aktuelpsikoloji.com.
- Gürsu, O. (2011). *Ergenlik Döneminde Psikolojik Sağlık ve Dindarlık İlişkisi*. Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Hiçdurmaz, D. ve Öz, F. (2011). Benliğin Bilişsel Yaklaşımla Güçlendirilmesi. *Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Dergisi*, 68-78.
- Huurre T, Junkkari H & Aro H (2006). Long-term psychological effects of parental divorce: a follow-up study from adolescence to adulthood. *European Archives of Psychiatry and Clinical Neuroscience*, 256:256-263.
- James, W. (1890). *The Principles of Psychology*, Harvard University Press, Cambridge, MA.
- Kabaoğlu, F. (2011). *Anne Babası Evli ve Boşanmakta Olan Çocuk ve Ergenlerin Anne ve Babalarından Algıladıkları Kabul veya Red Düzeyleri ile Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişki*. Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kahraman, Z. (2011). *Bir Evlilik ve Aile Hayatı Eğitim Programının Evli Kadınlarda Evlilik Uyumuna ve Aile Sistemine Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Karaboğa, M. (2011). *Çocuklarda Bağlanma Stilleri ve Benlik Saygısının Aleksitimi Üzerindeki Yordayıcı Rolünün İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gaziosman Paşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat.

- Karaca, İ. (2010). *Aile İçi İletişimin Orta Öğretim Öğrencilerinin Madde Bağımlılığına Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- Karakaya, G. (2009). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Abdurrahman Tanrıoğen (Ed.). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Anı.
- Karalp, A. (2009). *Lise Öğrencilerinin Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutumlarının Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Karasar, N. (2005). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Nobel.
- Kavas Serap & Gündüz Hoşgör A. (2011). Divorce and family change revisited: professional women's divorce experience in Turkey. *Demografia* (English Edition), 53, 102-126.
- Kaya, G. N. (2012). *Parenting, Self and Positive Youth Development in Adolescence: A Mediatonal Model*. Master of Arts, Koç University.
- Kaynak, K. B., Ergin, B., Arslan, E. ve Pınarcık, Ö. (2015). *Okul Öncesi Öğretmeni Adaylarının Benlik Saygıları ile Çocuk Sevmeleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. İlköğretim Online, 14(1).
- Kodan, S. (2013). *Evli Bireylerin Evlilik Kalitesi Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumları ve Yaşam Doyumları Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi*. Yüksek lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Kulaksızoğlu, A. (2005). *Ergenlik Psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Kulaksızoğlu, A. (2006). *Ergenlik Psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Kurtuluş, F. (2013). *Suçta Sürüklenmiş Erkek Ergenler ile Suçta Sürüklenmemiş Erkek Ergenlerin Benlik Saygılarının Karşılaştırılması*. Yüksek Lisans Tezi, Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Kuzgun, Y. (2006). *Eğitimde Bireysel Farklılıklar*. Ankara: Nobel.
- Lamb, M. (1981). *The Role of Fathers in Child Development*. New York: Wiley.
- Mackay, R. 2005. The impact of family structure and family change on child outcomes: A personal reading of the rearch literature. *Social Policy Journal of New Zealand*, 24, 111-133.
- Mişe, M. A. (2015). *Boşanmanın Sosyo-Psikolojik ve Dini Sebepleri ve Sonuçları Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma*. Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Morşünbül, Ü. (2011). *Ergenlikte Özerkliğin ve Kimlik Biçimlenmesinin Öznel İyi Oluş Üzerindeki Etkisi*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Nazlı, S. (2001). *Aile Danışmanlığı*. Ankara: Nobel.
- Oktan, V. ve Şahin M. (2010). Kız Ergenlerde Beden İmajı ile Benlik Saygısı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Uluslar Arası İnsan Bilimleri Dergisi*, 7, 2.
- Ondaş, B. (2007). *Üniversite Öğrencilerinin Evlilik ve Eş Seçimiyle İlgili Görüşlerin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Onur, B. (2004). *Gelişim Psikolojisi*. Ankara: İmge.
- Onur, B. (2005). *Çocukluğun ve Gençliğin Psikoseksüel Tarihi*. Ankara: Kitap.
- Özaydınlık, Ş. (2014). *Evli Çiftlerin Evlilik Uyumu ile Kişilik Özellikleri ve Romantik İlişkilerindeki Sosyal ilginin İncelenmesi*. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Özcan, B. (2005). *Anne Babaları Boşanmış ve Anne Babaları Birlikte Olan Lise Öğrencilerinin Yılmazlık Özellikleri ve Koruyucu Faktörler Açısından Karşılaştırılması*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri

Enstitüsü, Ankara.

Özdemir, P. (2013). *Boşanma Sürecindeki Çiftlerin Sorun Çözme Becerilerinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Özgüven, İ. E. (2001). *Ailede İletişim ve Yaşam*. Ankara: Pdrem.

Özgüven, İ. E. (2000). *Evlilik ve Aile Terapisi*. İstanbul: Pdrem.

Özkaynak, Ö. A. (2013). *Çocuk ve Ergen Psikolojisi*. İstanbul: Ekinoks.

Öztürk, S. (2006). *Anne Babası Boşanmış 9-13 Yaşlarındaki Çocuklar ile aynı Yaş Grubundaki Anne Babası Boşanmamış Çocukların Benlik Saygısı ve Kaygı Düzeyleri İlişkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Pabuçcuoğlu Öztürk, B. (2015). *Ergenlikte Sağlıklı İletişim Kurmak*. www.aktüelpsikoloji.com.

Ponsoda, V., Abad, F.J., Francis, L.J., & Hills, P.R. (2008). Gender Differences in the Coopersmith Self-Esteem Inventory: The incidence of differential item functioning. *Journal of Individual Differences*, 29(4), 217-222.

Rosenberg, M. (1965). *Society and the adolescent self-image*. Princeton, New Jersey: Princeton University Press.

Salk, L. (2002). *Bebeklikten Yetişkinliğe Çocuğun Duygusal Sorunları* (Çev: Erzem Onur). Remzi Kitabevi, İstanbul.

Sancaklı, D. (2014). *Boşanmış Annelerin ve Çocuklarının Boşanma Sürecine İlişkin Yaşantıları*. Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Sarıçam, H. (2011). *Üniversite Öğrencilerinin Reddedilme Duyarlılıkları ile Benlik Saygıları ve Yalnızlık Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*.

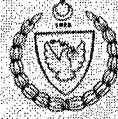
- Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Set, T., Dağdeviren N. ve Aktürk, Z. (2006). Ergenlerde Cinsellik. *Genel Tıp Dergisi*, 16(3). <http://geneltip.org>.
- Sigelman, C. K., Rider, E. A. (2009). *Life-span human development* (Sixth Edition). Belmont, CA: Wadsworth Cengage Learning.
- Smyth, B. and Weston, R. 2000. Financial living standards after divorce. Australian Institute of Family Studies, 23, 1-33.
- Sorakın, Y. (2013). *Tam ve Parçalanmış Aileye Sahip Ergenlerin Yalnızlık Düzeylerinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Yakın Doğu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Lefkoşa.
- Sönmez, Ş. (2011). *Ergenliğe Geçişte Annenin Davranışsal ve Psikolojik Kontrolünün Anne-Ergen İlişkisine ve Ergenin Bir Yıl Sonraki Uyumuna Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Steinberg, L. 2007. Ergenlik (Çevirenler F. Çok, H. Ercan, M. Artar, E. Uzar, S. A.). Ankara: İmge.
- Şen, B. (2013). *Boşanma Süreci ve Arabuluculuğu*. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Şendil, G. ve Kızıldağ, Ö. (2005). *Evlilik Çatışması ve Çocuk*. İstanbul: Yayıncılık.
- Şimşek, D. (2013). *Ergenlik Döneminde Çocukların Evden Kaçma Nedenlerinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Temur, B. (2012). *Boşanma ve Çocuk*. www.egitimhaberci.com.

- Tüfekçiyaşar, T. (2014). *Lise 10. ve 11. Sınıf Öğrencilerinde Kaygı, Umutsuzluk ve Benlik İmgesi Düzeylerinin Değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Türedi, E. (2015). *Özyeterlik, Benlik Saygısı ve Atılganlık Düzeyi İlişkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Toros Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Uğuz, S. (2006). *İlk Okuma Yazma Öğretiminde ses Temelli Cümle Yönetiminin Öğretmenler Tarafından Algılama Biçimleri ve Uygulamada Karşılaşılan Güçlükler*. Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.
- Uzunboylu, H. ve Salman, N. (2011). *Eşlerin Boşanma Nedenleri ve Eğitimi*. Ankara: Pegem.
- Walczak, Y. and Burns, S. 2004. *Boşanma ve Çocuk Üzerine Etkileri* (Çeviren: İ.Ersevrim). İstanbul: Özgür.
- Whiteside, M. F. and Becker, B. J. (2000). Parental Factors and Young Child's Postdivorce Adjustment: A meta-analysis with implications for parenting arrangements. *Journal of Family Psychology*, 14 (1), 5-26.
- Yavuzer, H. (1999). *Ana-Baba ve Çocuk*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (2004). *Ana-Baba Çocuk*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (2005). *Gençleri Anlamak*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (2012). *Çocuk Psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (2013). *Ana-Baba ve Çocuk*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yılmaz, N. D. (2011). *Çatışma Yaşayan ve Boşanmış Ailelerin İlköğretim Çağındaki 7-12 Yaş Çocuklarının Benlik Algıları ve Kaygı Düzeyleri Açısından Çatışma Yaşamayan Ailelerin Çocukları İle Karşılaştırılması*. Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Yiğit, H. (2010). *Ergenlerin Benlik Saygılarının Yaşam Doyumu ve Bazı Özlük Nitelikleri Açısından İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Yiğitel, F. (2009). *Ergenlik Dönemindeki Çocukların Duygu ve Düşüncelerini İfade Etmede Görsel Sanatlar Dersinin Önemi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Yörükoğlu, A. (2007). *Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı*. İstanbul: Özgür.
- Yörükoğlu, A. (2012). *Gençlik Çağı*. İstanbul: Özgür.
- Yörükoğlu, A. (2004). *Gençlik Çağı Ruh Sağlığı ve Ruhsal Sorunlar*. İstanbul: Özgür.

EKLER

Ek 1. KKTC Milli Eğitim Bakanlığı Genel Ortaöğretim Dairesi Müdürlüğü İzni

KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ
MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI
GENEL ORTAÖĞRETİM DAİRESİ MÜDÜRLÜĞÜ

Sayı: GOÖ.0.00.35-A/13/14-6004

18.11.2013

Sayın Müge Aşıklı,

İlgi: 08.11.2013 tarihli başvurunuz.

Talim ve Terbiye Dairesi Müdürlüğü'nün TTD.0.00.03-12-13/1413 sayı ve 14.11.2013 tarihli yazısı uyarınca "Tek Ebeveyne Sahip Ergenlerin Benlik Saygısı Düzeylerinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi" konulu çalışmanız incelenmiş olup yapılan incelemede;

- Tüm bireyi tanıma teknikleri; gizlilik ve gönüllülük ilkelerine dayalı olarak yapılmalı ve çalışmaya katılan tüm katılımcıların kimlik bilgileri gizli tutulmalıdır.
- Araştırma sonuçlarına ilişkin geri bildirimler; ailelerin ve öğrencilerin, etkileneşine karşılık gelmeyecek şekilde iletilmelidir.
- Okul idaresi, öğrenci ve veliler, çalışmanın amacı ve uygulama süreçleri hakkında bilgilendirilmeli, uygulama için gerekli etik ilkeler, yazılı olarak okul yöneticileri ve ailelere iletilmelidir.
- Çalışmanın tamamlanmasının ardından uygulama süreçleri ve bulgular hakkında bakanlığımıza yazılı bilgi verilmesi gerekmektedir.

Ancak çalışmayı uygulamadan önce çalışmaya katılacakların bağlı bulunduğu okul müdürlüğüyle istişarede bulunulup, çalışmanın ne zaman uygulanacağı birlikte saptanması ve yukarıda belirtilen hususların yerine getirilmesi koşulu ile uygun görülmüştür.

Çalışmayı uyguladıktan sonra sonuçlarının Talim ve Terbiye Dairesi Müdürlüğü'ne ulaştırılması gerekmektedir.

Bilgilerinize saygı ile rica ederim.

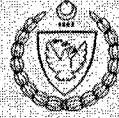
Rauf Ataöv
Bakanlık Müdürü
G.O.Ö.D. Md. a.

OB/PC

Tel (90) (392) 228 3136 - 228 8187
Fax (90) (392) 227 8639
E-mail mcb@mehnet.net

Lefkoşa-KIBRIS

**Ek 2. KKTC Milli Eğitim Bakanlığı Mesleki Teknik Öğretim Dairesi
Müdürlüğü İzni**

**KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ
MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI
MESLEKİ TEKNİK ÖĞRETİM DAİRESİ MÜDÜRLÜĞÜ**

Sayı: MTÖ.0.00-13-13/ 3 2 3 5

20 Kasım 2013

Sayın Müge Aşıklı
Master Öğrencisi
Yakın Doğu Hastanesi
Lefkoşa.

İlgi yazınızda, müdürlüğümüze bağlı Lefkoşa bölgesi okullarımızda öğrenim gören öğrencilere yönelik olarak "Tek Ebeveyne Sahip Ergenlerin Benlik Saygısı Düzeylerinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi" konulu anket uygulama istemiyle izin talebinde bulundunuz.

- Talebinizle ilgili olarak Talim ve Terbiye Dairesi Müdürlüğü'nce yapılan incelemede,
- Tüm bireyi tanıma teknikleri; gizlilik ve gönüllülük ilkelerine dayalı olarak yapılmalı ve çalışmaya katılan tüm katılımcıların kimlik bilgileri gizli tutulmalıdır.
 - Araştırma sonuçlarına ilişkin geri bildirimler; ailelerin ve öğrencilerin, etkilenmesine karşılık gelmeyecek şekilde iletilmelidir.
 - Okul idaresi, öğrenci ve veliler, çalışmanın amacı ve uygulama süreçleri hakkında bilgilendirilmeli, uygulama için gerekli etik ilkeler; yazılı olarak okul yöneticileri ve ailelere iletilmelidir.
 - Çalışmanın tamamlanmasının ardından uygulama süreçleri ve bulgular hakkında Bakanlığımıza yazılı bilgi verilmesi gerekmektedir.

Gerçekleştirilecek çalışma; uygulanacak okulların bağlı bulunduğu Mesleki Teknik Öğretim Dairesi Müdürlüğü ile istişarede bulunup, çalışmanın hangi okulda ne zaman uygulanabileceği birlikte saptanması ve yukarıda belirtilen hususların yerine getirilmesi koşulu ile uygun görülmüştür. Keza, anket uygulama çalışmasından sonra da sonuçlarının Talim ve Terbiye Dairesi Müdürlüğü'ne de ulaştırılması gerekmektedir.

Bilgi edinmenizi ve gereğini saygı ile rica ederim.

Metin Gültelkin
Müdür

Dağıtım:
-Lefkoşa bölgesi okulları
GH/NK

Tel (90) (392) 228 3136 - 22 82257
Fax (90) (392) 227 8727
E-mail meb@mebnet.net

Lefkoşa-KIBRIS

Ek 3. Kişisel Bilgi Formu

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

1. Cinsiyetiniz : ☐ K ☐ E
2. Yaşınız : ☐ 14 ☐ 15 ☐ 16 ☐ 17 ☐ 18
3. Şu an kaçınıcı sınıfsınız?
☐ Hazırlık ☐ Lise I ☐ Lise II ☐ Lise III
4. Anne babanız ayrılalı (boşanalı) ne kadar oldu?
☐ 0-6 ay ☐ 7 ay – 12 ay ☐ 13-36 ay ☐ daha fazla (.....)
5. Şu anda kiminle yaşıyorsunuz?
☐ Anne ☐ Baba ☐ Diğer (.....).
6. Babanızla ne sıklıkla görüşüyorsunuz?
☐ Her gün ☐ Haftada bir kez ☐ İki haftada bir ☐ Ayda bir kez
☐ Yılda Birkaç kez ☐ Hiç
7. Annenizle ne sıklıkla görüşüyorsunuz?
☐ Her gün ☐ Haftada bir kez ☐ İki haftada bir ☐ Ayda bir kez
☐ Yılda Birkaç kez ☐ Hiç
8. Kaç kardeşiniz var?
☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ Hiç
9. Bugüne kadar herhangi bir psikolojik yardım aldınız mı?
☐ Evet aldım. ☐ Hayır almadım.
10. Anneniz başka bir evlilik yaptı mı?
☐ Evet ☐ Hayır
11. Babanız başka bir evlilik yaptı mı?
☐ Evet ☐ Hayır
12. Çekirdek ailede mi (küçük), geniş ailede mi (anneanne/babanne/dede ile birlikte) yaşıyorsunuz?
☐ Çekirdek Aile ☐ Geniş Aile

Ek 4. Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği

ROSENBERG BENLİK SAYGISI ÖLÇEĞİ

D – 1

MADDE 1

1. Kendimi en az diğer insanlar kadar değerli buluyorum.
2. Bazı olumlu özelliklerim olduğunu düşünüyorum.
3. Genelde kendimi başarısız bir kişi olarak görme eğilimindeyim.

MADDE 2

4. Ben de diğer insanların birçoğunun yapabildiği kadar birşeyler yapabilirim.
5. Kendimde gurur duyacak fazla birşey bulamıyorum.

MADDE 3

6. Kendime karşı olumlu bir tutum içindeyim.

MADDE 4

7. Genel olarak kendimden memnunum.

MADDE 5

8. Kendime karşı daha fazla saygı duyabilmeyi isterdim.

MADDE 6

9. Bazen kesinlikle kendimin bir işe yaramadığımı düşünüyorum.
10. Bazen kendimin hiç de yeterli bir insan olmadığımı düşünüyorum.

D – 2

11. Kendiniz hakkındaki düşünceleriniz değişkenlik gösterir mi, yoksa her zaman aynı mıdır ?

a.ÇOK DEĞİŞİR b.ZAMAN ZAMAN DEĞİŞİR c.ÇOK AZ DEĞİŞİR d.HİÇ DEĞİŞMEZ

12. Hiç kendiniz hakkında bir gün bir görüşe, başka bir gün farklı bir görüşe sahip olduğunuzu farkettiğiniz olur mu ?

a. Evet, sık sık olur b. Evet, bazen olur c. Evet, nadiren olur d. Hayır, hiç olmaz

13. Kendim hakkındaki görüşlerimin çok çabuk değiştiğini farkettim.

a. DOĞRU b. YANLIŞ

14. Kendim hakkında bazı günler olumlu bazı günlerse olumsuz düşüncelere sahip oluyorum.

a. DOĞRU b. YANLIŞ

15. Şu günlerde kendim hakkındaki görüşlerimi hiç birşeyin değiştiremeyeceğini düşünüyorum.

a. DOĞRU b. YANLIŞ

D – 3

16. Başınıza gerçekten bir şey geldiğinde kimse sizin durumunuzla pek ilgilenmeyecektir.

a. DOĞRU b. YANLIŞ

17. İnsan doğasında yardımlaşma gerçekten vardır.

a. DOĞRU b. YANLIŞ

18. Dikkatli davranmazsanız insanlar sizi kullanacaklardır.

a. DOĞRU b. YANLIŞ

19. Bazı kişiler, insanların büyük çoğunluğunun güvenilebilir olduğunu, bazıları ise insanlarla ilişkilerinde çok güvenilemeyeceğini söylerler. Siz bu konuda ne düşünüyorsunuz ?

- a. İnsanların çoğuna güvenilebilir.
 b. İnsanlarla ilişkilerde çok güvenilemez.
 20. İnsanlar daha çok başkalarına yardım etmeye mi, yoksa kendi çıkarlarını düşünmeye mi eğilimlidirler ?
 a. Başkalarına yardım etmeye
 b. Kendi çıkarlarını düşünmeye

D - 4

21. Eleştiriye karşı ne kadar hassassınızdır ?
 a. Çok fazla hassas b. Oldukça hassas c. Az hassas d. Hassas değil
 22. Eleştiri ya da azarlama beni çok fazla incitir.
 a. DOĞRU b. YANLIŞ
 23. Yanlış yaptığımız bir şey için biri size güldüğünde veya suçladığında ne kadar rahatsız olursunuz ?
 a. Çok fazla b. Oldukça c. Rahatsız olmam

D - 5

24. Genelde ne kadar mutlusunuzdur ?
 a. Çok mutlu b. Mutlu c. Pek mutlu değil d. Çok mutsuz
 25. Genelde oldukça mutlu bir kişi olduğumu düşünüyorum.
 a. DOĞRU b. YANLIŞ
 26. Genel olarak kendinizi neşeli bir ruh hali içinde mi, yoksa neşesiz bir ruh hali içinde mi hissedersiniz ?
 a. Çok neşeli bir ruh hali içinde b. Oldukça neşeli bir ruh hali içinde
 c. Ne neşeli ne de neşesiz ruh halinde d. Oldukça neşesiz ruh halinde
 27. Hayattan çok zevk alıyorum.
 a. DOĞRU b. YANLIŞ
 28. Ben de mutlu gördüğüm diğer kişiler kadar mutlu olabilmeyi isterdim.
 a. DOĞRU b. YANLIŞ
 29. Kendinizi kederli ve karamsar hissettiğiniz olur mu ?
 a. Çok sık b. Sık c. Ara sıra d. Nadiren e. Hiçbir zaman

D - 6

30. Çoğu zaman başka bir şey yapmaktansa oturup hayal kurmayı tercih ediyorum.
 a. DOĞRU b. YANLIŞ
 31. Bana hayalperest denilebilir.
 a. DOĞRU b. YANLIŞ
 32. Zamanımın büyük bir kısmını hayal kurmakla geçiririm.
 a. DOĞRU b. YANLIŞ
 33. Gelecekte nasıl bir insan olacağınız konusunda hayal kurar mısınız ?
 a. Çok sık b. Bazen c. Nadiren d. Hiçbir zaman

D - 7

34. Hiç uykuya dalma ya da uykunun sürekliliği açısından sorunuz oldu mu ?
 a. Sık sık b. Bazen c. Nadiren d. Hiçbir zaman
 35. Hiç ellerinizin sizi rahatsız edecek kadar titrediği olur mu ?

- a. Sık sık b. Bazen c. Nadiren d. Hiçbir zaman

36. Hiç sizi rahatsız edecek kadar sinirlendiğiniz olur mu ?

- a. Sık sık b. Bazen c. Nadiren d. Hiçbir zaman

37. Hiç sizi rahatsız edecek kadar çarpıntı hissettiğiniz olur mu ?

- a. Sık sık b. Bazen c. Nadiren d. Hiçbir zaman

38. Hiç sizi rahatsız edecek kadar başınızın içinde basınç hissettiğiniz olur mu ?

- a. Sık sık b. Bazen c. Nadiren d. Hiçbir zaman

39. Şu sıralarda hiç tırnak yiyor musunuz ?

- a. Sık sık b. Bazen c. Nadiren d. Hiçbir zaman

40. Egzersiz veya çalışma zamanları dışında hiç sizi rahatsız edecek kadar nefes darlığı hissettiğiniz olur mu ?

- a. Sık sık b. Bazen c. Nadiren d. Hiçbir zaman

41. Hiç sizi rahatsız edecek kadar ellerinizde terleme olur mu ?

- a. Sık sık b. Bazen c. Nadiren d. Hiçbir zaman

42. Hiç rahatsız edici baş ağrıları çeker misiniz ?

- a. Sık sık b. Bazen c. Nadiren d. Hiçbir zaman

43. Hiç rahatsız edici kabuslar görür müsünüz ?

- a. Sık sık b. Bazen c. Nadiren d. Hiçbir zaman

D - 8

44. Ulusal veya uluslar arası önemli bir konuda görüşünüzü belirttiğinizde birisi size gülerse ne hissedersiniz ?

- a. Çok incinirim ve rahatsız olurum. b. Biraz incinirim ve rahatsız olurum.
c. Beni pek fazla etkilemez.

45. Ulusal veya uluslar arası sorunlar tartışıldığında genellikle kötü izlenim bırakacak bir şey söylemektense hiçbir şey söylememeyi tercih ederim.

- a. DOĞRU b. YANLIŞ

46. Toplumsal konularla ilgili tartışmalarda insanları kızdıracak bir şey söylemektense hiçbir şey söylememeyi tercih ederim.

- a. DOĞRU b. YANLIŞ

D - 9

47. Uluslar arası konuları tartışır mısınız ?

- a. Pek çok b. Oldukça c. Çok az d. Hiçbir zaman

48. Arkadaşlarınızla birlikte uluslar arası konuları tartıştığınız zaman tutumunuz nasıl olur ?

- a. Sadece dinlerim b. Arada bir görüş bildiririm
c. Konuşmaya eşit oranda katılırım d. Diğerlerini ikna etmeye çalışırım

D - 10

49. Siz 10 - 11 yaşlarınızdayken **anneniz** arkadaşlarınızı tanıır mıydı ?

- a. Hepsini tanırdı b. Çoğunu tanırdı
c. Bazılarını tanırdı d. Hemen hemen hiçbirini tanımazdı

50. Bu dönemde **babanız** arkadaşlarınızı tanıır mıydı ?

- a. Hepsini tanırdı b. Çoğunu tanırdı
c. Bazılarını tanırdı d. Hemen hemen hiçbirini tanımazdı

51. 5. – 6. sınıflardayken karneniz iyi olduğunda **anneniz** çoğu zaman ilgilenmezdi.

- a. DOĞRU b. YANLIŞ

52. 5. – 6. sınıflardayken karneniz iyi olduğunda **babanız** çoğu zaman ilgilenmezdi.

- a. DOĞRU b. YANLIŞ

53. 5. – 6. sınıflardayken karneniz kötü olduğunda **anneniz** çoğu zaman ilgilenmezdi.

- a. DOĞRU b. YANLIŞ

54. 5. – 6. sınıflardayken karneniz kötü olduğunda **babanız** çoğu zaman ilgilenmezdi.

- a. DOĞRU b. YANLIŞ

55. Sizce diğer aile bireyleri sizin söylediğiniz şeylerle ne kadar ilgilenirler ?

- a. Çok ilgilenirler b. Oldukça ilgilenirler c. İlgilenmezler

D – 11

56. Büyümekte olduğunuz dönemde babanızın en çok tuttuğu çocuğu kimdi ?

- a. Ben b. Ağabeyim c. Ablam d. Erkek kardeşim

e. Kız kardeşim f. Bildiğim kadarıyla çok tuttuğu birisi yoktu

57. Bu dönemde babanız arkadaşlarınızı tanır mıydı ?

- a. Hepsini tanırdı b. Çoğunu tanırdı
c. Bazılarını tanırdı d. Hiçbirini tanımazdı

58. Anne ve babanızın hangisi ile daha rahat konuşabiliyorsunuz ?

- a. Babamla çok daha fazla b. Babamla biraz daha fazla
c. Her ikisi ile eşit oranda d. Annemle biraz daha fazla
e. Annemle çok daha fazla

59. Anne ve babanızın hangisi sizi daha çok över ?

- a. Babam çok daha fazla b. Babam biraz daha fazla
c. Her ikisi eşit oranda d. Annem biraz daha fazla
e. Annem çok daha fazla

60. Anne ve babanızın hangisi size daha çok şefkat gösterir ?

- a. Babam çok daha fazla b. Babam biraz daha fazla
c. Her ikisi eşit oranda d. Annem biraz daha fazla
e. Annem çok daha fazla

61. Anne ve babanız anlaşamadıkları zaman siz genellikle hangisinden yana olursunuz ?

- a. Çok daha fazla olarak babamdan yana b. Biraz fazla olarak babamdan yana
c. Eşit oranda her ikisinden yana d. Biraz fazla olarak annemden yana
e. Çok daha fazla olarak annemden yana

D – 12

62. Yalnız bir insan olmaya eğilimli misinizdir ?

- a. Evet b. Hayır

63. İnsanların çoğu sizin nasıl bir kişi olduğunuzu bilirler mi, yoksa çoğunun sizi gerçekten tanımadıklarını mı düşünüyorsunuz ?

- a. Çoğu benim nasıl biri olduğumu bilir.
b. Çoğu gerçekten beni tanımaz.

ÖZGEÇMİŞ

1989 yılında Mağusa'da doğdu. İlköğretimini Geçitkale İlkokulu, orta ve lise eğitimini ise Geçitkale Cumhuriyet Lisesinde tamamladı. 2006 yılında Yakın Doğu Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Anabilim Dalında lisans eğitimine başladı. Fakülteyi 2010 yılında bitirdikten hemen sonra, Yakın Doğu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsünde Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik üzerine Yüksek Lisans yapmaya başladı. Aynı zamanda YDÜ Hastanesi Üroloji Polikliniğinde Hasta Danışmanı olarak çalışmaya başladı. Evli ve iki çocuk annesi olan Aşıklı Ersoy, YDÜ Hastanesindeki görevine halen devam etmektedir.